

ISSN 0006-1816

Библиотекар

Год. LVII св. 1-2 (2015)

Београд, 2015.

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Редакција

проф. др Жељко Вучковић, Педагошки факултет, Сомбор
проф. др Татјана Апарац Јелушић, Свеучилиште у Задру

Весна Ињац Малбаша, Народна библиотека Србије

Милица Стевановић, Народна библиотека Крушевац

Весна Црногорац, Библиотекарско друштво Србије

Главни и одговорни уредник

проф. др Жељко Вучковић

Класификација текстова по УДК

Народна библиотека Србије

Први број часописа *Библиотекар* објављен је 1948. године.

БИБЛИОТЕКАР 1-2 (2015)

ISSN 0006 – 1816

БИБЛИОТЕКАР

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LVII св. 1–2 (2015)

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Београд, 2015.

САДРЖАЈ

ИСТРАЖИВАЊА

Ружица Петровић, Јелена Јаћимовић, Сања Антонић: WEB OF SCIENCE
КАО ИЗВОР ПОДАТАКА О ВРЕДНОВАЊУ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИХ
РЕЗУЛТАТА.....6

Дунја Холцер: KNJŽNICE I KNJŽNIČARI U OKRUŽENJU
WEBА 2.0.....19

ОГЛЕДИ

Милица Стевановић: СТРУЧНИ ЧАСОПИС КАО СВЕДОЧАНСТВО РАЗВОЈА
БИБЛИОТЕКАРСТВА И ШИРИХ КУЛТУРНИХ И ИСТОРИЈСКИХ
КРЕТАЊА У ДРУШТВУ.....34

Јелена Андрић: СТРУЧНИ БИБЛИОТЕЧКИ ЧАСОПИСИ У ПОЉСКОЈ.....48

ХРОНИКА

Александар Радовић: ИСТОРИЈСКИ ОКВИРИ И САВРЕМЕНЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ
ЛИКОВНО-ГРАФИЧКЕ ЗБИРКЕ БИБЛИОТЕКЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ.....60

Бранка Г. Драгосавац, Весна И. Арсић: ДИГИТАЛНА КОЛЕКЦИЈА DLIVRA.....70

ПРИКАЗИ

Бернадица Иванковић: КЊИГА ДО ДЕЦЕ – КЊИГА ЗА ДЕЦУ.....78

ДОКУМЕНТИ

IFLA ИЗЈАВА О ПРИВАТНОСТИ У БИБЛИОТЕЧКОМ ОКРУЖЕЊУ.....87

IFLA ИЗЈАВА О ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА, ДЕЦИ И МЛАДИМА У БИБЛИОТЕЦИ
БЕЗБЕДНОСТ, ПРИВАТНОСТ И ПОНАШАЊЕ У ОНЛАЈН ОКРУЖЕЊУ.....90

Весна Црногорац: НОВИ ЕТИЧКИ КОДЕКС БИБЛИОТЕКАРА СРБИЈЕ.....94

НАЦРТ ЕТИЧКОГ КОДЕКСА БИБЛИОТЕКАРА СРБИЈЕ.....95

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА 99

ИСТРАЖИВАЊА

Ружица Петровић

ruzica.petrovic@stomf.bg.ac.rs

Јелена Јаћимовић

jelena.jacimovic@stomf.bg.ac.rs

Централна библиотека Стоматолошког факултета у Београду

Сања Антонић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

antonic@unilib.bg.ac.rs

UDK 001.818(497.11)

001.3:050.486(497.11)

014.3:004.65(497.11)

***WEB OF SCIENCE* КАО ИЗВОР ПОДАТАКА О ВРЕДНОВАЊУ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИХ РЕЗУЛТАТА**

САЖЕТАК

Цитатне базе представљају извор на основу кога се може утврђивати одјек нечије научне продуктивности. Резултати цитатне анализе која се користи у сврху вредновања научног рада истраживача зависе, пре свега, од избора библиографске базе која се користи као извор за прикупљање података. На процену вредности и квалитета једне базе утичу разни критеријуми: величина саме базе, врсте публикација и наслова часописа које индексира, степен покривености различитих научних дисциплина, временски оквир који обухвата, језик заступљених докумената, актуелност саме базе, ажурност и редовност допуњавања њеног садржаја, тачност унетих података, брзина и ефикасност претраге, напредне опције за добијање разних статистичких података и др. Научници у Србији могу да прате цитираност својих радова претрагом међународних комерцијалних база *Web of Science* и *SCOPUS*, као и базе отвореног приступа *Google Scholar*. С обзиром на то да се, поред националног СЦИИндекса, само база *Web of Science* помиње као званично валидан извор у поступку вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата у Србији које је дефинисало Министарство науке, у раду је највећа пажња посвећена карактеристикама ове базе, те њеним предностима и недостацима у односу на друге две.

Кључне речи: цитатне базе, цитатна анализа, вредновање научног рада, *Web of Science*.

УВОД

Web of Science (WoS) је производ Института за научне информације у Филаделфији (енг. *Institute for Scientific Research - ISI*) који је основао Јуџин Гарфилд (Eugene Garfield) 1960. године. Све до појаве *SCOPUS*-а и *Google Scholar*-а 2004. године, *ISI* индекси су били једини извор за цитатну анализу. Вишедеценијским постојањем *WoS* је изградио репутацију најстаријег цитатног извора са најпрестижнијим часописима, који се и данас широм света користи као стандардни и најраспрострањенији алат за рачунање цитата. Од 2002. године Институт прелази у власништво фирме Томсон Ројтерс (*Thomson Reuters*) чији тим од 4.000 запослених наставља да развија и унапређује базу на темељима Гарфилдових идеја.

Почетна замисао приликом стварања *WoS* базе, која важи и пола века касније, јесте методом студиозне и ригорозне селекције сакупити на једном месту језгро светског знања. За *WoS* то заправо значи обухватати не више од 10-12% целокупне светске продукције научних часописа. Управо та селективност је и предмет озбиљних расправа и критика упућених на рачун уредништва базе од самог њеног настанка. Широм света су рађене бројне студије, анализе и поређења са другим базама како би се испитала оправданост и валидност *ISI*-јеве селекционе политике, највише са аспекта цитатних мерила јер је примарни задатак базе праћење тока научних путева и идеја на основу актуелних цитатних вредности. Резултати тих студија показују да *WoS* свакако није идеалан и незаменљив извор за цитатне анализе и да његова примена у сврху вредновања научног рада појединца може доста да зависи од научне дисциплине, предмета проучавања и области интересовања истраживача чији се рад оцењује, језика на коме истраживач ствара или географског подручја са кога долази. Међутим, јасно дефинисан садржински корпус и јавни систем контроле квалитета, као основних услова које цитатна база мора да има како би се користила у сврху научног вредновања, оправдавају коришћење *WoS*-а у систему научног вредновања јер је он још увек једини производ глобалне намене који задовољава те услове.

Када се узму у обзир и чињенице да *WoS* располаже бројчано највећим садржајем цитата са тренутном вредношћу од преко милијарду цитатних референци и цитатним индексирањем које досеже уназад до 1960. године, те вишедеценијско искуство које база има и њена светска општеприхваћеност, разлози због којих се ова база користи у сврху вредновања научног рада и у Србији су постојани. Она се код нас користи као валидан извор у поступку вредновања дефинисано “Правилником о поступку и начину вредновања, и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата

истраживача”¹ од стране Министарства просвете, науке и технолошког развоја заједно са националним цитатним индексом (СЦИИндексом) као допуном *ISI* цитатним индексима.

О ВРЕДНОВАЊУ НАУЧНОГ РАДА

За професионалну, етичку и пре свега комплетну оцену научног рада, евалуатори би требало да користе све расположиве индикаторе јер сваки од њих узет засебно не пружа довољно информација и обрађује само један аспект научног доприноса. Комбинацијом квалитативних и квантитативних показатеља превазилазе се недостаци и једних и других и обједињују њихове предности. Рецензија је, као квалитативни индикатор, метода субјективне, слободне стручне процене и представља веома важан инструмент за евалуацију научног рада.

Компетентност, одговорност и независност рецензената свакако су од велике вредности у овом методу процене. С друге стране, јављају се замерања на рачун субјективности и честих појава ситуација у којима су мишљења рецензената по истом питању међусобно супротстављена, као и тврдње да је то сложен и скуп процес који захтева доста времена.²

Квантитативни индикатори изражени бројем објављених радова (мерила продуктивности) или укупним бројем цитата (мерила одјека или утицаја) представљају објективни, сциентометријски метод вредновања. У скорије време су почела да се користе и хибридна мерила која комбинују вредности претходна два, попут *h*-индекса³ или *g*-индекса.⁴ Углавном је заступљено мишљење да квантитативни метод има већи углед међу самим истраживачима због потенцијалне објективности бројчаних података и става да је “мерење у форми квантификације иманентно научној методу”.⁵ Међутим, вредновање научног рада помоћу сциентометрије мора бити прилагођено специфичностима научних дисциплина. Различита научна подручја имају различиту продуктивност радова, па се приликом процене мора водити рачуна о објективно достижном броју објављених радова за одговарајућу дисциплину. Исто је и са бројем цитата, нема смисла поредити цитираност

¹ "Правилник о поступку и начину вредновања, и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача," *Службени гласник РС* бр. 38 (2008), http://kobson.nb.rs/upload/documents/MNTR/Dokumenti/2008_pravilnik_o_nacinu_vrednovanja.pdf (преузето 5. 8. 2015).

² Ljiljana Vučković-Dekić, "Nedostaci sadašnjeg sistema vrednovanja naučnika - kako ga usavršiti?," *Biomedicinska istraživanja* 5 (2) (2014): 74.

³ *h*-индекс или Хиршов индекс (J. Hirsch, 2005) је број који казује да је посматрани научник објавио *h* радова који су били цитирани најмање *h* пута. На пример, аутор има *h*-индекс 10 ако је објавио најмање 10 радова при чему је сваки од тих радова добио најмање по 10 цитата.

⁴ *g*-индекс је предложио Leo Egghe 2006. године. Када је вредност овог индекса једнака неком броју *x*, то значи да толики број његових радова има број цитата једнак квадрату вредности *g*-индекса (x^2). На пример, ако је *g*-индекс = 15, то значи да најцитиранијих 15 радова генерише више од 15^2 цитата.

⁵ Перо Шипка, "Методи вредновања научних часописа - употреба и злоупотреба," *Монографије научних скупова АМН СЛД* 5 (1) (2014): 13.

аутора из различитих научних области, већ само у оквиру истог подручја истраживања. И сам Гарфилд је истицао да се цитатни потенцијал значајно разликује међу дисциплинама.

О ЦИТАТНОЈ АНАЛИЗИ

Цитати истичу доприносе других научника проучаваном проблему, обезбеђују читаоце додатним изворима информација, супротстављају различита гледишта или подржавају становишта која се износе у конкретном чланку.⁶ Цитирањем један научник препознаје рад другог научника и повезује га са тренутним стањем научног знања о проучаваном проблему. Укупан број цитата који се приписује одређеном аутору мери се цитатном анализом заснованом на корпусу цитатних индекса, као извора који нам откривају ко ради какво истраживање у одређеном подручју и колики је одјек његовог рада, тј. колика је препознатљивост и видљивост нечије научне продуктивности.

Нецитираност неког рада не мора нужно да значи да тај рад није вредан јер узроци нецитираности могу бити управо недовољна видљивост или недоступност рада, па су га други научници превидели, нису уочили или нису разумели језик страних аутора. Према томе, цитатна анализа свакако није идеалан метод и има своје недостатке. Њене резултате не би требало узимати по аутоматизму као апсолутно мерило вредности нечијег научног рада. Ипак, посматрана заједно са свим осталим индикаторима и у одговарајућем контексту, цитатна анализа може послужити као корисно средство у евалуацији.

Број цитата као критеријум при евалуацији научног доприноса први пут је поменут код нас 1996. године у Правилнику за избор професора и истраживача.⁷ Потом је 2001. године постао критеријум за финансирање истраживача од стране Министарства науке. У Правилнику из 2008. године дефинисано је да се цитати прикупљају из база *Web of Science* и Српског цитатног индекса (СЦИндекс) и да академско особље мора да има радове публиковане у часописима индексираним на *JCR* листи. Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ и Библиотека Матице српске у Новом Саду су овлашћене од стране Републичког Министарства науке Србије и Регионалног Министарства науке Војводине да издају сертификате о броју цитата за индивидуалне научнике или институције из *ISI* цитатних индекса.

Цитате из других база (*SCOPUS*, *Google Scholar*, СЦИндекс) аутори могу да сакупљају сами и презентују их надлежнима.

⁶ Zoran V. Popović, *Kako napisati i objaviti naučno delo*, 2. izd. (Beograd: Akademska misao: Institut za fiziku, 2004): 20.

⁷ Stela Filipi-Matutinović et al., "Evaluation of Scientific Performance According to Citation Indexes in Serbia" (рад представљен на *INFORUM 2009: 15th Conference on Professional Information Resources, Prague, May 27-29, 2009*).

WEB OF SCIENCE

Оригинални *Science Citation index (SCI)*, који је званично објављен 1964. године, обележио је педесету годишњицу свог постојања 2014. године. Од почетних 600 часописа колико је садржало прво издање, његов данашњи потомак *Web of Science Core Collection* Томсон Ројтерса садржи преко 12.000 часописа. У процесу селекције, уреднички одбор сваке године изврши анализу 2.000–3.000 пристиглих пријава за укључење у базу, а од тога се прихвати свега 10–20% наслова. Часописи морају испоштовати основне уређивачке стандарде (*Basic publishing standards*) који укључују неколико критеријума: редовност излагања, усклађеност са међународним конвенцијама за уређивање публикација, језик на коме се објављују радови или библиографске информације, међународна разноврсност аутора и састав уредничког одбора, те цитатна анализа часописа.

Нови бројеви часописа морају се објављивати на време у складу са формулисаним фреквенцијом излагања. Способност часописа да испоштује редовност излагања указује на задовољавајућу залиху пријављених рукописа и могућност да се испуне очекивања читалаца. Током селекције процењују се три узастопна актуелна броја часописа у штампаној форми која су послата на адресу Томсон Ројтерса, или стабилан проток радова током године за часописе који излазе само у електронском облику. Часописи морају имати довољно информативан назив, а наслови радова треба да буду прецизни и довољно описни; обавезан је сажетак рада и навођење потпуних библиографских информација свих цитираних референци, као и информација о адреси сваког аутора. *Web of Science* захтева публикување радова на енглеском језику или барем основних библиографских информација са обавезним сажетком, правдајући се тврдњом да је енглески глобални језик науке. Међународни значај публикације процењује се на основу заступљености аутора, као и чланова уредничког тима који потичу из више држава. Неопходно је да часописи имају јасно изграђен тематски профил и да пружају свеже и нове информације, значајне за читаоце којима се обраћају.

Од самог почетка, воде се бројне расправе о томе да ли је *WoS*-ова ригорозна селекција оправдана или не. Заступници идеје да је селекција неопходна наводе тврдње о концентрацији цитата у малом броју водећих часописа за сваку научну област. Тако је Брадфорд установио да у свакој научној дисциплини постоји језгро од неких хиљаду научних часописа, а за сваку тему постоји мали број изразито релевантних часописа и много већи број мање релевантних публикација.⁸ То је заправо и филозофија коју *WoS* подржава, мотивисан тврдњом да „суштинско језгро часописа образује базу литературе за

---

⁸ Predrag Vukasović, "ISI i analiza citiranosti naučnih časopisa - poreklo, namena i osnovna načela," *Strani pravni život*, br. 1 (2009): 214.

све дисциплине и да су најважнији радови објављени у релативно малом броју часописа“.⁹ Такође, постоје и мишљења да је селекција *WoS*-а важна због све чешће појаве предаторских часописа и штампања неквалитетних или сумњивих радова, те да у садашњем процесу хиперпродуктивности научних информација *WoS* игра улогу својеврсног филтера.

За часописе који су уврштени у базу бележи се цитираност њихових радова, на основу чега *WoS* креира листу утицаја часописа (*Journal Citation Report – JCR*), у оквиру које су часописи ранжирани према вредности њиховог фактора утицаја – ИФ (*Impact Factor*) за сваку дисциплину посебно. Ова вредност се рачуна тако што се број цитата за две последње године подели бројем објављених радова у те две године. Важно је напоменути да је ИФ индикатор статуса и вредности часописа, односно свих у њему публикованих радова узетих заједно, а не појединачног рада (цитираност чланка одређује фактор утицаја часописа, а не обратно).¹⁰ На основу вредности ИФ, бирају се нови часописи или искључују већ постојећи. Уредништво *WoS*-а води политику ригорозног кажњавања часописа у случају кршења норми и уређивачких стандарда или злоупотребе цитата (нпр. ако цитираност у *WoS*-у опада, а самоцитираност расте). Зато се објављују и листе привремено суспендованих (*suppressed titles*) и избачених (*dropped titles*) часописа, уколико не отклоне мањкавости или допусте себи крупне грешке.

Прво издање *JCR*-а објављено је 1975. године и од тада излази једном годишње (крајем јуна или почетком јула) у две едиције: за природне науке – *Science Edition (SE)* и друштвене – *Social Science Edition (SSE)*. У области хуманистичких наука ИФ се не рачуна с обзиром на то да се у пракси много чешће примењује цитирање књига, а ређе чланака из часописа, као и навођење литературе старије од двогодишњег периода који се користи за рачунање ИФ. Полувековна доминација ИФ-а је у последње време добила конкуренцију у виду неких сличних показатеља, попут *h*-индекса (који се осим за појединце, може рачунати и за часописе, с тим да су његове вредности за часописе много веће у односу на вредности *h*-индекса научника), али је ИФ и даље најпопуларнији, вероватно због своје једноставности. Уредништво *WoS*-а истиче да је било примера када се ИФ часописа непримерено користио и за евалуацију аутора. Неисправно тумачење у коме се ауторово објављивање рада у часопису са високим ИФ-ом аутоматски одражава на квалитет ауторовог рада, или чак и ауторове институције, јесте злоупотреба овог индикатора, коју Томсон Ројтерс не толерише.

⁹ Joost C. F. de Winter, Amir A. Zadpoor, and Dimitra Dodou, "The Expansion of Google Scholar Versus Web of Science: A Longitudinal Study," *Scientometrics* 98 (2) (2014): 1548.

¹⁰ Per O. Seglen, "Why the Impact Factor of Journals Should Not Be Used for Evaluating Research," *BMJ : British Medical Journal* 314 (7079) (1997): 498

Компанија уместо тога препоручује употребу других метричких показатеља у оквиру дела базе *inCites*, која је посебно намењена за процену научног учинка и утицаја појединаца, радова или програма.¹¹

Од самог почетка је *WoS*-у упућивана једна од најоштријих критика, која се односи на уочену наклоњеност часописима и ауторима са енглеског говорног подручја, углавном северноамеричких и западноевропских. Делом као одговор на ове критике, а можда делом и због појаве конкурентских база, Томсон Ројтерс је у периоду од 2005–2010. године прихватио за индексирање око 1.600 регионалних часописа, међу којима је значајан број са подручја југоисточне Европе (108 часописа током 2009. и 88 у 2010. години).¹² Највећи број часописа дошао је из Турске и Румуније, потом Хрватске. Мађарска је такође добила значајан број часописа, али је ипак изгубила дугогодишње првенство у регији које је имала до тада. Што се Србије тиче, од четири часописа, колико их је било индексирано у 2008. години, десио се скок на 18 наслова у 2010. години, док *WoS* данас обухвата укупно 21 домаћи часопис.

Web of Science колекција између осталог укључује следеће индексе:¹³

- *Science Citation Index Expanded* (од 1900) – око 8.500 часописа распоређених у 150 дисциплина;
- *Social Sciences Citation Index* (од 1900) – око 3.000 часописа из области друштвених наука распоређених у 55 дисциплина;
- *Arts & Humanities Citation Index* (од 1975) – око 1.700 часописа из области уметности и хуманистичких наука;
- *Conference Proceedings Citation Index* (од 1990) – индексира конференцијске зборнике;
- *Book Citation Index* (од 2005) – индексира преко 50.000 одабраних књига са 10.000 нових наслова који се додају сваке године.

Библиотеке у Србији које су на Академској мрежи имају приступ *Web of Science* бази од 1996. године. Број цитата који се појављује уз сваки претражени чланак односи се на број цитата у целој бази. Када се ради претраживање цитираности то увек треба имати у виду, јер се број нађених цитата у бази и број који се појављује на екрану слажу само за радове

¹¹ Thomson Reuters, "Connecting the Dots Across the Research Ecosystem: A White Paper," July (2014), <http://sciencewatch.com/sites/sw/files/sw-article/media/sw-journal-selection-white-paper.pdf> (преузето 10. 8. 2015).

¹² Kosanović, Biljana, and Pero Šipka. "Output in WoS vs. Representation in JCR of SEE Nations: Does Mother Thomson Cherish All Her Children Equally," у: P. Šipka (Ed.), *Journal Publishing in Developing, Transition and Emerging Countries: Proceedings of the 5th Belgrade International Open Access Conference 2012, Belgrade, Serbia, May 18-19th* (Belgrade: Centre for Evaluation in Education and Science, 2012): 126.

¹³ Thomson Reuters, "Web of Science Core Collection," http://wokinfo.com/products_tools/multidisciplinary/webofscience/ (преузето 10. 8. 2015).

објављене од 1996. до данас. Старија годишта доступна су у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“ и Библиотеци Матице српске, на компакт дисковима од 1980. и у штампаном облику од 1961, односно од 1945. године.

Уредништво базе наводи да се индексирање обавља од корица до корица тако да нема парцијалне покривености и празнина. То значи да се, без посебне селекције, обрађују сви радови из часописа (осим оригиналних научних радова, обрађују се и прилози, прикази књига, речи уредника, писма уреднику, биографије, некролози...).

Цитатна анализа у *WoS*-у за одређеног аутора укључује приказ разних података:

- укупан број цитата са и без аутоцитата посебно (могућност издвајања аутоцитата је од великог значаја за евалуацију научног рада),
- листу цитирајућих радова (такође са и без аутоцитата),
- просечну цитираност по раду,
- просечну цитираност по години,
- *h*-индекс,
- број цитата по свакој години посебно за обухваћени период,
- графички приказ броја објављених радова по години,
- графички приказ броја цитата по години.

Део базе *Essential Science Indicators* омогућава коришћење веома корисних статистичких података и показатеља на основу којих су рангиране државе, часописи, научници, радови и институције у оквиру одговарајућих научних области. На тај начин, овај извор обезбеђује одговоре на следећа питања:

- који су најцитиранији радови у некој дисциплини („*highly cited papers*“);
- који су најпопуларнији актуелни радови који су у кратком периоду по објављивању привукли значајну пажњу и добили велики број цитата („*hot papers*“);
- који су то најутицајнији радови у претходних 10 година („*top papers*“);
- која држава је остварила највећи утицај у некој дисциплини;
- ко су најцитиранији аутори у некој области;
- који су најпопуларнији часописи у некој области;
- колико која држава има индексираних радова и цитата у *WoS*-у;
- која институција има највише цитираних радова у *WoS*-у и сл.

SCOPUS VS. WOS

Циљ ове базе је да обухвати што више научне литературе, за разлику од *WoS*-а који тежи да обухвати само најутицајније часописе. У свом саставу поседује архиве неких реномираних издавача, па тако 10% укупног садржаја базе чини архива *Elsevier*-а (чији је прозвод *SCOPUS*), 8% *Springer*-а, 5% *Wiley-Blackwell*-а, 5% *Taylor & Francis*-а, 2% *Sage*-а,

итд.¹⁴ Попут *WoS*-а, и овде постоји одбор састављен од стручњака из разних дисциплина (*Content Selection and Advisory Board*), који процењују погодност и релевантност пријављених часописа за улазак у базу. Такође је обавезан сажетак на енглеском језику, док пун текст рада може бити на било ком језику. Када се посматра интернационалност садржаја базе, запажена је мања амероцентричност у односу на *WoS*, боља покривеност европских часописа и већи број националних часописа. Сматра се да је *SCOPUS* добра база за природне, технолошке и медицинске науке (*STM – Science, Technology, Medicine*). За разлику од *WoS*-а, *SCOPUS* индексира и радове који су „у штампи“ (*Articles in Press*). Претражива је од 1960. године.

Цитатна анализа у *SCOPUS*-у такође даје приказ укупног броја цитата и листу цитирајућих радова, број цитата за сваку годину посебно, мери *h-index*, омогућава графички приказ резултата, дозвољава искључивање самоцитата.

Када се посматра укупан број цитата у бази, *SCOPUS* садржи скоро двоструко мање података о цитираној литератури у односу на *WoS*. Иако бројем часописа доста обимнији (тренутно обухвата око 22.000 наслова), мањи цитатни корпус произилази из тога што обухвата много краћи период индексираних часописа са унетом цитираном литературом, тј. почетна година записа који садрже унете цитиране референце је 1996. За радове публиковане пре 1996. унет је само сажетак као део пројекта архивирања, али не и цитиране референце. Уредништво *SCOPUS*-а наводи да уношење сажетака има приоритет у односу на референце услед високих трошкова у вези са додатним допуњавањем базе и проценом да је архивирање сажетака тренутно корисније, с обзиром на застаривање референци.

Од појаве *SCOPUS*-а крајем 2004. године, врше се разна поређења база како би се утврдило која база је прикладнија и ефикаснија како за претраживање литературе тако и за цитатне анализе. Ово је посебно важно за институције које су услед финансијских ограничења приморане да се одреде за претплату на једну од ове две базе. Упоредне студије су показале да укупан број прикупљених цитата и степен преклапања цитата у обе базе зависи пре свега од теме и подручја којом се истраживач бави, као и научне дисциплине којој припада (тако нпр. *SCOPUS* даје више цитата у подручју онкологије због покривености *Medline* базе и биомедицинских часописа уопште, а *WoS* у области физике).¹⁵ Резултати показују да *SCOPUS* јесте озбиљан конкурент *WoS*-у. Ипак, глобално посматрано, *WoS*-ов корпус цитата је још увек највећи и најпоузданији и као такав држи монопол на светској сцени, па се користи у званичној евалуацији научног рада и код нас. Резултати цитатне анализе из *SCOPUS*-а могу се користити као допуна, како би се добила целокупна слика о научном доприносу.

¹⁴ Elsevier, "Scopus Content," <http://www.elsevier.com/solutions/scopus/content> (преузето 11. 8. 2015).

¹⁵ Nisa Bakkalbasi et al., "Three Options for Citation Tracking: Google Scholar, Scopus and Web of Science," *Biomedical Digital Libraries* 3 (2006): 6.

GOOGLE SCHOLAR VS. WOS

Ово је такође веома корисна база за проналажење научне литературе која региструје и цитате. С обзиром на то да користи само изворе доступне на интернету тако што аутоматски идентификује научни материјал (нпр. преко наслова на почетној страни у великом фонту, имена аутора одмах после наслова, присуства одељка названог: Референце, Литература, Библиографија, и сл.), не може да буде валидан критеријум за вредновање научног рада јер не постоји прецизно дефинисан корпус извора. Материјал се прикупља са разних страна, као што су интернет странице часописа, институционалних репозиторијума, ауторових личних страница или на основу договора са издавачима о индексирању њиховог садржаја.

Пошто аутоматски индексира оно што личи на научни садржај, не постоји анализа квалитета и људска процена, па је већа могућност појаве грешака, дуплих и троструких цитата,¹⁶ лажних цитата, непотпуних података и сл. Као главна мана базе наводи се мања конзистентност и тачност података, те могућност цитатних манипулација. За разлику од *WoS*-а садржи и докторске и мастер тезе, препринтове, радне верзије, техничке извештаје и сл.

Индексира часописе из целог света и има слободу у прикупљању материјала, па тако располаже већим корпусом у односу на *WoS* што као резултат даје веће вредности библиометријских индикатора попут *h*-индекса.¹⁷ Може да буде користан извор за дисциплине које нису довољно заступљене у *WoS*-у. Недостаци у односу на *WoS* су и немогућност издвајања самоцитата, већи временски утросак за рачунање индикатора (*WoS* допушта бржу и флексибилнију анализу), као и недовољно напредне опције за извоз података и сужавање резултата претраживања. Иако нема сумње да је *Google Scholar* много напредовао од свог настанка 2004. године, главни изазови још увек подразумевају побољшање метаподатака, обезбеђивање софистициранијих алатки за претраживање и анализе, те стриктнију контролу цитатних манипулација.¹⁸

---

¹⁶ Leslie S. Adriaanse and Chris Rensleigh, "Web of Science, Scopus and Google Scholar: A Content Comprehensiveness Comparison," *Electronic Library* 31 (6) (2013): 732.

¹⁷ Massimo Franceschet, "A Comparison of Bibliometric Indicators for Computer Science Scholars and Journals on Web of Science and Google Scholar," *Scientometrics* 83 (1) (2010): 256.

¹⁸ Joost C. F. de Winter, Amir A. Zadpoor, and Dimitra Dodou, "The Expansion of Google Scholar Versus Web of Science: A Longitudinal Study," *Scientometrics* 98 (2) (2014): 1562.

***

Могућност претраживања више извора за потребе цитатне анализе свакако може да буде корисно и пружи комплетнију слику о одјеку нечијег научног рада. Колики ће бити степен преклапања цитата између све три базе, која база ће дати највише резултата, а која највише јединствених цитата (*unique citations*), зависи од покривености самих база. Очигледно је да ниједна база није свеобухватна и да се све три начелно разликују у погледу циља, обима података и садржаја.

ЛИТЕРАТУРА

1. Adriaanse, Leslie S., and Chris Rensleigh. "Web of Science, Scopus and Google Scholar: A Content Comprehensiveness Comparison." *Electronic Library* 31 (6) (2013): 727-44.
2. Bakkalbasi, Nisa, Kathleen Bauer, Janis Glover, and Lei Wang. "Three Options for Citation Tracking: Google Scholar, Scopus and Web of Science." *Biomedical Digital Libraries* 3 (2006): 1-8.
3. Vukasović, Predrag. "ISI i analiza citiranosti naučnih časopisa - poreklo, namena i osnovna načela." *Strani pravni život*, br. 1 (2009): 211-30.
4. Vučković-Dekić, Ljiljana. "Nedostaci sadašnjeg sistema vrednovanja naučnika - kako ga usavršiti?" *Biomedicinska istraživanja* 5 (2) (2014): 72-76.
5. De Winter, Joost C. F., Amir A. Zadpoor, and Dimitra Dodou. "The Expansion of Google Scholar Versus Web of Science: A Longitudinal Study." *Scientometrics* 98 (2) (2014): 1547-65.
6. Elsevier. "Scopus Content." <http://www.elsevier.com/solutions/scopus/content> (преузето 11. 8. 2015).
7. Kosanović, Biljana, and Pero Šipka. "Output in WoS Vs. Representation in JCR of SEE Nations: Does MotherThomson Cherish All Her Children Equally?" У: P. Šipka (Ed.), *Journal Publishing in Developing, Transition and Emerging Countries: Proceedings of the 5th Belgrade International Open Access Conference 2012, Belgrade, Serbia, May 18-19th* (Belgrade: Centre for Evaluation in Education and Science, 2012): 125-37.
8. Popović, Zoran V. *Kako napisati i objaviti naučno delo*. 2. izd. Beograd: Akademska misao: Institut za fiziku, 2004.
9. Правилник о поступку и начину вредновања, и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача." *Службени гласник РС* бр. 38 (2008). http://kobson.nb.rs/upload/documents/MNTR/Dokumenti/2008_pravilnik_o_nacinu_vrednovanja.pdf (преузето 5. 8. 2015).

10. Seglen, Per O. "Why the Impact Factor of Journals Should Not Be Used for Evaluating Research." *BMJ : British Medical Journal* 314 (7079) (1997): 498-502.
11. Thomson Reuters. "Connecting the Dots Across the Research Ecosystem: A White Paper." July (2014), <http://sciencewatch.com/sites/sw/files/sw-article/media/sw-journal-selection-white-paper.pdf> (преузето 10. 8. 2015).
12. Thomson Reuters. "Web of Science Core Collection." http://wokinfo.com/products_tools/multidisciplinary/webofscience/ (преузето 10. 8. 2015).
13. Filipi-Matutinović, Stela, Aleksandra Popović, Branislava Avramović, and Ivanka Klajn. "Evaluation of Scientific Performance According to Citation Indexes in Serbia." Рад представљен на *INFORUM 2009: 15th Conference on Professional Information Resources, Prague, May 27-29 (2009): 1-8*.
14. Franceschet, Massimo. "A Comparison of Bibliometric Indicators for Computer Science Scholars and Journals on Web of Science and Google Scholar." *Scientometrics* 83 (1) (2010): 243-58.
15. Шипка, Перо. "Методи вредновања научних часописа - употреба и злоупотреба." *Монографије научних скупова АМН СЛД* 5 (1) (2014): 9-30.

Ružica Petrović

ruzica.petrovic@stomf.bg.ac.rs

Jelena Jaćimović

jelena.jacimovic@stomf.bg.ac.rs

Central Library, School of Dental Medicine, University of Belgrade

Sanja Antonić

University of Belgrade, University library "Svetozar Markovic"

antonc@unilib.bg.ac.rs

WEB OF SCIENCE AS A DATA SOURCE FOR SCIENTIFIC RESULTS EVALUATION

ABSTRACT

Citation databases are sources that could be used for assessment of one's scientific productivity impact. Citation analysis results used for the evaluation of researcher's scientific performance primarily depend on the choice of a bibliographic database that is used as the source for data collection. The database value and quality estimation depends on various criteria: the size of a database, document types and journal titles that includes, coverage of a different scientific disciplines, time span options, language of covered documents, database actuality, regular update and continuous addition of new content, accuracy of the entered data, quick and efficient searching options, as well as advanced options for obtaining various statistics, etc. Scientists in Serbia can follow citations of their works by searching international commercial databases Web of Science and SCOPUS, and open access database Google Scholar. Due to the fact that, beside national SCIndeks, only Web of Science database is mentioned as official valid source for the evaluation and quantitative representation of scientific performance in Serbia defined by the Ministry of Science, the most attention in this article is given to the characteristics of this database and its advantages and disadvantages compared to the other two.

Key words: citation databases, citation analysis, evaluation of scientific performance, Web of Science.

Dunja Holcer

Narodna knjižnica i čitaonica

Sisak, Hrvatska

dunjaholcer@gmail.com

UDK 021:004.738.5

KNJIŽNICE I KNJIŽNIČARI U OKRUŽENJU WEBА 2.0

SAŽETAK

Knjižničarska se zajednica i knjižničarska struka nalaze na još jednoj u nizu prekretnica u svom postojanju i radu. Ovoga puta, ta je prekretnica izazvana tehnologijama koje se razvijaju brzinom koja je do sada nezapamćena, a odnose se na pristup na daljinu, načine komunikacije, dostupnost i posredovanje informacija te mrežne tehnologije kojima se korisnici služe i stvaraju sadržaje, gubeći tako zanimanje za klasične knjižnice u kojima je znanje pohranjeno na „tvrdim, materijalnim“ medijima stavljajući knjižnice i knjižničare u poziciju da promišljaju o značenju svog postojanja, mijenjaju načine na koje omogućavaju pristup svojoj građi, bilo da je ona fizička ili digitalna, dozvoljavaju korisnicima aktivnije sudjelovanje u stvaranju knjižničnih sadržaja i snažnije, nego ikad prije, rade na promidžbi svojih zbirki, usluga, ali i stručnog osoblja koje je obrazovano i osposobljeno da se snalazi u „digitalnoj divljini“, razumije nove tehnologije, aktivno ih koristi i pomaže korisnicima da nađu put u „šumi“ dostupnih informacija.

Knjižnica 2.0 i knjižničar 2.0 sve se češće spominju kao nova generacija knjižnica i knjižničara, čije aktivnosti, usluge, znanja i sposobnosti mogu pratiti razvoj webа 2.0 i njegovih alata i tako vratiti knjižnicama položaj koji im pripada, mijenjajući pritom poimanje javnosti o njihovoj važnosti i ulozi. Stoga se ovaj rad bavi upravo definiranjem pojmova „knjižnica 2.0“ i „knjižničar 2.0“ te njihovim smještanjem u okruženje webа 2.0.

Ključne riječi: web 2.0, knjižnica 2.0, knjižničar 2.0, knjižnica 3.0

1. Knjižnice i knjižničari u okruženju webа 2.0 ili gdje se u „globalnom selu“¹ nalaze knjižnice?

Postojanje i razvoj knjižnica imaju dugu povijest, koja u potpunosti odražava razvoj ljudskoga društva i u njemu se zrcali. Knjižničari, informacijski stručnjaci, pohranjivali su, čuvali i davali

---

¹ Herbert Marshall McLuhan, Gutenbergova galaksija : nastajanje tipografskog čoveka (Beograd : Nolit, 1973.)

na korištenje ljudsko znanje pohranjeno na različitim medijima, pokazujući time kako su uvijek bili sposobni naći svoje mjesto unutar promjenjivog svijeta, usvajajući i sebi prilagođavajući nove tehnologije i tehnološka dostignuća.

Knjižničari, međutim, nisu u ranijim razdobljima trebali biti i medijski, marketinški i komunikacijski stručnjaci. Knjižnice su postojale da bi okupile knjižnične zbirke, a knjižničari su bili osobe koje su zbirke nabavljale, organizirale, čuvale i davale na korištenje zainteresiranoj javnosti, bez potrebe da dodatno naglašavaju svoju važnost, svoju potrebnost društvu i svoju ulogu u njemu. Bilo je to vrijeme koje bi se današnjim jezikom moglo nazvati vremenom knjižnica 1.0.²

Knjižnica 1.0 bila je postojana zgrada znanja i zabave, zbirka stručnih, znanstvenih i književnih djela namijenjenih svim uzrastima i vrstama korisnika, mjesto studioznog rada i učenja, okupljanja i provođenja slobodnog vremena, igre i kulturnog uzdizanja, vrlo često tehnološki suvremeno opremljena. Bila je ona mjesto na kojem su se brojni ljudi diljem svijeta prvi puta susreli s mikrofilmovima, glazbenim linijama i videokamerama, VHS kasetama, fotokopirnim aparatima, DVD-ima, računalima, printerima i skenerima, internetom, s digitalnom tehnologijom i virtualnim svjetovima.

Knjižnice nisu imale potrebu ulagati dodatna sredstva u obrazovanje knjižničara u smislu informacijsko-komunikacijskih tehnologija ili marketinga budući da informacije nisu bile široko i javno dostupne, a tehnološki napredak tekao je dovoljno polako da se knjižnice u njemu mogu snaći, prihvatiti ga i primijeniti.

Onda se dogodilo 21. stoljeće, eksplozija interneta i web 2.0, a knjižnice su odjednom prisiljene tražiti svoje mjesto u „globalnom selu“ u kojem je ogromna količina informacija dostupna iz udobnosti kućnog naslonjača.

WEB 2.0

Što je zapravo web 2.0? Paul Anderson dao je vrlo jednostavan odgovor na to pitanje. Prema Andersonu, web 2.0 je skupina tehnologija povezanih sa izrazima kao što su blogovi, wikiji, podcasti, RSS i slično koje služe za društveno povezivanje i omogućuju da svaki pojedinac dodaje i uređuje sadržaje unutar informacijskog prostora.³ Izraz „web 2.0“ koristi se za opisivanje novog načina na koji tvorcima softvera i krajnji korisnici koriste World Wide Web, koji je sada postao platforma na kojoj sadržaji i njihova primjena više nisu stvarani i ovisni o

² Kad se ovdje govori o knjižnici 1.0 misli se na javne knjižnice od 18. stoljeća na dalje, a osobito na narodne knjižnice 20. stoljeća.

³ Paul Anderson, „All that glitters is not gold“, *Journal of Librarianship and Information Science* 39, 4 (2007), <http://lis.sagepub.com/content/41/3/131.full.pdf+html> (preuzeto 01.07.2014.), doi:10.1177/0961000609337093

pojedincima već su kroz zajedničko sudjelovanje i suradnju, u kontinuiranoj mijeni kojoj doprinose svi korisnici.⁴

Postojeći kao zbir tehnologija, poslovnih strategija i društvenih trendova, web 2.0 omogućuje fleksibilan web dizajn, kreativnu ponovnu upotrebu, pruža bogato korisničko sučelje koje je ujedno i „osjetljivo“ na korisnika, olakšava zajedničko stvaranje i izmjene sadržaja, omogućava stvaranje novih web aplikacija korištenjem već postojećih ili kombiniranjem podataka i informacija iz različitih izvora, uspostavlja društvene mreže ljudi sa zajedničkim interesima, podržava suradnju i pomaže prikupiti kolektivnu inteligenciju.⁵

Zanimljivo je i stajalište Tima Bernersa-Leeja, koji web 2.0 smatra prirodnim nastavkom odnosno razvojem tzv. weba 1.0 koji je zamišljen kao interaktivni virtualni svijet, u kome će korisnici imati mogućnost stvarati i dijeliti sadržaje i informacije.⁶ To je stajalište vrlo logično jer je web 2.0 zapravo evoluirani web 1.0, nastao kao posljedica razvoja tehnologija, širenja dostupnosti interneta i porasta znanja, potreba i interesa korisnika (pojedince, grupa i poslovnih korisnika) i počiva na društvenoj interakciji među ravnopravnim sudionicima i kolektivnoj inteligenciji, a pritom je dinamičan i interaktivan, jer korisnicima omogućuje ne samo pristup sadržajima već i aktivno sudjelovanje u njihovom kreiranju.

Web 2.0 zapravo je kombinacija tehničkih rješenja, platformi, programa i aplikacija te korisnika (bilo da se radi o pojedincima, ustanovama ili tvrtkama) i njihovih želja, potreba, korištenja i ponašanja i, iako se može promatrati s čisto tehničkog aspekta ili s čisto korisničkog aspekta, pravo značenje weba 2.0 je ono koje to dvoje kombinira.

KNJIŽNICA 2.0

Ubrzo nakon pojave weba 2.0 pojavio se i pojam „knjižnica 2.0“. Smatra se da je taj pojam prvi puta korišten u knjižničarskoj blogerskoj zajednici. Konkretno, prvi ga je koristio Michael Casey 2005. godine na svom blogu LibraryCrunch, a knjižničarska ga je zajednica s vremenom prihvatila. Iako je od tada do danas prošlo deset godina, knjižničarska zajednica nema jednoznačnu definiciju knjižnice 2.0 i ne postoji konsenzus oko toga što je točno knjižnica 2.0, niti jedna općeprihvaćena definicija.

Za Caseya je jedna od definicija knjižnice 2.0 da je to „žetva ideja i proizvoda s rubnih područja koje onda mogu biti integrirani u modele knjižničnih usluga za poboljšanje postojećih usluga i

---

⁴ Andreas M Kaplan, Michael Haenlein, „Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media“, Business Horizons 53, 1(2010), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681309001232> (preuzeto 01.07.2014.), doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003

⁵ Sam Murugesan, „Understanding web 2.0“, IT Professional 9, 4(2007) 34 do 41. http://91-592-722.wiki.uml.edu/file/view/understanding_web_20.pdf (preuzeto 01.07.2014.)

⁶ Scott Laningham, „developerWorksInterviews: Tim Berners-Lee“, <http://www.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206txt.html> (preuzeto 01.07.2014.)

stvaranje novih, a zatim nastavak ispitivanja i poboljšavanja tih usluga bez straha da ih se bilo kada zamijeni novijim i boljim uslugama.“⁷ te da „knjižnica 2.0 nije nešto što će doživjeti nevidljivo ili tečno prijelazno razdoblje. Kretanje prema knjižnici 2.0 zahtijevat će preispitivanje mnogih modela na koje smo navikli. Taj pritisak ne mora nužno doći iznutra. Doista, većina će katalizatora doći izvana - financijska kriza, manjak osoblja, korisnička očekivanja/zahtjevi, tehnološke promjene/prepreke itd.“⁸

Za Chada i Millera⁹ knjižnica 2.0 je dostupna prema potrebi, vidljiva na velikom broju uređaja, s integriranim web uslugama izvan uobičajenih knjižničnih usluga. Ona je sveprisutna i vidljiva te na taj način pomaže korisnicima da donesu upućene odluke. Knjižnica 2.0 smanjuje ograničenja prema dostupnosti podacima uz pretpostavku da je korištenje i ponovno korištenje dozvoljeno i poticano. Knjižnica 2.0 surađuje s partnerima kako bi povećala i poboljšala dostupnost podataka te potiče kulturu zajedničkog sudjelovanja knjižničnog osoblja, tehnoloških partnera i šire zajednice. Ona korisnicima daje priliku i ohrabruje ih da sudjeluju, pridonose vlastitim mišljenjem o korištenim izvorima i onima kojima žele pristup. Miller se nadalje nadovezuje te kaže kako je „knjižnica 2.0 koncept vrlo drugačijih knjižničnih usluga. U tom smislu, knjižnica čini informaciju dostupnom gdje god i kad god ju korisnik treba te stremi k tome da ograničenja korištenja i ponovnog korištenja budu maknute.“¹⁰

Za Farkas knjižnica 2.0 predstavlja značajan pomak u načinu na koji se gledaju knjižnične usluge jer je naglasak na korisničkom iskustvu kod kojega je ključna uporabljivost, interoperabilnost i fleksibilnost knjižničnih sustava, gdje se čuje i glas korisnika kroz označavanje u katalogu, kroz blogove i wikije. Knjižnica 2.0 je transparentnija i vidljivija kroz svoje prisustvo na webu. Ona je čovječnija, sveprisutna i okrenuta prema korisniku.¹¹

Habib pak smatra kako je knjižnica 2.0 prvenstveno korisna kao koncept za razvoj novih mrežnih alata,¹² Abram navodi kako je ljepota knjižnice 2.0 u razini integracije i

⁷ Michael Casey, „Library 2.0, Beta“, Blog LibraryCrunch, 11. listopada 2005.,

http://www.librarycrunch.com/2005/10/library_20_beta.html (preuzeto 15.07.2014.)

⁸ Michael Casey, „Working towards a definition of library 2.0.“, Blog LibraryCrunch, 21. listopada 2005.

http://www.librarycrunch.com/2005/10/working_towards_a_definition_o.html (preuzeto 15.07.2014.)

⁹ Ken Chad, Paul Miller, „Do libraries matter?: the rise of library 2.0“, http://www.capital-libraries.co.uk/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf (preuzeto 15.07.2014.)

¹⁰ Paul Miller, „Library 2.0: The challenge of disruptive innovation“,

http://cmapspublic2.ihmc.us/rid=1211299379745_1806224281_20373/447_Library_2_prf1.pdf (preuzeto 15.07.2014.)

¹¹ Meredith Farkas, „Web/library 2.0 backlash“, Blog Information Wants To Be Free“, 1. prosinca 2005.,

<http://meredith.wolfwater.com/wordpress/2005/12/01/weblibrary-20-backlash/> (preuzeto 15.07.2014.)

¹² Michael Habib, „Academic library 2.0 concept models (basic v2 and detailed)“, Blog Michael Habib, 22. kolovoz 2006., <http://mchabib.com/2006/08/22/academic-library-20-concept-models-basic-v2-and-detailed/> (preuzeto 15.07.2014.)

interoperabilnosti dizajnirane u sučelje knjižničnog portala kojeg održava knjižničar 2.0,¹³ Yang, Wei i Peng knjižnicu 2.0 definirali su kao koncept usluga koje se bave znanjem, usmjeren prema korisnicima¹⁴, a Maness definira knjižnicu 2.0 kao „primjenu interaktivne, suradničke i multimedijски web-bazirane tehnologije na web-bazirane knjižnične usluge i zbirke“.¹⁵

Brevik knjižnicu 2.0 vidi kao „prirodnu evoluciju knjižničnih usluga do nivoa na kojem korisnik kontrolira kako i kada će imati pristup onome što treba i želi.“¹⁶ dok Anderson smatra da je kod knjižnice 2.0 „značajan fokus na izlazak iz fizičkih ograničenja knjižnice kako bi se ponudili novi i efikasniji načini da se udruže podaci koji se drže u pojedinačnim knjižnicama (npr. zbirke, katalogi, podaci o članovima) da bi se od podataka stvorio sadržaj putem transformacijske moći usluga baziranih na webu i podatkovnih 'mash-upova'“.¹⁷

Pomirujući različite teorije i definicije knjižnice 2.0 te međusobno ih uspoređujući Holmberg, Huvila, Kronqvist-Berg i Widen-Wulff¹⁸ zaključili su kako se zapravo radi o promjeni u interakciji koja je postala moguća zbog tehnološkog razvoja web-baziranih usluga, koje imaju prijateljski društveni aspekt zbog kojih se knjižnica 2.0 sastoji od sedam središnjih komponenti – interaktivnosti, korisnika, sudjelovanja, knjižnica i njihovih usluga, weba i weba 2.0, društvenog aspekta te tehnologije i alata.

KNJIŽNIČAR 2.0

Promjene koje su zahvatile knjižnice pa se one sada razvijaju u pravcu da postanu knjižnice 2.0, zahvatile su i knjižničare. Benson i Favini tu promjenu nazivaju „evoluirajućim knjižničarom“¹⁹ navodeći nadalje kako knjižničari moraju učiti i usvojiti nove tehnologije kako bi potpomogli da se knjižnice razvijaju u nove informacijske prostore, zaključujući na kraju kako evoluirajući

¹³ Stephen Abram, „Web 2.0, library 2.0 and librarian 2.0: preparing for the 2.0 world“

http://www.academia.edu/1019473/Web_2.0_Library_2.0_and_Librarian_2.0_Preparing_for_the_2.0_World (preuzeto 15.07.2014.)

¹⁴ Xinya Yang, Qunyi Wei, Xiaodong Peng, „System architecture of library 2.0“, The Electronic Library 27, 2(2009), 283 do 291. <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1784829> (preuzeto 15.07.2014.) doi: <http://dx.doi.org/10.1108/02640470910947629>

¹⁵ Jack M. Maness, „Library 2.0 theory : Web 2.0 and its implications for Libraries“, Webology 3, 2(2006), <http://www.webology.org/2006/v3n2/a25.html> (preuzeto 15.07.2014.)

¹⁶ Thomas Brevik, „Library 2.0 = My library?“, Blog Librarian 1.5, 12. travanj 2006., <http://lib1point5.wordpress.com/2006/04/12/library-20-mylibrary/> (preuzeto 15.07.2014.)

¹⁷ Anderson, „All that glisters is not gold“

¹⁸ Kim Holmberg, et al. „What is library 2.0?“, Journal of Documentation 65, 4(2009), 668 do 681, <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1805569> (preuzeto 15.07.2014.) doi: <http://dx.doi.org/10.1108/00220410910970294>

¹⁹ Amy Benson, Robert Favini, „Evolving web, evolving librarian“, Library Hi Tech News 23, 7(2006), 18 do 21, <https://mapule276883.pbworks.com/f/Evolving%20web,%20evolving%20librarian.pdf> (preuzeto 15.07.2014.) doi: 10.1108/07419050610704321

knjižničar zapravo nije novost nego nastavak onoga što knjižničari oduvijek rade – identificiraju, shvaćaju i integriraju nove tehnologije u knjižničarske sfere.²⁰

„Knjižničar 2.0 je guru informacijskog doba“²¹ napisao je 2005. godine Stephen Abram, objašnjavajući pritom kako knjižničar 2.0 mora posjedovati duboko shvaćanje korisnika i njihovih stvarnih potreba što može postići ako razumije snagu koja se krije unutar weba 2.0, usvoji korištenje najvažnijih alata weba 2.0 i knjižnice 2.0, kombinira elektroničke i tiskane izvore, barata elektroničkim uređajima svih vrsta, povezuje ljude, tehnologiju i informacije u kontekst, za obradu građe koristi se folksonomijama, tagiranjem deskriptorima koje su stvorili korisnici, koristi se i razvija društvene mreže, shvaća stvarnu ulogu i utjecaj blogosfere, wikisfere i web sindikacija i tako dalje.²²

Partridge, Lee i Munro²³ proveli su tijekom 2009. istraživanje koje je, između ostalog, za cilj imalo utvrditi tko je knjižničar 2.0 i kakve su njegove vještine i znanje. Istraživanje je provedeno na uzorku od 81 australskog knjižničara iz svih vrsta knjižnica, svih razina obrazovanja i upravljanja. Prema dobivenim rezultatima, knjižničar 2.0 je zainteresiran cjeloživotno učiti, sklon je istraživanju i eksperimentiranju. Knjižničar 2.0 dijeli znanje s kolegama, mentor je i učitelj. Knjižničar 2.0 ne mora biti stručnjak za informatičku tehnologiju, ali tu tehnologiju mora poznavati i shvaćati.

Huvila et al.²⁴ u svom su istraživanju željeli utvrditi što je knjižničar 2.0, odnosno kako sami knjižničari razmišljaju o tom terminu. Istraživanje je provedeno na uzorku od 100 finskih knjižničara, koji su trebali opisati i navesti ključne riječi koje označavaju knjižničara 2.0. Iz analize dobivenih podataka autori su zaključili kako knjižničar 2.0 treba biti kompetentan za korištenje interneta, interaktivan, okrenut prema korisnicima, suvremen, aktivan, usmjeren prema internetu, proizvođač, virtualan i otvoren.

Sumirajući definicije knjižničara 2.0, može se zaključiti da je to stručnjak koji prihvaća cjeloživotno učenje i stručno usavršavanje kao dio svog profesionalnog života i načina na koji se knjižničarstvo razvija jer razumije korisnike i njihove potrebe i snagu unutar weba 2.0. te spaja elektroničke i tiskane izvore, koristi se različitim novim tehnologijama i uređajima i kroz knjižnične usluge i aktivnosti povezuje ljude, tehnologiju i informacije stvarajući inovativno

---

²⁰ Benson, Favini, „Evolving web, evolving librarian“

²¹ Stephen Abram, „Web 2.0 – Huh?! Library 2.0, librarian 2.0“, Information Outlook 9, 12(2005), 44 do 46

²² Abram, „Web 2.0 – Huh?! Library 2.0, librarian 2.0“

²³ Helen Partridge, Julie Lee, Carrie Munro, „Becoming „librarian 2.0“: the skills, knowledge, and attributes required by library and information science professionals in W 2.0 world (and beyond)“, <https://www.mysciencework.com/publication/read/4756051/becoming-librarian-2-0-the-skills-knowledge-and-attributes-required-by-library-and-information-science-professionals-in-a-web-2-#page-1> (preuzeto 12.01.2014.)

²⁴ Isto Huvila, et al., „What is librarian 2.0? – new competencies or interactive relations? Library professional viewpoint“, Journal of Librarianship and Information Science 45, 2(2013), 198 do 205, <http://lis.sagepub.com/content/45/3/198.full.pdf+html> (preuzeto 12.01.2014.) doi: 10.1177/0961000613477122

knjižnično okruženje odnosno knjižnicu 2.0. Računalna, medijska i informacijska pismenost temelji su na kojima knjižničar 2.0 stvara knjižnicu 2.0, koristeći znanje i sposobnosti za osuvremenjivanje klasičnih i razvoj novih knjižničnih usluga te obrazujući korisnike za web 2.0 okruženje.

KNJIŽNICA 2.0 U STVARNOSTI

Navedene definicije knjižnice 2.0 i knjižničara 2.0 dotiču se vrlo važnih segmenata weba 2.0, a to su interakcija, dijeljenje i zajedničko sudjelovanje odnosno sadržaji koje stvaraju korisnici. Potencijalno to ima velik utjecaj na razvoj knjižnica 2.0 i njihovih usluga pa se, bez obzira na rasprave koje se vode oko toga što je knjižnica 2.0 i njenog mogućeg negativnog ili pozitivnog razvoja i utjecaja na budućnost knjižnične djelatnosti općenito i pitanja jesu li knjižničari postali knjižničari 2.0 i usvojili potrebna znanja i vještine, knjižnice se već niz godina prilagođavaju novim tehnologijama kao što je vidljivo iz primjera koji slijede.

Pregledom mrežnih stranica svjetskih nacionalnih knjižnica (npr. Kongresne knjižnice u Washingtonu,²⁵ Britanske knjižnice,²⁶ Nacionalne knjižnice Francuske,²⁷ Njemačke nacionalne knjižnice,²⁸ Bavorske državne knjižnice,²⁹ Australске nacionalne knjižnice,³⁰ Nacionalne knjižnice Južne Afrike,³¹ Španjolske nacionalne knjižnice,³² Izraelske nacionalne knjižnice³³, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu³⁴ itd.) vidljivo je kako je većina njih usvojila novu paradigmu te komunikaciju s korisnicima i javnošću općenito, ostvaruju putem alata weba 2.0. Facebook i Twitter među najzastupljenijim su društvenim mrežama, slijede Youtube i Flickr, a zatim i LinkedIn, društvena mreža koja okuplja stručnjake i znanstvenike u potrazi za razmjenom znanja. Neke od nacionalnih knjižnica koriste tagiranje na Deliciousu i Giggu dok neke razvijaju i vlastite mobilne aplikacije za korisnike. Blogiranje, kao način komunikacije s korisnicima, zastupljen je manje nego što bi se moglo pretpostaviti, ali zato većina knjižnica ima RSS feed, podcast ili e-novosti, koje dostavlja u sandučiće elektroničke pošte korisnika predbilježenih na takvu uslugu.

²⁵ Library of Congress homepage. <http://www.loc.gov/index.html> (preuzeto 20.01.2014.)

²⁶ The British Library homepage. <http://www.bl.uk/> (preuzeto 12.01.2014.)

²⁷ Bibliotheque nationale de France homepage http://www.bnf.fr/fr/la_bnf/sites/a.site_francois-mitterrand.html (preuzeto 12.01.2014.)

²⁸ Deutsche National Bibliothek homepage. http://www.dnb.de/DE/Home/home_node.html;jsessionid=A83A9DDD847FA6B5808A998B5FAB8ED0.prod-worker2 (preuzeto 12.01.2014.)

²⁹ Bayerische Staats Bibliothek homepage. <http://www.bsb-muenchen.de/index.php> (preuzeto 12.01.2014.)

³⁰ National Library of Australia homepage. <http://www.nla.gov.au/> (preuzeto 12.01.2014.)

³¹ National Library of South Africa homepage. <http://www.nlsa.ac.za/> (preuzeto 12.01.2014.)

³² Biblioteca Nacional de Espana homepage. <http://www.bne.es/es/Inicio/index.html> (preuzeto 12.01.2014.)

³³ The National Library of Israel homepage. <http://web.nli.org.il/sites/nli/english/Pages/default.aspx> (preuzeto 12.01.2014.)

³⁴ Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu homepage. <http://www.nsk.hr/> (preuzeto 12.01.2014.)

New York Public Library³⁵ koristi aplikaciju BiblioCommons za pretraživanje i korištenje knjižničnog kataloga. BiblioCommons³⁶ korisnicima daje, osim klasičnih usluga kao što su dostupnost djela na nekoj lokaciji unutar knjižnične mreže, i mogućnost uvida u sadržaj odabranog djela i književne kritike te slikovni prikaz naslovnice. Također, korisnici sami mogu napisati svoj kritički osvrt ili preporuku za odbrano djelo, ocijeniti ga zvjezdicama, staviti na popise pročitanih i željenih knjiga ili podijeliti zapis na nekoj od društvenih mreža. Postoji i mogućnost „tagiranja“. Na sličan način koristi se i aplikacija WorldCat³⁷ koja brojnim knjižnicama daje slične mogućnosti kakve ima i spomenuti BiblioCommons.

National Library of Australia u suradnji s korisnicima radila je projekt ispravljanja digitaliziranih tekstova u sklopu „Australian Newspapers Digitisation Program“. Korisnici su knjižničarima pomagali dodajući „tagove“ i komentare te ispravljajući netočne tekstove,³⁸ Kongresna knjižnica pokrenula je „Flickr Pilot Project“ s idejom da putem mrežnog servisa za pohranu fotografija i video sadržaja Flickr objavi digitalizirane fotografije te od javnosti zatraži da se aktivno uključi dajući dodatne informacije o objavljenim fotografijama.³⁹ U ovaj se projekt uključilo još nekoliko institucija stvarajući „The Commons.“⁴⁰ Njemačka nacionalna knjižnica iskoristila je snagu korisničkih sadržaja surađujući s Wikipedijom njemačkog govornog područja povezujući normativne zapise za autorske odrednice iz svog online kataloga sa zapisima na Wikipediji.⁴¹

ZAKLJUČAK

Alati weba 2.0 i sadržaji koje stvaraju korisnici postaju dio knjižničnih usluga koje je potrebno promišljati na drugačiji način, otvarajući knjižnične prostore prema virtualnom svijetu, jer knjižnice 2.0 osiguravaju dostupnost informacija prema potrebi korisnika, s integriranim web uslugama izvan uobičajenih knjižničnih usluga vidljive su i dostupne na velikom broju različitih vrsta uređaja te potiču kulturu zajedničkog sudjelovanja knjižničara i zajednice dajući korisnicima priliku da sudjeluju u stvaranju knjižničnih programa vlastitim mišljenjem,

³⁵ New York Public Library homepage. <http://www.nypl.org/> (preuzeto 20.07.2014.)

³⁶ The great Gatsby. http://nypl.bibliocommons.com/item/show/18320314052907_the_great_gatsby (preuzeto 20.07.2014.)

³⁷ Worldcat homepage. <https://www.worldcat.org/> (preuzeto 20.07.2014.)

³⁸ Rose Holley, „Crowdsourcing: how and why should libraries do it?“, D-Lib Magazine 16, 3/4(2010), <http://www.dlib.org/dlib/march10/holley/03holley.html> (preuzeto 20.07.2014.) doi:10.1045/march2010-holley

³⁹ Michelle Springer, et al., „For the common good: The Library of Congress : Flickr pilot project.“, http://www.loc.gov/rr/print/flickr_report_final.pdf (preuzeto 20.07.2014.)

⁴⁰ The Commons. <https://www.flickr.com/commons> (preuzeto 20.07.2014.)

⁴¹ Patrick Danowski, „Library 2.0 and user-generated content: what can the users do for us?“ World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council, 19-23 August 2007, Durban, South Africa, <http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/113-Danowski-en.pdf> (preuzeto 20.07.2014.)

osiguravaju multimedijalan doživljaj i prihvaćaju inovativna rješenja i promjene bez obzira jesu li one tehnološke, komunikacijske, društvene.

Evidentno je da se knjižnice diljem svijeta koriste webom 2.0 primjenjujući njegove alate u svom poslovanju i mijenjajući se u smjeru knjižnica 2.0. Ovdje su prikazani primjeri koji pokazuju na koji način velike knjižnice, koje imaju dovoljno financijskih sredstava i stručnih djelatnika implementiraju alate weba 2.0 u svoje poslovanje. Pitanje je, međutim, kako se s promjenama nose knjižnice koje nemaju takve mogućnosti, bez obzira na to jesu li školske, narodne, specijalne ili visokoškolske. One su prisutne u web 2.0 okruženju, ali bi trebalo utvrditi i njihovu uspješnost u primjeni web 2.0 alata i promjeni iz knjižnice 1.0 u knjižnicu 2.0.

Kad se 2005. pojavio izraz „knjižnica 2.0“, potekao je, zapravo, iz knjižničarske blogerske zajednice i od tuda se proširio i na znanstvenu informacijsku i knjižničarsku zajednicu rezultirajući brojnim teorijskim radovima i prikazima iz prakse. Na isti se način pojavljuje i izraz „knjižnica 3.0“ usko povezan s webom 3.0, ali nije poznato tko ga je prvi koristio. Pored blogova na temu knjižnice 3.0 kroz koje knjižničari pokušavaju podijeliti svoje znanje i spoznaje (Pegasus Librarian⁴², Key 2 Information⁴³, Lone Wolf Librarian⁴⁴, Stephen's Lighthouse⁴⁵) za sada je dostupno vrlo malo znanstvenih ili stručnih radova na ovu temu koji ujedno i definiraju knjižnicu 3.0, opisuju promjene koje će se dogoditi u odnosu na knjižnicu 2.0 te otvaraju pitanja knjižničarskih kompetencija i obrazovanja (Belling et al.,⁴⁶ Saw i Todd,⁴⁷ Kwanya, Stilwell i Underwood⁴⁸).

Zabrinjavajuće je ipak to što nije u potpunosti poznato jesu li se knjižnice uspješno saživjele sa webom 2.0, a već im se nameće nova paradigma koju bi trebale biti u stanju usvojiti žele li

---

⁴² „Library 3.0“, Blog Pegasus Librarian, 15. kolovoz 2008., <http://pegasuslibrarian.com/2008/08/library-3-0.html> (preuzeto 20.01.2014.)

⁴³ Suresh K. Chauhan, „Library 3.0“, Blog Key 2 Information, 2. rujna 2009., <http://key2information.blogspot.com/search/label/Library%203.0> (preuzeto 20.01.2014.)

⁴⁴ „Library 3.0?“, Blog The Lone Wolf Librarian, 20. srpanj 2009., <http://lonewolf librarian.wordpress.com/category/library-30/> (preuzeto 20.01.2014.)

⁴⁵ Stephen Abram, „Web 3.0 and libraries : what is at the heart of libraries?“, Blog Stephen's Lighthouse, 10. rujna 2009., http://stephenslighthouse.com/files/20090914_SLC.pdf (preuzeto 20.01.2014.)

⁴⁶ Anna Belling, et al, „Exploring library 3.0 and beyond : 2010-2011 shared leadership program State Library of Victoria and Public Libraries Victoria Network“, http://www.libraries.vic.gov.au/downloads/20102011_Shared_Leadership_Program_Presentation_Day_/exploring_library_3.pdf (preuzeto 20.01.2014.)

⁴⁷ Grace Saw, Heather Todd. „Library 3.0: where are our skills?“, World Library And Information Congress: 73rd IFLA General Conference And Council, 19 - 23 August 2007., Durban, South Africa, http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/151-Saw_Todd-en.pdf (preuzeto 20.01.2014.)

⁴⁸ Tom Kwanya, Christine Stilwell, Peter G. Underwood, „Intelligent libraries and apomediators: distinguishing between library 3.0 and library 2.0“, Journal of Librarianship and Information Science 45, 3(2013), 187 do 197, <http://lis.sagepub.com/content/45/3/187.full.pdf+html> (preuzeto 20.01.2014.) doi: 10.1177/0961000611435256

nastaviti uspješno osuvremenjivati, širiti i provoditi svoje usluge te biti ukorak s vremenom, tehnološkim promjenama i korisničkim potrebama i željama.

LITERATURA

1. Anderson, Paul., „All that glisters is not gold“, *Journal of Librarianship and Information Science* 39, 4 (2007), <http://lis.sagepub.com/content/41/3/131.full.pdf+html> (preuzeto 01.07.2014.), doi:10.1177/0961000609337093
2. Bayerische Staats Bibliothek homepage. <http://www.bsb-muenchen.de/index.php> (preuzeto 12.01.2014.)
3. Benson Amy, Robert Favini., „Evolving web, evolving librarian“, *Library Hi Tech News* 23, 7(2006), 18 do21, <https://mapule276883.pbworks.com/f/Evolving%20web,%20evolving%20librarian.pdf> (preuzeto 15.07.2014.) doi: 10.1108/07419050610704321
4. Biblioteca Nacional de Espana homepage. <http://www.bne.es/es/Inicio/index.html> (preuzeto 12.01.2014.)
5. Bibliotheque nationale de France homepage http://www.bnf.fr/fr/la_bnf/sites/a.site_francois-mitterrand.html (preuzeto 12.01.2014.)
6. Chad, Ken, Miller, Paul., „Do libraries matter?: the rise of library 2.0“, http://www.capitalibraries.co.uk/downloads/white_papers/DoLibrariesMatter.pdf (preuzeto 15.07.2014.)
7. Deutsche National Bibliothek homepage. http://www.dnb.de/DE/Home/home_node.html;jsessionid=A83A9DDD847FA6B5808A998B5FAB8ED0.prod-worker2 (preuzeto 12.01.2014.)
8. Holley,Rose., „Crowdsourcing: how and why should libraries do it?“, *D-Lib Magazine* 16, 3/4(2010), <http://www.dlib.org/dlib/march10/holley/03holley.html> (preuzeto 20.07.2014.) doi:10.1045/march2010-holley
9. Kaplan, Andreas M., Haenlein, Michael., „Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media“, *Business Horizons* 53, 1(2010), <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0007681309001232> (preuzeto 01.07.2014.), doi:10.1016/j.bushor.2009.09.003
10. Laningham, Scott., „developerWorksInterviews: Tim Berners-Lee“, <http://www.ibm.com/developerworks/podcast/dwi/cm-int082206txt.html> (preuzeto 01.07.2014.)
11. Library of Congress homepage. <http://www.loc.gov/index.html> (preuzeto 20.01.2014.)

12. McLuhan, Herbert Marshall. Gutenbergova galaksija : nastajanje tipografskog čoveka. Beograd : Nolit, 1973.
13. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu homepage. <http://www.nsk.hr/> (preuzeto 12.01.2014.)
14. National Library of Australia homepage. <http://www.nla.gov.au/> (preuzeto 12.01.2014.)
15. National Library of South Africa homepage. <http://www.nlsa.ac.za/> (preuzeto 12.01.2014.)
16. New York Public Library homepage. <http://www.nypl.org/> (preuzeto 20.07.2014.)
17. Partridge, Helen, Julie Lee, Carrie Munro., „Becoming „librarian 2.0“: the skills, knowledge, and attributes required by library and information science professionals in W 2.0 world (and beyond)“, <https://www.mysciencework.com/publication/read/4756051/becoming-librarian-2-0-the-skills-knowledge-and-attributes-required-by-library-and-information-science-professionals-in-a-web-2-#page-1> (preuzeto 12.01.2014.)
18. Springer, Michelle, et al., „For the common good: The Library of Congress : Flickr pilot project.“, http://www.loc.gov/rr/print/flickr_report_final.pdf (preuzeto 20.07.2014.)
19. The great Gatsby. http://nypl.bibliocommons.com/item/show/18320314052907_the_great_gatsby (preuzeto 20.07.2014.)
20. The National Library of Israel homepage. <http://web.nli.org.il/sites/nli/english/Pages/default.aspx> (preuzeto 12.01.2014.)
21. Yang, Xinya, Qunyi Wei, Xiaodong Peng., „System architecture of library 2.0“, The Electronic Library 27, 2(2009), 283 do 291. <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1784829> (preuzeto 15.07.2014.) doi: <http://dx.doi.org/10.1108/02640470910947629>
22. State Library of Victoria and Public Libraries Victoria Network“, http://www.libraries.vic.gov.au/downloads/20102011_Shared_Leadership_Program_Presentation_Day_/exploring_library_3.pdf (preuzeto 20.01.2014.)
23. Kwanya, Tom, Christine Stilwell, Peter G. Underwood., „Intelligent libraries and apomediators: distinguishing between library 3.0 and library 2.0“, Journal of Librarianship and Information Science 45, 3(2013), 187 do 197, <http://lis.sagepub.com/content/45/3/187.full.pdf+html> (preuzeto 20.01.2014.) doi: 10.1177/0961000611435256
24. Abram, Stephen., „Web 2.0 – Huh?! Library 2.0, librarian 2.0“, Information Outlook 9, 12(2005), 44 do 46

25. Abram, Stephen., „Web 2.0, library 2.0 and librarian 2.0: preparing for the 2.0 world“
http://www.academia.edu/1019473/Web_2.0_Library_2.0_and_Librarian_2.0_Preparing_for_the_2.0_World (preuzeto 15.07.2014.)
26. Casey, Michael., „Library 2.0, Beta“, Blog LibraryCrunch, 11. listopad 2005.,
http://www.librarycrunch.com/2005/10/library_20_beta.html (preuzeto 15.07.2014.)
27. Casey, Michael., „Working towards a definition of library 2.0.“, Blog LibraryCrunch, 21. listopada 2005. http://www.librarycrunch.com/2005/10/working_towards_a_definition_o.html (preuzeto 15.07.2014.)
28. Farkas, Meredith., „Web/library 2.0 backlash“, Blog Information Wants To Be Free, 1. prosinca 2005., <http://meredith.wolfwater.com/wordpress/2005/12/01/weblibrary-20-backlash/> (preuzeto 15.07.2014.)
29. Habib, Michael., „Academic library 2.0 concept models (basic v2 and detailed)“ Blog Michael Habib, 22. kolovoz 2006., <http://mchabib.com/2006/08/22/academic-library-20-concept-models-basic-v2-and-detailed/> (preuzeto 15.07.2014.)
30. Holmberg, Kim, et al., „What is library 2.0?“, Journal of Documentation 65, 4(2009), 668 do 681, <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=1805569> (preuzeto 15.07.2014.) doi: <http://dx.doi.org/10.1108/00220410910970294>
31. Huvila, Isto, et al., „What is librarian 2.0? – new competencies or interactive relations? Library professional viewpoint“, Journal of Librarianship and Information Science 45, 2(2013), 198 do 205, <http://lis.sagepub.com/content/45/3/198.full.pdf+html> (preuzeto 12.01.2014.) doi: 10.1177/0961000613477122
32. Maness, Jack M., „Library 2.0 theory : Web 2.0 and its implications for Libraries“, Webology 3, 2(2006), <http://www.webology.org/2006/v3n2/a25.html> (preuzeto 15.07.2014.)
33. Miller, Paul., „Library 2.0: The challenge of disruptive innovation“, http://cmapspublic2.ihmc.us/rid=1211299379745_1806224281_20373/447_Library_2_prf1.pdf (preuzeto 15.07.2014.)
34. Danowski, Patrick., „Library 2.0 and user-generated content: what can the users do for us?“ World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council, 19-23 August 2007,
35. Durban, SouthAfrica, <http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/113-Danowski-en.pdf> (preuzeto 20.07.2014.)
36. Abram, Stephen., „Web 3.0 and libraries : what is at the heart of libraries?“, Blog Stephen's Lighthouse, 10. rujan 2009., http://stephenslighthouse.com/files/20090914_SLC.pdf (preuzeto 20.01.2014.)

37. Belling, Anna, et al., „Exploring library 3.0 and beyond : 2010-2011 shared leadership program
38. Grace, Saw, Heather Todd., „Library 3.0: where art our skills?“, World Library And Information Congress: 73rd IFLA General Conference And Council, 19 - 23 August 2007., Durban, SouthAfrica, http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/151-Saw_Todd-en.pdf (preuzeto 20.01.2014.)
39. The British Library homepage. <http://www.bl.uk/> (preuzeto 12.01.2014.)
40. Library 3.0, Blog Pegasus Librarian, 15. kolovoz 2008., <http://pegasuslibrarian.com/2008/08/library-3-0.html> (preuzeto 20.01.2014.)
41. Library 3.0?, Blog The Lone Wolf Librarian, 20. srpanj 2009., <http://lonewolf librarian.wordpress.com/category/library-30/> (preuzeto 20.01.2014.)
42. The Commons. <https://www.flickr.com/commons> (preuzeto 20.07.2014.)
43. Worldcat homepage. <https://www.worldcat.org/> (preuzeto 20.07.2014.)
44. Brevik, Thomas., „Library 2.0 = My library?“, Blog Librarian 1.5, 12. travanj 2006., <http://lib1point5.wordpress.com/2006/04/12/library-20-mylibrary/> (preuzeto 15.07.2014.)
45. Murugesan, Sam., „Understanding web 2.0“, IT Professional 9, 4(2007) 34 do 41. http://91-592-722.wiki.uml.edu/file/view/understanding_web_20.pdf (preuzeto 01.07.2014.)
46. Chauhan, Suresh K., „Library 3.0“, Blog Key 2 Information, 2. rujan 2009., <http://key2information.blogspot.com/search/label/Library%203.0> (preuzeto 20.01.2014.)

Dunja Holcer

Sisak Public Library

Sisak, Croatia

dunjaholcer@gmail.com

LIBRARIES AND LIBRARIANS IN WEB 2.0 ENVIRONMENT

ABSTRACT

Library community and library profession are once again in a position in which they must cross a milestone in their existence and work. This time, this is a milestone triggered by technologies advancing at a speed that is so far unheard of, which are related to remote access, modes of communication, availability and dissemination of information and network technologies used and created by patrons, thereby losing interest in classic library where knowledge is stored in the "hard, tangible" media, putting libraries and librarians in a position to reflect on the meaning of their existence, changing the way they provide access to their collections, whether it be physical or digital, allowing users to actively participate in the creation of content in libraries and more strongly than ever before, work on publicizing their collections and services. All that needs qualified staff, educated and trained to cope in the "digital wilderness," who understand new technologies, actively use them and helps users find their way in the "forest" of available information.

Library 2.0 and librarian 2.0 are increasingly being referred to as a new generation of libraries and librarians, whose activities, services, knowledge and skills can follow the development of Web 2.0 and its tools thus bringing libraries back to the position that belongs to them by changing the perception of the public about their importance and role . Therefore, this paper deals with the definition of the terms "Library 2.0" and "2.0 Librarian" and placing them in the Web 2.0 environment.

Key words: web 2.0, library 2.0, librarian 2.0, library 3.0.

ОГЛЕДИ

Милица Стевановић
Народна библиотека Крушевац
milicas04@yahoo.com

UDK 050:02БИБЛИОТЕКАР"1948/..."
02(497.11)"195/200"

СТРУЧНИ ЧАСОПИС КАО СВЕДОЧАНСТВО РАЗВОЈА БИБЛИОТЕКАРСТВА И ШИРИХ КУЛТУРНИХ И ИСТОРИЈСКИХ КРЕТАЊА У ДРУШТВУ¹

САЖЕТАК

У овом раду се полази од уверења да стручни часопис једног националног библиотечког удружења има вишеструку улогу. У синхронијској равни он је својеврсни летописац актуелних дешавања у земљи и свету, покретач и инспиратор позитивних промена у библиотечкој делатности у оквирима заједнице којој је намењен и моћно средство професионалне размене и комуникације. У дијахронијској равни, он представља документовану грађу за изучавање историје библиотекарства, али и грађу на основу које се могу реконструисати и обриси читавог културно-историјског милеа једног друштва.

У централном делу рада, ове поставке се доказују на примеру часописа *Библиотекар*, најстарије периодичне публикације библиотечких струковних удружења у Србији.

Кључне речи: стручни часописи, часопис *Библиотекар*, библиотекарство Србије.

УВОД

Стручни часописи националних библиотечких удружења по правилу су имали важну улогу у процесу професионализације библиотекарства, његовом прерастању у самосталну научну дисциплину и позиционирању унутар институционализованог научног система својих земаља.

---

¹ Овај рад је презентован на ИФЛА-иној постконференцији „Историја библиотекарства“, одржаној у Лиону 25–26. августа 2014. године. Дат је у интегралној верзији, са објашњењима без којих страна стручна јавност не би могла да разуме друштвено-историјски контекст о коме је овде реч.

- Аутор је неизмерно захвалан **Весни Ињац**, првом читаоцу овога рада – за драгоцену стручну помоћ, али и људску и колегијалну подршку и пажњу.

Они су најчешће оснивани као званични органи националних библиотечких удружења², а њихова улога је била многострука. Служили су као централни информативни медији у својим срединама и били отворени форуми за јавне расправе, изношење нових идеја и практичних решења. Покретали су и инспирисали позитивне промене унутар једне од базичних културних делатности, утичући тако и на ширу културну климу земаља у којима су деловали. Кроз њих су библиотекарски учвршћивали свој професионални идентитет и развијали критичку самосвест. Истовремено, струка којој су припадали обезбеђивала је друштвену видљивост и са њом стицала и потребни ауторитет – друштвени утицај и важност.

У синхронијској равни, стручна гласила националних библиотечких удружења су била најефикаснија средства информисања, професионалне размене и сарадње. Поред улоге главних комуникатора међу библиотечким стручњацима различитих профила, ови часописи су представљали и главни медиј социјалне институционализације те комуникације.

Кроз дијахронијску перспективу читава се и меморијска функција ове периодичне грађе. Они су примарни извор за изучавање историје библиотекарства и његов трајни архив поузданих информација. Значај тих информација, при том, не исцрпљује се само у сфери библиотекарства.

Будући да је оно мултидисциплинарна област и да су библиотеке – главни предмет њихове пажње – огледала научног и културног наслеђа сваке земље, која су уз то и директно повезана са материјалним ресурсима и укупним друштвено-историјским приликама појединих земаља, природа тих информација далеко премаша ускостручну област. Као и други медији, и стручни часописи националних библиотечких удружења кроз своје садржаје не откривају само институцију коју репрезентују (одређену библиотечку асоцијацију) и читалачку заједницу којој су намењени (чланови библиотечких асоцијација и шира стручна јавност). Они пружају много више од тога – кроз њих је могуће реконструисати не само укупну културну климу, него разабрати и обресе целокупне политичке и историјске сцене у којима су деловали.

Све ове тврдње у даљем раду биће илустроване на примеру часописа *Библиотекар*, најстаријег и најзначајнијег стручног гласила удружења библиотечких радника Србије.

---

² Најпознатији примери су: *Library Journal* – основан 1876, који је у почетку био „званични орган библиотечких удружења Америке и Уједињеног Краљевства“; затим *Library Association Record* (1899), званично гласило Британског библиотечког удружења, те *ABF Bulletin* (1907), званични орган Француског удружења библиотекара.

ЧАСОПИС *БИБЛИОТЕКАР*

Оснивање

Током Другог светског рата српске културне институције су преживеле тешка разарања и губитке. Најтеже је страдала Народна библиотека Србије у немачком бомбардовању Београда 6. априла 1941. године. Она је потпуно изгорела а са њом су у пепео претворени сви средњовековни документи и повеље, збирке рукописних књига, инкунабуле, периодика, писма значајних личности из српске историје, науке и културе, картографска, графичка и друга грађа од непроцењиве вредности.

Након Другог светског рата, упркос тешком наслеђу и општем сиромаштву, оштећене библиотеке се убрзано обнављају и нове оснивају. Одлука о обавезном достављању штампаних ствари на територији Југославије доноси се пре званичног окончања рата, у фебруару 1945. а већ 1947. у Службеном листу ФНРЈ објављују су наредбе и одлуке везане за библиотекарску и архивистичку струку. Крајем исте године основано је Друштво библиотекара Народне Републике Србије а наредне – 1948. године појављује се и часопис *Библиотекар* као званични орган Друштва.

Профил часописа и динамика излагања

Библиотекар је од својих почетака био стручни часопис намењен свим типовима библиотека. Својим рубрикама, које су варирале сходно актуелном тренутку и захтевима струке, покриване су све области библиотекарства. Теме су третиране на разноврсне начине: у облику оригиналних научних и стручних радова, приказа, огледа, превода, докумената, извештаја, анкета, кратких вести и коментара.

Поднаслови *Библиотекара* мењани су шест пута. Промене подналова биле су условљене колико жељом да се што боље дефинише његов стручни профил толико и променама у друштвено-политичком оквиру у коме је часопис деловао. Његов први поднаслов: „Орган друштва библиотекара НР Србије“ задржан је до 1972. године. Поднаслов „Часопис за теорију и праксу библиотекарства“, уведен први пут 1980. и поново враћен 1985. године, још увек је актуелан.

Библиотекар је имао различиту динамику излагања. У почетку је годишње објављиван у четири свеске са континуираном пагинацијом а шездесетих и седамдесетих година излазио је и у шест свезака. Велика југословенска криза наговештена осамдесетих година 20. века, одразила се и на динамику излагања *Библиотекара* који „грца у тешкоћама и помоћу шестоброја, то јест публиковањем једанпут годишње настоји да преброди тешкоће“³. Кулминација проблема подударна се са знацима распада државе. Године 1990.

³ Љубомир Дурковић-Јакшић, „Поводом гашења часописа *Библиотекарство*“, *Библиотекар* 1-6 (1980): 89.

по први пут од његовог излагања, његов редовни ритам се прекида. Штапају се бројеви који повезују по две године (на пример: 1–2 (1991/92), да би се потом, све више губећи дах у невољама друштва које ће на измаку 20. века попримити драматичне размере, и потпуно угасио (1997). Свој велики повратак доживео је 2006. године, појављујући се наредне – 2007, када је Библиотекарско друштво Србије обележило 60 година од оснивања. Тада су објављене две обимне тематске свеске, од којих је једна библиографија часописа (1948–1997)⁴ а друга хронологија рада Друштва библиотекара Србије са аналитичком библиографијом зборника које је Друштво објавило у периоду 1996–2006. године. Од 2007. часопис редовно излази једном годишње у облику двоброја. Одлуком матичног научног одбора Министарства науке Републике Србије, *Библиотекар* је 2010. године добио статус научног часописа.

Часопис је од самих почетака окупљао врхунске стручњке (најбоље које је Србија тада имала) али и велики број сарадника из свих република Југославије, као и знатан број страних библиотекара, научника и истраживача. Многи радови истакнутих аутора који су имали своја основна професионална усмерења ка историји, књижевности, филологији, уметности и другим хуманистичким наукама, представљају трајни допринос српској науци и култури. За 65 година постојања (и уз једнодеценијски прекид у излагању – од 1997–2007), у *Библиотекару* су објављена укупно 3.362 стручна рада.

ЧИТАЊЕ БИБЛИОТЕКАРА КРОЗ ВРЕМЕ И ЧИТАЊЕ ВРЕМЕНА КРОЗ БИБЛИОТЕКАР

Кроз прилоге у *Библиотекару* који су настајали у распону од шест и по деценија, могуће је у потпуности реконструисати токове развоја српског библиотекарства. У исто време, на његовим страницама је могуће читати узбудљиву причу о путевима и странпутицама идеологије и културе и историјским ломовима у друштву у коме је часопис настао и деловао.

Од ослобођења до краја педесетих

Време појаве *Библиотекара* карактерисала је масовна појава нових библиотека, с једне стране, и с друге, потпуна дезорганизованост струке. Клима за омасовљење библиотека проиштицала је из револуционарног заноса нових комунистичких власти. Вођене хуманим начелима, оне су хтеле да се ухвате у коштац са затеченом културно-просветном заосталашћу али су истовремено у књизи виделе и ефикасан инструмент идеолошког деловања и природног савезника у пројекту стварања „новог човека“ за „ново доба“. Међутим, стручно уређење новоформираних библиотека и решавање бројних практичних

⁴ Поводом 65-годишњице излагања *Библиотекара*, 2013. године објављен је и наставак *Аналитичке библиографије*, који покрива период 2006–2012.

питања били су сведени готово на инстинктивну и спонтану активност. Није било уједначених правила за каталогизацију, смештај фондова, ревизију и бројна друга питања. Појава једног стручног гласила које је имало за циљ да „обједини и уједначи рад свих библиотека према типу, да помогне стварању мреже библиотека у складу са постојећим међународним искуствима и стандардима, да образује и потом усавршава библиотечки кадар, да упути на коришћење правила за сређивање фондова, каталогизацију, класификацију, једном речи да постави чврсте темеље нашег библиотекарства“⁵, имало је немерљив значај.

Странице *Библиотекара* у првим годинама свог излажења сведоче о чврстој преплетености владајуће идеологије са тежњом за истинском професионализацијом српског библиотекарства. Та преплетеност биће изразито уочљива до раних педесетих година када се због сукоба са Информбироом⁶ напушта тип совјетског и агитпроповског⁷ културно-политичког модела. Први број *Библиотекара* илуструје ову својеврсну дихотомију у највећој могућој мери. У његовом уводном и програмском тексту под називом „Пред новим задацима“⁸ даје се осврт на стање библиотекарства у предратној Југославији, сумирају ратна разарања и штете начињене српској књижи и култури, прави пресек тренутног стања библиотечке мреже у Србији (са прецизним подацима о броју народних књижница, синдикалних, семинарских и војних библиотека) апострофирају кључни актуелни проблеми (неједнообразност у раду, недостатак стручних кадрова, недефинисаност типова и задатака библиотека...) и дефинише улога Друштва библиотекара и његовог гласила у превазилажењу тих проблема. *Библиотекару* је постављен задатак да буде главна спона између широког круга стручних сарадника и аутора прилога и самоуких библиотекара у најзабаченијим местима Србије, да буде јавно место за дискусију и претресање свих савремених проблема и уопште главна подршка и

⁵ Дубравка Симовић, „Грађа за истраживање стручне библиотекарске периодике у Србији 1940–2005“, *Гласник Народне библиотеке Србије* 1 (2005): 137.

⁶ Информбиро – Информациони биро комунистичких и радничких партија, представљао је међународну организацију комунистичких партија, која је деловала од 1947. до 1956. Након објављивања Резолуције Информбироа 1948, Комунистичка партија Југославије је избачена из ове организације. Велики идеолошки сукоб између СССР-а и Југославије, односно Стаљина и Тита, значиће прекретницу за даљи развој земље. Године 1950. званично се напушта бољшевички, односно административни модел социјализма и развија нови политички и економски механизам, познат као самоуправни или раднички социјализам. То је Југославији у наредним деценијама обезбеђивало независну позицију између два блока и статус земље која је функционисала као „исток на западу и запад на истоку“.

⁷ Агитација-пропаганда, или скраћено агитпроп – назив је за пропагандне активности, односно одговарајућа тела – комисије при Комунистичкој партији Југославије, које су организовале и непосредно руководиле агитационо-пропагандним радом у периоду 1945–1952.

⁸ Милица Продановић, „Пред новим задацима“, *Библиотекар*, 1 (1948): 1-7.

Ауторка је иначе била прва председница Друштва библиотекара Србије и прва уредница *Библиотекара*. За време рата била је заточена у немачком логору на Бањици у Београду. По ослобођењу радила је и као управница Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“. Дала је велики допринос развоју српског библиотекарства.

смерница у развоју младе библиотечке струке. У исто време, овај програмски текст носи снажан печат агитпроповске културне климе у којој је настао. У складу са владајућим марксистичко-лењинистичким шаблоном, обилно се цитирају Лењин и главни комунистички идеолози тога доба и пледира на свест о изградњи „социјалистичке културе“ а узорима траже на примерима совјетског библиотекарства. Шта више, позивајући се на експозе Милована Ђиласа⁹ о „начелима наше издавачке делатности“¹⁰, међу којима су најважнија издавање класика марксизма-лењинизма и марксистичке публицистике, домаће и стране реалистичке и савремене револуционарне књижевности, при чему савремена совјетска књижевност заузима прво место – даје се и недвосмислена препорука за комплетирање фондова јавних библиотека. А уз пројектовану набавну политику јавних библиотека, скреће се и пажња на потребу одговарајућег „политичко-просветног рада“ са читаоцима, односно пледира на својеврсну идеолошку инструментализацију књиге.

Библиотекар ће и другим својим прилозима пружати обиље сведочанстава о културној клими коју су дириговали, дефинисали и надзирали Комунистичка партија и државни органи. Кроз чланке о историјату „слободоумне штампе“, јубилејима Комунистичке партије или прегледима текуће издавачке продукције Србије и Југославије, види се да су у почетку југословенска издавачка предузећа и културне институције, укључујући и библиотеке, били директни експоненти државне политике и пропаганде.

Међутим, упркос владајућој идеолошкој љуштури, изван које ниједан вид културног и јавног живота у поратној Југославији није био замислив, Друштво библиотекара и његово стручно гласило су успели да остваре и своју професионалну мисију, и то у значајној мери. У то време покренут је низ фундаменталних питања на домаћој сцени – међу најзначајнијим актуелним питањима је било стручно уређење и вођење библиотека и школовање библиотечких кадрова¹¹ – али је и одшкринут прозор у токове светског библиотекарства.

Странице *Библиотекара* из раних педесетих година сведоче и о покретању низа других важних иницијатива које су имале далекосежан значај не само за библиотекарство Србије него и за њен укупни културни развој. Тада се на пример покрећу питања израде националних библиографија (српске и југословенске) – текуће и ретроспективне,

⁹ Милован Ђилас (1911–1995) – у то време секретар Централног комитета Комунистичке партије Југославије и главни партијски идеолог. Он ће 1953, након објављивања чланка „Анатомија једног морала“, бити избачен из Партије, а потом, после неколико хапшења и објављивања књига у САД, постати најпознатији југословенски политички дисидент у свету.

¹⁰ Милица Продановић, „Пред новим задацима“, *Библиотекар* 1 (1948): 2.

¹¹ Друштво библиотекара Србије одмах по свом оснивању (1947) покреће иницијативу за отварање средње библиотекарске школе у Београду, која и започиње са радом већ следеће – 1948. године. До тада су библиотекарски обучавањани за рад само у оквиру краткотрајних течајева и курсева. Но, да ни средња школа није довољна, закључује се већ у првом броју *Библиотекара* и апелује на отварање једног института за читаву земљу, специјалне катедре на универзитетима или барем више библиотекарске школе у Београду.

отпочиње процес централизоване каталогизације и оснивања библиотечких центара (формирање матичности) а покретањем формирања збирки псеудонима и анонима даје се и непосредан допринос науци и историји књижевности.

Шездесте и седамдесете: (привидна) стабилност и убрзани развој¹²

Током шездесетих и раних седамдесетих година 20. века, дошло је до пуне друштвене афирмације библиотекарства као делатности од прворазредног културног значаја. Прекретницу означава година 1960. када Народна скупштина НРС доноси Закон о библиотекама Србије¹³. Уредништво *Библиотекара* ће у специјалном уводном тексту поводом усвајања тог акта установити да се ради о историјском догађају који значи „прогрес и победу на коју се дуго чекало“¹⁴. „Озакоњен“ значај библиотека за „ширење општег образовања, помагање научног и стручног рада и задовољавање културних потреба грађана“, проглашење библиотечког материјала „добром од општег интереса“, обавезивање оснивача на њихово финансирање, и уопште – дефинисање положаја библиотека у друштву и „признавање“ њихових међусобних утицаја и обавеза, омогућили су српском библиотекарству стабилан раст и развој.

На крилима повољне друштве климе, у периоду од 1960. до 1968. број стручних и научних библиотека у Србији увећан је за 242 а број књига за преко 4.500000. Године 1963. основаће се и Катедра за библиотекарство и информатику на Филолошком факултету Универзитета у Београду, прва у Србији и целој Југославији, која је међутим угашена већ 1965. године¹⁵. Губитак могућности редовног академског образовања и напредовања надомештана је у наредним годинама предавањима које је организовало Друштво библиотекара Србије и Народне библиотеке Србије, као и тромесечним курсом на Коларчевом народном универзитету. Часопис *Библиотекар* је тада одиграо улогу уџбеника и незаобилазне лектуре за све библиотечке раднике који су желели да се

¹² Промене које су се дешавале шездесетих и седамдесетих година 20. века у Југославији имале су карактер дубоке противуречности. С једне стране, дешавала се либерализација свих односа у друштву – увођење тзв. тржишног социјализма и либералнијег режима спољне трговине, децентрализација културе и отварање према свету а с друге, умножавање проблема и продубљивање структурне кризе друштва и савезне државне заједнице: студентски немири 1968; немири на Косову и Метохији 1968; Масовни (сепаратистички) покрет у Хрватској 1970; бројни штрајкови по предузећима и др. Да би се проблеми превазишли, југословенски комунисти су „излаз“ видели у „даљем јачању самоуправљања“, што је после дужих расправа резултирало доношењем новог Устава СФРЈ 1974. г, који је по општој сагласности представљао чворну тачку потоње кризе.

¹³ Потом су донети *Закон о библиотечкој делатности* 1994. и актуелни *Закон о библиотечко-информационој делатности* 2011. године.

¹⁴ Редакција *Библиотекара, Библиотекар*, 3-4 (1960):108.

¹⁵ Након тога, Катедра за библиотекарство и информатику на Филолошком факултету у Београду, отворена је тек 1991. године.

информишу о новинама на домаћој и светској професионалној сцени и да стручно напредују.

Поред сталне усредсређености на библиографију (нарочито текућу из области библиотекарства) и употпуњавање збирке псеудонима, на страницама *Библиотекара* у овом периоду пуно пажње се посвећује откривању писаног културног блага, старих и раритетних издања и проблемима њихове заштите и конзервације. Дају се портрети домаћих и страних библиотека, пише се о историји књиге и штампарства у Србији, Босни и Херцеговини и другим југословенским републикама и извештава о посетама страним библиотекама. Обележавају се јубилеји од значаја за књигу и културу у Србији, Југославији и свету. Редовно се извештава о међународним скуповима и раду библиотечких друштава а нарочита пажња се посвећује ИФЛА-и, раду њених секција, заседањима и годишњим конференцијама. У рубрици „Хроника“ помно се бележе новости из домаћих библиотека и учвршћује улога пажљивог летописца. Доносе се и изводи из чланака југословенске штампе који су говорили о српским библиотекама и преносе библиотечке вести објављене на радију. Посебним одељком у рубрици „Хроника“, кроз каледоскоп вести са свих меридијана, исцртава се задивљујуће сложена и богата културна слика света.

Ипак, у највећем делу, пажња *Библиотекара* је усмерена на актуелна збивања на домаћој сцени. Мноштво чланака посвећено је Међународној години књиге (1972), Народној библиотеци Србије и свечаном отварању њене нове зграде 1973. године, затим формирању централног каталога Србије, Центра за научне информације, примени међународних стандарда за библиографски опис ИСБД (1976), систему универзалне библиографске контроле и формирању националног система информација¹⁶. *Библиотекар* је у овом периоду одиграо и велику улогу у конституисању библиотекарства као научне дисциплине, између осталог и покретањем питања стручне библиотечке терминологије. Из броја у број, о грађењу прецизног појмовно-терминолошког апарата оглашавала су се најеминентнија домаћа имена.

Стручно гласило Друштва библиотекара Србије је и у ове две декаде бележило али и стварало историју српског библиотекарства. Из броја у број пружало је доказе о отварању културе и библиотекарства за новине које су долазиле из света и напорима да се усвоје технолошке иновације. Истовремено, сведочило је о развоју једне професије у културном и политичком лавиринту заједнице којој је припадао. Не случајно, поднаслов

---

¹⁶ Извршни одбор Савеза друштава библиотекара Југославије (чији је саставни део било и Друштво библиотекара Србије) 1977. године је усвојио „Пројекат о увођењу аутоматизације у јединствени библиотечко-информативни систем у СФРЈ“. Иначе, Савез друштава библиотекара Југославије основан је 1949. у Љубљани у циљу стручне координације, уједначавања метода рада и решавања заједничких проблема струке на нивоу целе земље, као и јединственог иступања у међународним организацијама.

Библиотекара који није мењан од 1948. године, у овом периоду промењен је за пет година чак три пута¹⁷. То је била директна последица превирања на друштвено-политичкој сцени, које се одразило и на организацију и рад Друштва библиотекара Србије а што је посредно или непосредно рефлектовано и на страницама његовог стручног гласила.

Од 1980. до 2000: наговештај краја и крај

Назнаке југословенске економске и политичке кризе постају видљиве 1980. године.¹⁸ Криза оставља свој траг на динамици излагања стручне периодике или је у потпуности гаси¹⁹. И *Библиотекар* почиње да успорава свој ход и да се при том појављује у све мањем обиму и тањим свескама.

Поред стандардних прилога и рубрика, као сталне теме у *Библиотекару* током раних 80-их година појављују се питања успостављања јединственог библиотечно-информативног система и израде и публикавања библиографија у Југославији. Крајем осамдесетих намећу се и нови изазови – аутоматизација обраде података, библиометрија и библиотечка информатика. Уз то, још увек се пише и заједнички промишља (српски и хрватски аутори) о стандардизацији стручне српско-хрватске терминологије.

Окренутост ка проблемима југословенског библиотекарства, чини се чак и појачана у условима најављених међурејубличких дистанцирања, потврђивала је интегративну и комуникативну мисију *Библиотекара* и његову приврженост темељним вредностима струке. Залажући се за велики интеграциони систем са неспутаним протоком научних и културних информација, библиотекарство Србије и Југославије представљало је последње гласове разума и отпора професије надирућим дезинтегративним процесима у земљи. Историјски метеж и концентрација трагичних догађаја током деведесетих година²⁰, оставили су тешке последице по читаво друштво, укључујући и материјално пропадање и опште рушавање институција културе у Србији.

¹⁷ Орган друштва библиотекара Народне Републике Србије до 1972, па затим: Часопис Друштва библиотекара Србије (1972), Часопис Друштва библиотекара Социјалистичке Републике Србије (1973) и, као последица Устава из 1974 – Часопис Савеза библиотечких радника Србије (1977).

¹⁸ Смрт Јосипа Броза Тита (1980); немири на Косову и Метохији (1981), појава албанског националистичког покрета и ланчано буђење осталих националиста по републикама; продубљивање привредне кризе.

¹⁹ Године 1979. угашено је *Библиотекарство*, часопис Друштва библиотекара Босне и Херцеговине а стање осталих југословенских библиотечких часописа оцењено је као забрињавајуће.

²⁰ Грађански ратови на територији СФР Југославије и стварање независних држава од бивших република (1992–1995); економске санкције УН СР Југославији – Србији и Црној Гори (1992), девастирање привреде, осиромашење грађана и хиперинфлација (1993); касније и сукоби српских снага и ОВК (Ослободилачка војска Косова) на Косову и Метохији током 1998. и НАТО агресија на Србију 1999. године.

У исто време свет је, појавом интернета и електронске књиге, живео своју технолошку револуцију. Обе ове чињенице имаће одлучујући утицај на часопис *Библиотекар*. Нова технолошка ера ће проширити његов тематски и садржински оквир, а југословенска криза ће најпре проредити његово излагање и на крају га потпуно угасити.

У складу с чињеницом да је наступило „време превирања и промена у светском библиотекарству и информатици, време промишљања целе струке, целе светске организације и неминовно новог приступа предмету наше делатности“²¹ – у *Библиотекару* се појављује низ текстова домаћих и страних аутора посвећених месту и улози библиотека у наступајућој информатичкој ери. Док су јавне библиотеке у Србији грцале у тешкоћама и сањале о компјутерима, *Библиотекар* је писао о првим корацима библиотека кроз интернет или електронском приступу колекцијама великих европских библиотека, и тако осиромашеној и изолованој библиотечкој заједници Србије отварао прозор у свет.

Упоредо са тим, кроз ауторске прилоге и коментаре, званичне документе и летописне белешке, *Библиотекар* ће сведочити о турбулентним догађајима на домаћој сцени и њиховим разорним последицама по књигу, библиотекарство, културу и друштво у целини. Исписујући „Трактат о празним полицама“ српских библиотека, тадашњи председник Библиотекарског друштва Србије констатовала да „библиотекарство засигурно није генератор кризе, али је вазда било генерисано кризом – јер се њему у кризи (и без ње!) најпре закида“.²² Приближавајући се крају века, жрвањ економске и друштвене кризе захватиће све институције које се баве књигом, што је најгоре – релативизујући чак и њен значај, улогу и смисао. Последично, неће бити поштеђени ни Библиотекарско друштво ни његово стручно гласило, чије ће странице остати неисписане и неће читаву наредну деценију.

Нови век – нови почетак

С традицијом удружења које је дуги низ година било носилац стручног рада у земљи, Библиотекарско друштво Србије је у нови век закорачило с тежњом да надокнади пропуштено и ухвати корак са глобалним трендовима. Почев од 2001, Друштво је уз подршку Министарства културе РС започело са организовањем међународних научних конференција на којима сваке године учествује велики број значајних иностраних и домаћих стручњака и излаже на актуелне теме.

Године 2006. обнавља се и часопис *Библиотекар*, који на својим страницама сведочи о убрзаној трансформацији библиотекарства Србије у новом веку.

²¹ Редакцијска напомена, *Библиотекар* 1-2(1994): 2.

²² Добривоје Младеновић, „Молох се гади књиге“, *Библиотекар* 1-2 (1996): 81.

Свој обновљени живот *Библиотекар* је започео у новом руху и са новом концепцијом. Као и некада, окупио је еминентне ауторе, истакнуте стручњаке из земље, региона и света (с разликом што је регион сада метонимијски назив за републике некадашње Југославије).

Посвећујући се најактуелнијим темама домаћег и светског библиотекарства, углавном диктираним убрзаним равојем нових технологија, доследно се залажући за критичност и озбиљност у приступу и високе стандарде научне методологије, *Библиотекар* је поново стекао углед у стручној јавности Србије и постао њено репрезентативно штиво.

ЗАКЉУЧАК

Историјски преглед стручног гласила једног библиотечног удружења имао је за циљ да покаже значај овакве публикације и његову улогу у развоју библиотекарства кроз време. Кроз пример *Библиотекара*, видели смо да се та улога мењала и прилагођавала општем стању струке, развоју технологије али и укупне културне и друштвене климе у земљи.

Библиотекар је започео своју мисију као први стручни часопис у послератној Србији „изједначавајући, на изванредан начин концепцију часописа са програмом развоја библиотекарства“²³ а свој ход обновио и учврстио као научни часопис са доминантно теоријском димензијом, у условима обиља стручне периодике и развијеног библиотечно-информационог система. Својим трајањем повезао је време кад су најпретежнији део набављане литературе по српским библиотекама чиниле идеолошко-политичке брошуре са временом очишћеним од сваке идеологије и могућностима неограниченог приступа изворима и информацијама. Показао је погубност утицаја информативне и стручне изолације током деведесетих и сведочио о убрзаној трансформацији библиотекарства Србије у условима отворености и слободе у новом веку.²⁴

Својим деловањем допринио је да се српско библиотекарство уздигне од лаичке активности до утемељене научне дисциплине. При том је одолевао замци самодовољности и губљења у теоријским апстракцијама, држећи се става да су „књига и читалац суштински разлог постојања сваке библиотеке и индикатори правог стања културе и друштва у целини“.

„Читање“ идеја на којима је *Библиотекар* утемељен, његове структуре и концепције која се мењала кроз време али и одолевала ефемерности, није значајно само са становишта

²³ Десанка Стаматовић, „Нови почетак часописа *Библиотекар*“, *Библиотекар* 1-2 (2007): 10.

²⁴ Као најилустративнији примери за укљученост српског библиотекарства у светске токове нека послуже чињенице да је Народна библиотека Србије постала пуноправна чланица Европске библиотеке од 2005. као и то да је она била један од првих 8 потписника (а Србија једна од првих пет земаља у свету) споразума са Конгресном библиотеком везаног за формирање Светске дигиталне библиотеке, 2008. године.

историје српског библиотекарства и културе, него може представљати допринос и дубљем разумевању других стручних гласила и библиотечке периодике уопште.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вранеш, Александра. „Реч о Друштву“. *Библиотекар* 1-2 (2007): 5-8.
2. Вучковић, Жељко. „Функције часописа у развоју научне комуникације“. *Панчевачко читалиште* 15 (2009): 2-3.
3. Dimić, Ljubodrag. *Agitprop kultura. Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945-1952*. Београд: Рад, 1988.
4. Дурковић-Јакшић, Љубомир. „Поводом гашења часописа Библиотекарство“. *Библиотекар* 1 (1980): 7.
5. Ђинђић, Зоран: *Југославија као недовршена држава*. Београд: Народна библиотека Србије : Фонд "Др Зоран Ђинђић", 2010.
6. Ђурић, Светислав: „Библиотекарство у самоуправном друштву“ (реферат припремљен за 37. Генералну скупштину ИФЛА-е у Ливерпулу 1971. године). *Библиотекар* 1-2 (1972): 33-48.
7. Ињац, Весна: „Народна библиотека Србије у Светској дигиталној библиотеци“. *Савремена библиотека* 26 (2009): 6-11.
8. Младеновић, Добривоје: „Молох се гади књиге“. *Библиотекар* 1-2 (1996): 79-81.
9. Питовић, Владимир. „Предлог за оспособљавање библиотекарских кадрова“. *Библиотекар* 1 (1948): 45.
10. Питовић, Владимир. „Делатност Друштва библиотекара НР Србије“. *Библиотекар* 3 (1949): 248-258.
11. Продановић, Милица. „Пред новим задацима“, *Библиотекар* 1 (1948): 1-7.
12. Радуловић, Здравка. „*Библиотекар* 1948-2013: историјски преглед“. *Библиотекар* 1-2 (2013): 11-42.
13. Радуловић, Здравка и Долорес Калођера-Петровић. „Библиографија часописа *Библиотекар* (1948–1997)“. *Библиотекар* 1-4 (2006): 7-435.

14. Савић, Ана: „Аналитичка библиографија *Библиотекара*: 2006–2012“. *Библиотекар* 1-2 (2013): 43-114.
15. Sekelj, Laslo. *Jugoslavija struktura raspadanja*. Beograd, Rad: 1990.
16. Симовић, Дубравка. „Грађа за истраживање стручне библиотекарске периодике у Србији 1940-2005“. *Гласник Народне библиотеке Србије* 1 (2005): 137-158.
17. Стаматовић, Десанка. „Нови почетак часописа Библиотекар“. *Библиотекар* 1-2 (2007): 9-13.
18. Стокић, Гордана. „Библиотекарска професија у Србији“. У *Ка филозофији библиотекарства*, 169-188. Панчево: Мали Немо, 2002.

Milica Stevanović

Narodna biblioteka Kruševac

milicas04@yahoo.com

**A PROFESSIONAL JOURNAL AS A TESTIMONY OF THE LIBRARIANSHIP
DEVELOPMENT AND BROADER CULTURAL AND HISTORICAL MOVEMENTS IN
A SOCIETY**

ABSTRACT

This paper begins with the conviction that a professional journal of a national library association plays a multiple role. On the synchronous plane it is a specific chronicler of topical events in this country and the world, an originator and inspirer of positive changes in the library activities within the community it refers to, and, also, it is the mighty means of professional exchange and communication. On the diachronous plane, it represents documented materials for the research of the history of the librarianship, but as well as a material on which the reconstruction and the outlines of the whole cultural and historic milieu of the society could be made.

In the central part of this paper these postulates are proved in the example of *Bibliotekar* (The Librarian) journal, which is the oldest professional periodical in Serbia, and it has been issued since 1948 by The Serbian Library Association.

Key words: Professional journal, *Bibliotekar* (*The Librarian* journal), Serbian Library Association, Serbian librarianship.

Јелена Андрић

Народна библиотека „Стефан Првовенчани“,

Краљево

yeue9001@gmail.com

UDK 050:02(438)"19/20"
02(438)

СТРУЧНИ БИБЛИОТЕЧКИ ЧАСОПИСИ У ПОЉСКОЈ

САЖЕТАК

Још од оснивања првих библиотека у Пољској, библиотекарски су настојали да изнађу што боље начине за усавршавање стручног кадра. Поред курсева, семинара, конференција и радионица на којима библиотекарски имају могућност да размене стечена искуства, један од, свакако, најпродуктивних извора едукације су стручни часописи, у којима библиотекарски, али и професори и студенти, могу да се информишу о раду својих колега, упознају се са туђим искуствима и примере добре праксе примене и у својим установама. Рад обухвата избор стручних библиотечких часописа у Пољској, преглед њиховог историјата и теме које на својим страницама обрађују. Међу најзначајнијим су *Библиотечки преглед*, *Библиотекар*, *Водич за библиотекарске*, *Библиотечки анали*, које уређују Национална библиотека Пољске и Друштво библиотекарске Пољске, а своје садржаје базирају на организацији и унапређивању библиотека, употпуњавању библиотечких фондова, облицима рада са корисницима, промоцији читања. Посебно место заузимају чланци посвећени компјутеризацији и новим технологијама у библиотекама.

Кључне речи: Стручни библиотечки часописи, библиотекарство у Пољској, стручна периодика Пољске.

УВОД

Традиција пољског библиотекарства сеже далеко у средњи век, када се појавила велика потреба за сакупљањем, класификовањем и чувањем људског знања у циљу очувања културног наслеђа за будуће генерације. Историја пољског библиотекарства може да се сврста у три периода:

- *Период пре поделе Пољске*¹,

---

¹ Пољска је претрпела три поделе које су се у 18. веку (5. августа 1772, 23. јануара 1793. и 24. октобра 1795. године) одиграле између Русије, Аустрије и Пруске. Након треће поделе престала је да постоји на карти Европе као независна Пољско-литванска унија. Ова ситуација трајала је све до 1915. године, када је Пољска

- *Период после поделе Пољске,*
- *Период пољског препорода.*

Још од оснивања првих библиотека у Пољској, библиотекари су настојали да изнађу што боље начине за усавршавање стручног кадра. Поред курсева, семинара, конференција и радионица на којима библиотекари имају могућност да размене стечена искуства, један од, свакако, најпродуктивних извора едукације су стручни часописи, у којима библиотекари, али и професори и студенти, могу да се информишу о раду својих колега, упознају се са туђим искуствима и примере добре праксе примене и у својим установама. У овом раду представљен је приказ историјата и рада дванаест стручних библиотечких часописа у Пољској. Избор часописа направљен је према њиховом значају, пре свега на основу тема које обрађују, а затим и према томе под чијим окриљем излазе. Свакако су најзначајни они које уређују две најплодније библиотечке институције у земљи, а то су Национална библиотека Пољске и Друштво библиотекара Пољске.

ИЗБОР СТРУЧНИХ БИБЛИОТЕЧКИХ ЧАСОПИСА

*Библиотечки преглед*² најстарији је пољски часопис из области библиотекарства, научног карактера. Излази квартално од 1927. године, у оквиру библиотечке делатности *Удружења пољских библиотекара*, сада *Друштва библиотекара Пољске*. У овом часопису публикују се стручни текстови, пре свега, из области савремених библиотечких и информационаих наука.

Први покушај да се створи пољски часопис посвећен теорији и пракси библиотекарства преузело је *Друштво Јавне библиотеке у Варшави*, које је 1908. године почело да објављује часопис под називом *Библиотечки преглед*. Овај илустровани часопис посвећен библиотекарству, библиологији и библиографији излазио је тромесечно. Главни уредник био је Стефан Демби (Stefan Demby) (1862–1939), касније и организатор и први директор *Националне библиотеке*. У периоду од 1908. до 1911. године тромесечно излази шест свезака, након чега је суспендован због недостатка средстава. После скоро двадесет година, након стицања поновне независности државе, Стефан Демби и други чланови *Удружења пољских библиотекара* дошли су на идеју о издавању научног библиотечког часописа, те су за ову намену и добили средства од *Министарства вера и јавног образовања*. Стручни часопис *Библиотечки преглед* почео је поново да се штампа 1927. године. Први главни уредник од 1927. до 1939. и од 1945. до 1948. године био је Едвард Кунце (Edward Kuntze), директор *Јагјелонске библиотеке* и председник *Удружења*

после дугих 120 година коначно стекла независност. Наиме, уместо претходне државе Жечпосполите (Rzeczpospolita Polska), настала је Варшавска кнежевина, која је обухватала територије које су припадале Пруској, с тим што је Гдањск проглашен независним градом.

² У оригиналу, Przegląd Biblioteczny.

пољских библиотекара. За његовог заменика именован је Александар Биркенмајер (Aleksander Birkenmajer), један од најеминентнијих представника пољског библиотекарства и науке о књигама у међуратном периоду, а по завршетку Другог светског рата оснивач *Библиотечке школе при Универзитету у Варшави*. Секретар редакције био је Јузеф Грич (Józef Grycz), директор *Библиотеке Курњицких*, организатор и промотер модерног библиотекарства у Пољској.

Чланци, објављивани на страницама тромесечника, односили су се на библиотекарску технику, историју и организацију библиотека, али су овде место нашле и расправе о библиотечком праву, обавезном примерку, као и формирању националне библиотеке. У међуратном периоду изашло је 13 бројева *Библиотечког прегледа*, којег је у том тренутку објављивала *Јагјелонска библиотека* у Кракову. Након рата 1945. године часопис је наставио да излази као годишњак, да би од 1946. године поново почео да се појављује квартално. До 1948. године публикован је у Кракову, да би 1949. године његова редакција била пресељена у Варшаву. У периоду од 1946. до 1953. године часопис је представљао научно гласило *Удружења пољских библиотекара и активиста*, а од 1954. године *Друштва библиотекара Пољске*. Од 1972. до 2003. године објављивали су га у сарадњи са *Главном библиотеком Пољске академије наука*, да би од 2005. године Друштво поново почело самостално да га објављује. Наредни главни уредници тромесечника били су *Бохдан Хородиски* (Bohdan Horodyski) (1949–1965), *Збигњев Дашковски* (Zbigniew Daszkowski) (1966–1968), *Марија Дембовска* (Maria Dembowska) (1969–1977), *Барбара Сордилова* (Barbara Sordylowa) (1978–2003), *Марија Ленартович* (Maria Lenartowicz) (2004), од 2005. године ову функцију врши *Барбара Сошињска-Калата* (Barbara Sosińska-Kalata). Тренутно је на уредничком челу часописа Елжбјета Барбара Зиберт (Elżbieta Barbara Zybort).

Тематски опус *Библиотечког прегледа* састоји се од савремених питања библиотечких и библиолошких истраживања која обухватају разне аспекте функционисања књиге, библиотеке и информација у друштву. Централна оса ових питања је научни одраз савременог, како пољског, тако и светског библиотекарства и правци његовог развоја. Објављени чланци на страницама тромесечника представљају анализе разних аспеката библиотечко-информационих стварности, тежећи ка идентификацији квалитативних разлика међу примењеним практичним решењима, а при том не избегавајући генерализације и теоријске опсервације. Многи чланци везани су за главне проблеме и савремена достигнућа из области науке о књизи, библиотеци и информацији. Структура садржаја *Библиотечког прегледа* организована је у неколико група, које су се постепено развијале током осамдесет година постојања тромесечника. Ове групе чине чланци који прате оригиналне научне расправе и истраживачке радионице, које представљају главне показатеље резултата истраживања. Стални елементи часописа такође су и рецензије и критике књижевности, где преовлађују рецензије највреднијих научних радова и актуелни

домаћи и страни критички осврти из области књижевности, као и извештаји са најзанимљивијих националних и међународних научних скупова.

У свакој свесци *Библиотечког прегледа* налази се рубрика *Хроника* у којој су представљене најважније актуелности из научног живота, као и рубрика *Из живота Друштва библиотекара Пољске*, која обрађује најновије информације о активностима Друштва и његових кружока. Периодична рубрика, али веома цењена од стране читалаца, *Творци пољског библиотекарства*, уведена је 1979. године и у њој су објављени интервјуи са водећим представницима библиотечке професије, као и са истраживачима из научно-информационе области. Стални додатак часопису је *Аналитичка библиографија библиотечко-информационих наука*, и представља аналитичку библиографију из области иностране књижевности коју приређује *Библиографски институт Националне библиотеке*.

Садржај *Библиотечког прегледа* регистрован је на сајту *ЛИСА*³ и *Централноевропског магазина за друштвене и хуманистичке науке*, као и на сајту *Електронске библиотеке*, где се од 2006. године уз садржај налазе и сажети чланака.

Библиотекар⁴ је месечник намењен запосленима у свим типовима библиотека, нарочито јавним и научним, и центрима научних информација. Излази од 1929. године, а уређује га *Друштво библиотекара Пољске* у сарадњи са *Јавном библиотеком у Варшави*, *Главном библиотеком Мазовјецког региона*. На његовим страницама образложени су актуелни проблеми везани за организацију и функционисање библиотека, како у теоријском, тако и у практичном смислу. С обзиром на то да је ово ера дигитализације, важно место заузимају чланци посвећени компјутеризацији и новим технологијама у библиотекама, као и маркетингу и менаџменту, обуци библиотечког кадра и статусу библиотечке професије. У овом стручном библиотечком часопису објављују се и рецензије из области књижевности, као и новости о најважнијим библиотечким догађајима, како у земљи, тако и у иностранству.

Библиотекар је доступан и у електронској форми на веб страници *Кујавско-померанске дигиталне библиотеке*.

Водич за библиотекарe⁵ је инструктивно-методички месечник, популарног карактера, који излази од 1949. године и посвећен је, пре свега, библиотекарима у школским, педагошким и јавним библиотекама. Свој садржај фокусира на питања која се баве организацијом библиотека, употпуњавањем библиотечких фондова, облицима рада са корисницима, промоцијом читања, унапређивањем библиотека и њених образовних и

³ Library and Information Science Abstracts

⁴ У оригиналу, Bibliotekarz.

⁵ У оригиналу, Poradnik Bibliotekarza.

културних делатности у локалној средини, обуком библиотечног кадра, као и информацијама које се односе на актуелне проблеме домаћег и страног библиотекарства. Такође, велика пажња се посвећује библиотечким делатностима у оквиру организације важних јубилеја, па се тако објављују разни чланци који представљају процес припреме програма, библиотечке наставне планове, пројекте и конкурсе, тематске библиографске изложбе.

Свет деце књиге је месечни додатак часописа *Водич за библиотекарe*. Излази од фебруара 2007. године, уз финансијску подршку *Министарства културе и националне баштине*, у оквиру оперативног програма *Промоција читања*. Илустровани додатак, обима од 8 до 12 страна, посвећен је проблему популаризације књиге, књижевности, трансформацији библиотекарства за децу и младе. Садржи интервјуе са писцима за децу и младе и библиотекарима, разговоре о издавачкој продукцији, рецензије нових издања, примере покретања читалачке иницијативе и промоције читања у библиотекама у Пољској и иностранству.

Од јесени 2008. године часопис има своју интернет страницу⁶.

*Библиотечки анали*⁷ је национални научни часопис из области библиологије, науке о књизи и библиотекарства. Објављује радове о:

- *Теорији и методологији библиологије, библиотекарства и сродних наука,*
- *Историји књиге и библиотека у Пољској и у свету,*
- *Модерном библиотекарству, нарочито везано за научно-истраживачке библиотеке,*
- *Обуци библиотечног кадра.*

Поред оригиналних научних радова, садржи и изворни материјал, рецензије пољских и иностраних специјализованих публикација, хронике из научног живота.

Библиотечки анали први пут излазе 1956. године на захтев *Комисије за библиотечка питања Главног савета високог образовања*. Иницијатор часописа и први главни уредник био је Антоњи Кнот (Antoni Knot) (1904–1982), тадашњи директор *Универзитетске библиотеке у Вроцлаву*, заслужан динамични организатор академског живота у Вроцлаву, оснивач едукативног центра за континуирано образовање библиотекара на *Универзитету у Вроцлаву*. Антоњи Кнот је функцију главног и одговорног уредника обављао до 1980. године. Од 1981. до 1996. године ову функцију је вршила Казимјера Малечињска (Kazimiera Maleczyńska), а од 1997. Ана Жбиковска-Мигоњ (Anna Żbikowska-Migoń).

Од оснивања часописа, редакција је била смештена у просторијама *Института за научне информације и библиотекарство Универзитета у Вроцлаву*. Састав уредништва се мењао,

⁶ www.poradnikbibliotekarza.pl

⁷ У оригиналу, *Roczniki Biblioteczne*.

али без обзира на то, овде су стално били присутни представници научно-библиотечног пољског кадра, еминентни библиотекарски – практичари, који су своје професионалне активности комбиновали са креативним истраживачким радом. Као што је приказано у првој свесци *Реч унапред*, часопис је требало да представља публикацијску трибину за кадар високошколских библиотека, из области библиографије, науке о књизи, библиотекарства и других сродних наука. Током свог постојања часопис је реализовао широко зацртан програм, пружајући на својим страницама простор за чланке из области библиотекарства, библиологије, информационих наука, а посебно за студије везане за историју књиге и библиотека.

До 1980. године изашла су два тома, која су садржала по 50 страна квалитетних стручних расправа. Криза 80-тих година условила је постепено смањење обима часописа, а драматичан пад уследио је 1989. године, од тада се појављује једна свеска годишње, обима око 15–20 страна. Упркос тешкој ситуацији, амбиција редакције била је јасна – одржавање високог нивоа часописа и квалитета објављених текстова. Ови напори резултирали су упис часописа на листу високо ранжираних периодичних публикација, *тзв. листа А, Одбора за научна истраживања*.

Институција која је вршила надзор над *Библиотечким анализима* до 1973. године била је *Комисија за библиотеке и информационе науке Савета за високо образовање*. Од 1973. године до данас часопис издаје *Министарство за науку и високо образовање*. *Библиотечки анали* налазе се на листи часописа Министарства и за објављене радове на његовим страницама аутори добијају пет бодова. Од 2008. године сви текстови доступни су у бази података „Научни часописи на Мрежи“.

*Питања научних информација*⁸ научни је часопис који излази два пута годишње и у коме се објављују чланци који разматрају теоријске и практичне аспекте научних информација. Такође садржи и рецензије књига, извештаје са конференција, радионица и семинара посвећених питањима научног карактера. Од 1994. године објављује га *Друштво библиотекара Пољске* у сарадњи са *Институтом за информационе науке и библиолошке студије Универзитета у Варшави*⁹.

Године 2007. часопис је уписан на *Списак за периодичне публикације Министарства науке и високог образовања*. Сваки број је рецензован, а садржај часописа је документован на сајту *Друштва пољских библиотекара, ЛИСА-e*¹⁰ и *Организације знања*¹¹.

⁸ У оригиналу, *Zagadnienia Informacji Naukowej*.

⁹ Од 1997. године *Институт за библиотекарство и информационе науке*.

¹⁰ *Library and Information Science Abstracts*

¹¹ *Knowledge Organization*

Питања научних информација доступна су и у електронском облику на интернет страници *Библиолошке дигиталне библиотеке*.

*Годишњак Националне библиотеке*¹² научни је часопис који излази од 1965. године и посвећен је ширењу писмене културе, као и приказивању њеног функционисања, како кроз историјску перспективу, тако и у данашњем времену. Тема текстова садржаних у *Годишњаку* односи се пре свега на библиологију, библиотекарство, историју са помоћним наукама, историју уметности, музикологију, уређивање и штампање периодике.

Главна верзија часописа је штампано издање. Међутим, архивирани бројеви *Годишњака* доступни су, од 2008. године, у пдф-формату на интернет страници Националне библиотеке. Такође, налази се на Листи часописа *Министарства за науку и високо образовање*, а аутори објављених текстова добијају по шест бодова.

До 2010. године главни и одговорни уредник била је Халина Тхужевска-Кабата (Halina Tchórzewska-Kabata), а од 2011. Томаш Маковски (Tomasz Makowski), директор Националне библиотеке.

*Годишњак Универзитетске библиотеке „Јан Кохановски“*¹³ излази од 2009. године. До сада су светлост дана угледала два тома. Први том, у сусрет надолазећем јубилеју *Четрдесет година постојања Школе и Библиотеке*, био је посвећен одабраним аспектима рада Библиотеке у периоду од 1969–2009. године.

Тематски опус публикације обухвата две главне научне дисциплине, библиотекарство и информационе науке, као и историјске науке. Стога су у часопису чланци груписани у два тематска блока:

1. Библиотека, књига, читање,
2. Друштва, историја, култура.

Сваки том затвара поглавље *Из живота Библиотеке*, у коме се могу пронаћи најважније информације везане за разне аспекте функционисања Библиотеке током протеклих година. Због природе објављених чланака, *Годишњак* је намењен широком кругу читалаца, библиотекарица, историчарима, професорима и студентима.

Тренутно су у припреми за штампање том 3-4, у којем ће уз сваки текст бити објављен сажетак на енглеском језику. Такође ће и садржај бити на енглеском језику.

¹² У оригиналу, Rocznik Biblioteki Narodowej.

¹³ У оригиналу, Rocznik Biblioteki Uniwersytetu Jana Kochanowskiego.

*Билтен Јагјелонске библиотеке*¹⁴ појавио се године 1949. као кварталник на неколико стотина страна, вршећи попис најзначајнијих публикација које су пристигле у Библиотеку. Билтен је неколико пута мењао име и форму. Године 1953. кварталник, чији је садржај проширен на есеје и текстове научног карактера, објављује се и даље у форми текста куцаног на писаћој машини и први пут мења име у *Билтен Јагјелонске библиотеке у Кракову и Библиотека, Института, Семинара и Катедри Јагјелонског универзитета*. Године 1954. други пут мења име у *Месечни билтен Јагјелонске библиотеке* и 1955. године трећи пут у *Месечни билтен*. Године 1956. појавило се илустровано издање, а 1957. враћа свој први назив. Тада, по први пут, *Билтен* добија облик штампане публикације и уместо месечно, почиње да излази полугодишње. Наредне године, 1958. један део примерака постаје предмет међубиблиотечке размене са иностраним библиотекама и тада је устаљено данашње име часописа *Билтен Јагјелонске библиотеке*.

*Библиотека у школи*¹⁵ је методичко-информациони месечник намењен наставницима библиотекарства и хуманистичких наука, који излази од 1991. године. На страницама овог часописа објављују се наставни планови, библиографски прегледи, предлози за конкурсе и такмичења, као и актуелна питања која се односе на функционисање библиотека и делатности библиотекара. Неки бројеви часописа садрже и ажуриране текстове *Закона о образовању*.

*Библиотечке радионице*¹⁶ је тромесечник, који од 2001. године издаје *Педагошка библиотека у Пјотркову Трибуналском*. Намењен је библиотекарима различитих типова библиотека, као и наставницима. Бави се проблемима везаним за делатности библиотечке професије, али се овде могу наћи и чланци који описују све врсте акција спроведених у школама и предшколским установама у оквиру реализације програма *Читалачка и медијска едукација*. Стални елемент тромесечника је додатак чија се тематика бави екологијом и очувањем животне средине. Овде се најчешће налазе планови и програми еколошких лекција за различите разреде основних и средњих школа, као и чланци који описују еколошке делатности пјотрковских школа и вртића.

Од 2004. године *Библиотечке радионице* су доступне и у електронској форми.

*Издавачке напомене*¹⁷ је часопис намењен издавачима, књижарима, библиотекарима, трговцима на велико, као и свима заинтересованима за књиге. Овде се могу пронаћи актуелне информације о сајму књига, а такође може бити користан за читаоце при одабиру занимљиве литературе, те се овде налазе рецензије нове пољске и светске књижевности. Занимљиво је да проучава феномен читања међу људима, а посебно утицај медија на

¹⁴ У оригиналу, Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej.

¹⁵ У оригиналу, Biblioteka w szkole.

¹⁶ У оригиналу, Warsztaty bibliotekarskie.

¹⁷ У оригиналу, Notes wydawniczy.

пораст или пад читалачке публике. Аутори овог часописа скрећу пажњу на мали број телевизијских програма који се баве промоцијом квалитетних књига и значајем читања.

*Нове књиге*¹⁸ је месечник који се бави издавачким тржиштем у Пољској. Овај магазин се препоручује за употребу у школама и другим образовним институцијама, а посвећен је књизи и новитетима који су се недавно појавили на издавачком тржишту. Тематике књига које се овде промовишу покривају различите области знања: религију, културу, филозофију, психологију, право, историју, политику. Обухваћене су такође и рецензије биографија, мемоара, као и домаћа и страна поезија и проза.

Уз сваки број *Нових књига* приложен је и додатак *Курир нових књига*. То је списак нових и предстојећих публикација, које ће бити публиковане у текућој години. Овај магазин је вредан препоруке јер помаже читаоцима у избору добре и вредне литературе, која обогаћује њихово знање и буди љубав према књизи и читању.

ЗАКЉУЧАК

Развој пољског библиотекарства пратило је устоличење и јачање саме државе. Како је Пољска кроз историју проживљавала тешке периоде, током ратовања, уништавања, најезде окупатора, тако је и библиотекарство имало своје успоне и падове. Један од најзаслужнијих фактора за прогрес ове професије свакако је развој периодике из области библиотекарства. Развијала се постепено и у почетку је била намењена само уско стручном кадру, односно библиотекарима. Међутим, како се сазвијала професија, тако је и периодика почела да шири своје видике, па су сада стручни библиотечки часописи намењени учитељима, наставницима, професорима, али и студентима, као и свима онима који се баве пословима из области културе и образовања. Ова промена десила се управо због тога да би се показало колико је сарадња међу културно-образовним установама важна. Прегршт је часописа које уређују и издају библиотеке широм земље и баве се актуелним проблемима из области библиотекарства, међутим најзначајнији су свакако они који се публикују под окриљем Националне библиотеке Пољске и непрофитне организације Друштво библиотекара Пољске. Ови су часописи научног карактера и представљају примере добре праксе, које запослени у сваком тренутку могу да примене и у својим библиотекама.

ЛИТЕРАТУРА

1. Academicon, „Zagadnienia Informacji Naukowej“
<http://academicon.pl/serwisy/bibliologia/publikacje/zagadnienia-informacji-naukowej> (преузето 29.06.2015)

---

¹⁸ У оригиналу, Nowe książki.

2. Biblioteka Jagiellońska Uniwersytetu Jagiellońskiego, „Biuletyn Biblioteki Jagiellońskiej“
<http://www.bj.uj.edu.pl/biuletynbj> (преузето 30.06.2015.)
3. Biblioteka pedagogiczna w Piotrkowie Trybunalskim, „Czasopisma bibliotekarskie“
<http://www.pedagogiczna.edu.pl/czbib.htm> (преузето 2.1.2012)
4. Biblioteka Uniwersytecka w Kielcach, „Rocznik Biblioteki UJK“
<http://www.buk.ujk.edu.pl/index.php?pid=461> (преузето 30.06.2015.)
5. Biuletyn EBIB – czasopismo otwarte, „Czasopisma bibliotekarskie na liście Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego“ <http://www.ebib.pl/2008/100/a.php?komperda> (преузето 29.06.2015.)
6. Ministerstwo Nauki I Szkolnictwa Wyższego, „Lista czasopism punktowanych“
<http://www.nauka.gov.pl/finansowanie/finansowanie-nauki/dzialalnosc-statutowa/ocena-jednostek-naukowych/lista-czasopism-punktowanych/lista-czasopism-punktowanych/arttykul/list-ministra-w-sprawie-wykazu-wybranych-czasopism-naukowych-oraz-wykaz-wybranych-czasopism-wraz-z-l/>(преузето 29.12.2011)
7. Roczniki Biblioteczne, „Ogólnopolskie czasopismo naukowe z zakresu nauki o książce i bibliotekoznawstwa“ <http://rocznikibiblioteczne.pl/> (преузето 26.06.2015)
8. Stowarzyszenie bibliotekarzy polskich, „Poradnik Bibliotekarza“
<http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=2882&prev=497> (преузето 22.12.2011)
9. Stowarzyszenie bibliotekarzy polskich, „Przegląd Biblioteczny“
<http://www.sbp.pl/arttykul/?cid=2884&prev=497> (преузето 22.12.2011)

Jelena Andrić

Public Library „Stefan Prvovenčani“,

Kraljevo, Serbia

yeye9001@gmail.com

TRADE LIBRARY JOURNALS

ABSTRACT

Since establishment of first libraries in Poland, librarians wanted to find the way to educate themselves. Beside courses, seminars, conferences and workshops where they share experiences, one of the most productive sources of education are, for sure, trade journals, in which librarians, but professors and students as well, can find out about their colleagues work, get to know other people experiences and maybe apply some of those experiences in their own workplaces. This paper is about selections of Poland's journals and overview of their history and themes they write about. Among most significant are Librarian overview, the librarian, Librarians guide, Libraries annals, which are edited by National Library of Poland and Polish Librarians Society, and their content is based on improvement of libraries organization, enlargement of libraries funds, different aspects of working with users, reading promotions. There is a special segment for articles considering new technologies and computerization in everyday's librarian's work.

Key words: Trade library journals, librarianship in Poland, Poland professional periodicals.

ХРОНИКА

Александар Радовић
Библиотека Матице српске
araddovic@gmail.com

UDK 025.177:027.54(497.113)

ИСТОРИЈСКИ ОКВИРИ И САВРЕМЕНЕ ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ ЛИКОВНО-ГРАФИЧКЕ ЗБИРКЕ БИБЛИОТЕКЕ МАТИЦЕ СРПСКЕ

Весни Ињац Малбаши

САЖЕТАК

Установе културе, као баштинници сећања, од оснивања чувају културну димензију српског и других народа истовремено промовишући истраживања културно-историјског трајања. Овај рад посвећен је Библиотеци Матице српске и њеној Ликовно-графичкој збирци са циљем представљања библиотечке грађе и извора који се чувају у виду изложбених каталога, фотографија, ликовних радова и плаката. Представљен је историјски развој, те актуалност Ликовно-графичке збирке БМС с циљем дистрибуције информација садашњим и будућим корисницима библиотечких услуга. Завршни део рада о Збирци у којој се чува библиотечка грађа и извори о знаменитим ликовним делима домаће историје уметности наглашава везу између библиотечке грађе и извора, музеалија и архивалија које се обрађују у установама основаним при Матици српској. Промовише се интензивна сарадња Библиотеке Матице српске с једне, Галерије Матице српске и Рукописног одељења Матице српске с друге стране и подстиче научна сарадња стручњака архивиста, музеолога и библиотекара.

Кључне речи: установе сећања, Матица српска, Библиотека Матице српске, Ликовно-графичка збирка БМС, библиотекарство, музеологија, архивистика.

Језгро данашње Ликовно-графичке збирке Библиотеке Матице српске (коју чине изложбени каталози, ликовни радови, фотографије и плакати) прикупљено је и обрађено у прошлости када су просторије Библиотеке Матице српске у Пешти и Новом Саду биле саборна места за чување драгоцених архивалија, музеалија и библиотечке грађе и извора.

Чињенице и документи која су током готово двовековног постојања Матице српске, Библиотеке и Галерије Матице српске сакупљени у овим установама српске културе

утемељују став да је временски период од 1826. до 1961. године важно посматрати као „хронолошки континуум“. Током првих 135 година постојања Матице српске често је било важније прикупити и организовати библиотечку грађу и изворе, музеалије и архивалије на једном месту (уз њихову правовремену заштиту) него што је било реално развијати специјализоване научне дисциплине као што су библиотекарство, музеологија и архивистика. Развој уско профилисаних наука и дисциплина које данас називамо „баштинским установама“¹ био је омогућен тек након Другог светског рата када Матица српска оснива посебна правна лица, Библиотеку Матице српске и Галерију Матице српске (обе јануара 1959. године) и Рукописно одељење Матице српске (РОМС, 1961).

Овај рад посматра библиотечку грађу и изворе, музеалије и архивалије као јединствен корпус грађе од 1826. до 1961. године управо да би јединствена мисија коју данас обављају МС, БМС, ГМС и РОМС била адекватније наглашена. Историјски континуитет успостављен је прикупљањем докумената о основању Матице српске (основана у Пешти 16. фебруара 1826.) и портретима чланова Матице српске са Библиотеком (1826–1838). Тежиште рада је на генези настанка Ликовно-графичке збирке Библиотеке Матице српске током пештанског (1826–1864) и новосадског периода рада Матице српске (од 1864. до данас). Посматран је однос дела ликовне тематике која су окупљана у Библиотеци Матице српске према архивском и музеолошком материјалу сличног тематског опредељења.

Значај ликовних материјала у библиотекарству истакнут је у теоријској литератури последњих деценија, али је свест о важности сакупљања и излагања портрета и фотографија у Матици српској и Библиотеци Матице српске постојала од формирања наших установа културе. Наслов *Извештај Томе Теодоровића о уређењу Библиотеке Матице српске и Текелијине библиотеке*² који је, у Пешти 24. фебруарија 1844. (по старом календару) руководству Матице српске поднео надзиратељ Заведенија Текелијиног Тома Теодоровић, доноси „под тачком 4д“ текст: „При овој се Библиотеки различити Земљеписи, и образи древни списатеља, као и друга знаменита начертанија налазу, која би по мом слабом разсужденију у читаоници по дувари изложити требало“³. Да су слике, различитим техникама рађене, чуване у Библиотеци, посведочили су настављачи рада Томе Теодоровића у Матици српској и Библиотеци Матице српске. Истраживачи Иванка Веселинов и Лазар Чурчић у *Грађи за историју Библиотеке Матице српске*, као и писац

¹ Баштинске установе културе су институције непокретне културне баштине чији је циљ чување личног и колективног идентитета уз усмереност на неговање моралних и естетских вредности појединца и друштвене заједнице. Бележење и чување рукописних и штампаних извора, предмета из прошлости, документационе грађе различитог порекла заједнички је задатак библиотека, музеја, архива и завода за заштиту споменика културе.

² *Грађа за историју Библиотеке Матице српске, I књига: 1830–1864*, грађу припремили Иванка Веселинов и Лазар Чурчић (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1964), 37.

³ Исто, 37.

четвортомне *Историје Матице српске* Живан Милисавац истраживачким су техникама из Матичине архиве (која се данас чува у Рукописном одељењу Матице српске) исказали да су се у Матици српској и Библиотеци Матице српске „дела ликовног израза“ набављала, чувала и излагала заједно са штампаним материјалима од тридесетих година 19. века. Идући трагом Томе Теодоровића, који је, како је евидентирано, истакао шта би све „изложити требало“, аутор овог рада настоји да, бележећи историјски оквир излагачке делатности Матице српске са Библиотеком (1826–1958) и Библиотеке Матице српске (од 1959. до данас), пружи информације о томе да се изложбена активност БМС наставља и у нашем, електронском и дигиталном добу.

Документациони извори и архивалије из РОМС-а, оригинални примерци слика водећих српских сликара (данас у власништву Галерије Матице српске) и библиотечка грађа и извори (својина Ликовно-графичке збирке Библиотеке Матице српске у оквиру Збирке фотографија БМС) „плодови су са истог стабла.“ Овај став подупиру чињенице у наставку овог текста које приказују сарадњу Матичиних архивиста, музеалаца и библиотекара на обједињавању фондова и збирки Матице српске чиме се ова установа културе обавезала оснивачким актом *Основ* из фебруара 1826. године.

Након сеобе Матице српске из Пеште у Нови Сад (1864) Матичино књигохранилиште поверено је Јовану Бошковићу, али је први извештај о „стању како Матичине тако и Текелијине библиотеке“⁴, десетак година по доласку у Српску Атину, поднео Данило Прица. Живан Милисавац, који је као и Лазар Чурчић пре њега за писање историје Матице српске консултовао „доста папира“ из Матичине архиве, документује архивалије Прицином руком исписане.⁵ Документациони извори које бележе савремени истраживачи историјата Матице српске и Библиотеке Матице српске односе се на коментар *Извештаја Јована Ђорђевића о књигама и другом материјалу који је нашао у Текелијиној библиотеци* из јануара 1859. године. Оснивач Српског народног позоришта у Новом Саду и Народног позоришта у Београду, секретар Матице српске Јован Ђорђевић, имао је „план (био) да од Библиотеке Матице српске начини централну библиотеку Срба у Угарској, уз то библиотеку научног типа,...“⁶. Овај циљ није био било могуће реализовати без „књига и

⁴ Живан Милисавац, *Историја Матице српске, II део, Време изневерених нада и борбе за опстанак: 1864–1880* (Нови Сад: Матица српска, 1992), 496.

⁵ Током истраживања присуства ликовно-графичких материјала у Библиотеци Матице српске констатовано је и постојање примерака некњижне библиотечке грађе о којима је писано у стручној литератури. Истраживања и текстуална бележења географских карата и планова градова, проспеката, докумената разних врста и нотних извора континуирано се обављају. Овај истраживач скреће пажњу на бројне географске карте и планове градова Јужне Угарске и Краљевине Србије (1805–1914), старе дипломе на кожи које су потврђивале избор Викентија Поповића за владику (1707) и бројне друге изворе који се данас чувају у Посебним збиркама Библиотеке Матице српске.

⁶ Живан Милисавац, *Историја Матице српске, I део, Време националног буђења и културног препорода: 1826–1864* (Нови Сад: Матица српска, 1986), 658.

другог материјала“ о којем је аутор текста српске химне *Боже правде* известио Матицу српску. Реч је о мапи Србије из 1805. године који је израдио Сава Текелија, знаменити српски задужбинар и први Србин доктор правних наука у Угарској.

Ликовно-графичка збирка Библиотеке Матице српске, која данас заједно са картографским, музичким и документационим материјалима чини Посебне збирке БМС формирана је и знатно пре њиховог правног утемељења у оквиру Одељења каталожско-библиографске обраде Библиотеке Матице српске.

Пре пресељења Матичиних драгоцености из Пеште у Нови Сад, збиркама слика су биле „украшене просторије Текелијанума“.⁷ Током Матичиног првог новосадског периода (који према периодизацији Живана Милисавца траје од 1864. до 1880. године) „донета је одлука о сабирању портрета Матичиних добротвора“.⁸ Павле Симић, аутор историјске композиције *Мајска скупштина 1848. године*, истакао се као портретиста једног од оснивача Матице српске, Јована Хацића (рад откривен 1869. године). Новак Радонић израђује портрете Доситеја Обрадовића и Лукијана Мушицког (1874), а сликар Аксентије Мародић уметничким техникама обликује црте лица Јована Суботића и Стевана Брановачког. „Откупом ових слика, уз оне које је до тада већ поседовала, не рачунајући портрете председника и добротвора, у Матици се већ формирало језгро будуће значајне галерије српског сликарства XIX века“.⁹ На основу *Списка слика поднесеног Скупштини 1899. године* који је сачуван у РОМС-у, наведена је информација да је од седам слика и литографија из Матичиног пештанског периода (1826–1864), последњих година XIX века Матица српска поседовала седамдесет и четири слике у сопственом власништву и три слике у власништву Српског народног позоришта које су Матици предати на чување.

Када су секретар Матице српске Тихомир Остојић и библиотекар Војин Срђанов, марта 1912. године, поднели *Апел Библиотеке Матице српске* да „Матичиној библиотеци шаље бесплатно по један примерак новина и сваке нове књиге“¹⁰, није забележено да су за достављање *Pflicht exemplar* писцима и издавачима поменули јединице некњижне библиотечке грађе. Међутим, прикупљање и обрада библиотечког материјала о српском сликарству и графици настављена је и у наредним деценијама. Забележено је да је током стогодишњег постојања Матице српске (1826–1926) установа сачувала тридесет и два летка и две дипломе које се данас чувају у Посебним збиркама Библиотеке Матице српске.

⁷ Живан Милисавец, *Историја Матице српске, II део, Време изневерених нада и борбе за опстанак, 1864–1880* (Нови Сад: Матица српска, 1992), 496.

⁸ Лепосава Шелмић, *Галерија Матице српске* (Нови Сад: Галерија Матице српске, 2001), 36.

⁹ Живан Милисавец, *Историја Матице српске, II део, Време изневерених нада и борбе за опстанак: 1880–1918* (Нови Сад: Матица српска, 2000), 559.

¹⁰ *Грађа за историју Библиотеке Матице српске, III књига: 1899–1918*, грађу припремили Стана Ристић и Марија Чурчић (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1966), 628.

Библиотекар Библиотеке Матице српске Каменко Суботић је Уређивачком одбору Матице српске јула 1926. године поднео предлог за уређивање Архиве Матице српске. У том документу Суботић детаљно наводи врсте архивског материјала који је примио из Секретаријата Матице српске и распоређује их у списак који садржи тринаест тачака.

Данас, деведесет година након рада Каменка Суботића у Библиотеци Матице српске, савремени истраживачи докумената, рукописа и некњижне библиотечке грађе у потрази за историографским изворима којим располаже архива Матице српске долазе до библиотечких материјала у Посебним збиркама БМС. Према списку Каменка Суботића, различити списи о раду Матице српске, затим „Збирка већих фотографија, Збирка карата (мапа) и ... штампаних ствари, летака и томе сличног“,¹¹ из исте збирке данас су похрањени у простору који се чува, обрађује и даје на коришћење у једној од две српске националне библиотеке. Наследници Каменка Суботића на месту Матичиног библиотекарa уважили су његове предлоге и у наредним деценијама оригинална писма и збирке рукописа доставили до Рукописног одељења Матице српске, а некњижни библиотечки материјал прикључили Библиотеци Матице српске.

Активности Библиотеке Матице српске коју је крајем двадесетих и почетком тридесетих година XX века „водио“ Каменко Суботић, биле су симултане са радом на отварању Музеја Матице српске који је од 1933. до 1945. године прикупио предмете који се према савременим принципима рада у музеологији евидентирају као археолошка, етнoлошка и ликовна збирка. Ова чињеница о истовременом сакупљању библиотечких материјала и музеалија уобличава став о низу заједничких послова које у прошлости и данас раде стручњаци у музејима и библиотечко-информациони експерти. Наведени пример добре праксе о успешној сарадњи библиотекарa БМС Каменка Суботића и музеалца Музеја Матице српске Фрања Малина потврђују тврдње изнете у овом раду о неопходности наставка заједничког рада на афирмацији националне и међународне културне баштине. Од времена Суботића и Малина сарадња Матице српске (као кровне установе културе), Библиотеке Матице српске, Галерије и Рукописног одељења Матице српске не само да је унапређена већ је доведена до организационог максимума. Ову чињеницу лако је документовати низом заједничких пројеката започетих и реализованих током прве две деценије 20. века (рестаурација рукописне и архитектонске баштине фрушкогорских манастира...).

---

¹¹ *Грађа за историју Библиотеке Матице српске, IV/1 књига: 1918–1931*, грађу припремили Видосава Зеремски и Сава Паланчанин (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1969), 189–190.

Након Другог светског рата долази до консолидације рада у Матици српској. Нови друштвени амбијент након ослобођења земље погодује развијању нових научних дисциплина: библиотекарства, музеологије и архивистике. Правно осамостаљивање установа „под кровом“ Матице српске наставља се оснивањем културних институција, а архивалије, музеалије и библиотечка грађа и извори подељени су према начелима поменутих научних дисциплина. Тим чином извршена је имплицитна жеља „часника и актуара“ Матице српске за формирањем целовитих збирки архивског, музеолошког и библиотечког карактера.

У послератном периоду Библиотека Матице српске наставља са уређивањем своје збирке ликовне провинујенције приређујући изложбе у Антикварници Матице српске, у новосадској улици Матице српске бр. 1. Организационо јачање Библиотеке Матице српске праћено је, шездесетих година 20. века, потребом и жељом руководства БМС и њених библиотечко-информационих стручњака да изузетне збирке представе не само новосадској културној јавности. На знаменитим новосадским адресама подсећано је на дело првог српског бакрописца Захарија Орфелина када је и представљено његово „Житије Петра Великог“ (од 4. до 15. октобра 1972. у Галерији Матице српске), а програми су, осим у Антикварници Матице српске, одржавани и у Студију „М“ Радио Новог Сада. Овим маркетиншким акцијама БМС је настојала да промовише богате збирке ликовних садржаја које су данас, каталогизацијом у одговарајућем програму, доступни корисницима библиотечких услуга у електронским и дигиталним колекцијама Библиотеке Матице српске. Осим о књижевнику и библиографу, БМС је презентацијом својих збирки седамдесетих година 20. века евоцирала успомене на Бранка Радичевића, Александра Белића и Новака Радонића. Обједињене су успомене на личности из домаће културне историје повезивањем речи и слика, стиха и палете, мисли и њихових израза на платнима.

Нови импулс настојањима Библиотеке Матице српске да афирмише библиотечку грађу и изворе из своје Ликовно-графичке збирке дат је током деведесетих година прошлог века. Посебан сегмент издавачке делатности Библиотеке Матице српске су каталози изложби који су у БМС континуирано објављивани од 1996. године. Изложбе, приређиване испред Свечане сале Матице српске, организовало је Матично одељење БМС.

Пракса је установљена у знак сећања на знамените личности српске и светске културне сцене, а бележени су и значајни датуми из историје, политике и друштвеног живота. На сајту www.bms.rs доступне су информације из 183 каталога изложби које су организоване од 1996. до 2010. године. Јубилејима и пригодним годишњицама очувано је сећање на *путеве и раскрића Саве Шумановића* (1996), Франциска Гоју (поводом 250. годишњице рођења, 1996), Милана Коњовића (1998), Петра Лубарду (2007), Пају Јовановића (2009) и многе друге сликаре, графичаре, мајсторе графичког дизајна.

Као илустрација иницијатива претходних генерација библиотекара Библиотеке Матице српске на вишедеценијском промовисању колекција БМС нека послужи следећи податак: почетком 2015. године се у електронској бази података Библиотеке Матице српске налазе 22 плаката које документују изложбене активности БМС од почетка седамдесетих година 20. века до нашег доба (прослава јубилеја *150 година јавног рада* Библиотеке Матице српске (1988), позив за свечаности *отварања нове зграде Библиотеке Матице српске* (2007) и други.) Портретне фотографије библиотекара и других стручњака Библиотеке претраживе су у електронској бази података БМС са циљем да будућа истраживања учине доступним и драгоцену фотодокументацију из периода када је, након Другог светског рата, Библиотека Матице српске стекла пуну стручну афирмацију. Изложбени и други каталози¹² у издању БМС настоје да скрену пажњу, не само стручне јавности, на рад реномиране установе српске културе.

Самосталном издавачком делатношћу и приређивањем изложби из својих збирки (и у сарадњи са сродним установама у Европи и свету) Библиотека Матице српске испуњава начела о којима се последњих деценија интензивно пише у стручној библиотекарској литератури. “Средство” за постизање циљева о којима се дискутује је некњижна библиотечка грађа из Ликовно-графичке збирке Библиотеке Матице српске која је предмет овог рада. Информације о српским сликарима и графичарима (од Новака Радоњића до Божидара Болета Милорадовића) данас се дистрибуирају путем лисних, електронских и дигиталних каталога у БМС.

Чиновима презентације ликовни материјали из збирки једне од две српске националне библиотеке бивали су, током историјског трајања народа, доступна српском читаљству. Интензивније присуство јединица некњижне грађе у српским библиотекама на самом почетку 21. века намеће библиотекама нову улогу у начинима презентације садржаја који се набавља, каталогизира и даје на коришћење читаоцима.

Библиотека Матице српске ће доследном и континуираном каталошко-библиографском обрадом изложбених каталога, фотографија, ликовних радова и плаката из својих збирки настојати да потврди сва досадашња програмска начела када су у питању циљеви библиотечког маркетинга.

Информациони ресурси Библиотеке Матице српске су у протеклих стотину и деведесет година у потпуности остварени јер су се “седморица часника” са печата “МС” 16. фебруара 1826. године и окупила да би се омогућило „помагање књижевности и

---

¹² *Огласи Библиотеке Матице српске: 1868–1918*, приредила Светлана Довниковић, редактор Марија Јованцаи, главни уредник Миро Вуксановић (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2013).

поспешивање народног просвећивања.¹³ Тако је записано у *Предисловију Србске Летописи* са потписом Георгија Магарашевића 1. маја 1824. године. Да би се и у наредних стотину и деведесет година наставило историјско трајање српског народа важно је “на светлост дана” изнети и промовисати не само блиставе књиге и репрезентативну српску периодику већ и издања о српској ликовној уметности. Такође, фотографије које сведоче о домаћој етнолошкој традицији, ликовни радови на којима су приказане личности из Српске православне цркве и плакати о обичајима негованим у грађанским кућама у прошлости и садашњости већ данас учвршћују утисак о квалитетном стручном раду у „српској пчелици.“

Ако је тачна констатација једног од најбољих регионалних истраживача баштинских установа културе, Томислава Шоле, да „је *svijest o prošlosti oblik afirmacije identiteta, dakle, oblik preživljavanja*¹⁴, онда можемо констатовати да су Матица српска и установе које је током непуна два века постојања она основала – афирмисале идентитет, управо на начин о којем говори Шола. Превасходно усмерене на чување библиотечке грађе и извора, музеалија и архивалија у прошлости, Матичине баштинске установе трансформисале су се и на довољно прихватљив начин одговориле савременим научно-просветитељским амбицијама средине у којој делују.

У овом раду аутор је настојао да пружи одговоре на питања оснивања, садашњег тренутка и будућих аспеката рада са специфичном библиотечком грађом и изворима у Ликовно-графичкој збирци Библиотеке Матице српске. Закључци истраживања упућују на став о потреби чвршћег повезивања „ликовних библиотекара“ са њиховим колегама у одељењима архива наших установа културе и стручњацима запосленим у музејима Србије и региона. Тек ће координирани, заједнички наступ поменутих експерата формирати заједничку стратегију усмерену према државним органима и обезбедити континуирано финансирање пројеката који су у току. С друге стране, библиотекари, музеалци и архивисти заједничким напорима и иницијативама, разбијајући стереотипе о „хладним професијама“, још би брже и ефикасније него до сада успоставили контакте са стручњацима из Европе и света, као и са сопственом публиком.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Грађа за историју Библиотеке Матице српске. I књ.: 1830–1864*, грађу припремили Иванка Веселинов и Лаза Чурчић. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1964.

¹³ Живан Милисавац, *Историја Матице српске, I део, Време националног буђења и културног препорода: 1826–1864* (Нови Сад: Матица српска, 1986), 93.

¹⁴ Tomislav Šola, *Prema totalnom muzeju* (Београд: Филозофски факултет, Центар за музеологију и херитологију, Крушеvac: Народни музеј, 2011), 70.

2. *Грађа за историју Библиотеке Матице српске. III књ.: 1899–1918*, грађу припремили Стана Ристић и Марија Чурчић. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1966.
3. *Грађа за историју Библиотеке Матице српске. IV/I књ.: 1918–1931*, грађу припремили Видосава Зеремски и Сава Паланчанин. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1969.
4. Милисавац, Живан. *Историја Матице српске. I део: Време националног буђења и културног препорода: 1826–1864*. Нови Сад: Матица српска, 1986.
5. Милисавац, Живан. *Историја Матице српске. II део: Време изневерених нада и борбе за опстанак: 1864–1880*. Нови Сад: Матица српска, 1992.
6. *Огласи Библиотеке Матице српске: 1868–1918*, приредила Светлана Довниковић, редактор Марија Јованцаи, главни уредник Миро Вуксановић. Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2013.
7. Шелмић, Лепосава. *Галерија Матице српске*. Нови Сад: Галерија Матице српске, 2001.
8. Šola, Tomislav. *Prema totalnom muzeju*. Beograd: Filozofski fakultet, Centar za muzeologiju i heritologiju; Kruševac: Narodni muzej, 2011.

Aleksandar Radović
Matica Srpska Library
araddovic@gmail.com

HISTORICAL FRAMES AND CONTEMPORARY PRESENTATIONS. GRAPHIC ARTS COLLECTION IN THE MATICA SRPSKA LIBRARY

ABSTRACT

Cultural institutions, as keepers of memories, since their foundation preserve the cultural dimension of the Serbian and other nations, promoting at the same time the researches of the cultural and historical continuity. This paper deals with the Matica Srpska Library and its graphic arts collection with the aim of presenting library materials and sources that are stored in the form of exhibition catalogs, photographs, art works and posters. The historical course of its development is presented, as well as the topicality of the MSL graphic arts collection aiming distribution of information to current and future users of library services. The final part of this paper about the collection, which holds the library materials and sources about famous art works of domestic art history, highlights the link between library materials and sources, museum objects and archival materials that are kept in the institutions established under the Matica Srpska. It is promoted the intensive cooperation of the Matica Srpska Library with the Gallery of Matica Srpska and the Manuscript Department of Matica Srpska and the scientific cooperation of experts archivists, museologists and librarians is encouraged.

Keywords: institutions of memories, Matica Srpska, Matica Srpska Library, MSL graphic arts collection, librarianship, museology, archival science.

Бранка Г. Драгосавац
branka.dragosavac@bgb.rs
Весна И. Арсић
vesnarsic@gmail.com

Библиотека града Београда

UDK 025.3:004(497.11)

ДИГИТАЛНА КОЛЕКЦИЈА DLIBRA

САЖЕТАК

У раду је представљена дигитална колекција dLibra Библиотеке града Београда, с посебним освртом на дигиталне копије свих годишњих извештаја Библиотеке града Београда, и истакнут њихов значај за историјска и културно-социолошка истраживања развоја и рада јавних библиотека у Београду као одраза историје друштва, односно локалне заједнице.

Кључне речи: Библиотека града Београда, dLibra колекција, Годишњи извештаји Библиотеке града Београда, јавне библиотеке у Београду.

Резултати дигитализације у области хуманистичких наука су огромна количина ускладиштених материјала и грађе у дигиталним колекцијама. Хуманисти, научна и јавност уопште употребљавају ове непрегледне количине података на различите начине, свако са становишта области којом се бави. Подаци дигиталних колекција квантитативно су немерљиви, јер осим количине података која се у њима налазе имају још један императив – интерпретацију. Истраживачи, научна јавност ће на различите начине, са разноврсних аспеката изучавати и презентовати податке и резултате њихових истраживања. Дигиталне колекције ће, такође, у потпуности променити традиционални модел усамљеног истраживача и претворити га у „дигитализованог истраживача који добија подршку и податке од бројних стручњака институција широм света“.¹

Библиотеке имају огромну улогу у процесу дигитализације. Данас више није потребно бирати шта треба да се дигитализује, а шта не, односно, сада је лакше дигитализовати целокупне библиотечке збирке, јер је јефтиније складиштење „од доношења одлука“. Сада ће се, као резултат овог процеса, они ретки, мање познати, занемарени, запостављени или потпуно непознати садржаји, вероватно наћи у дигиталним библиотечким збиркама,

---

¹ Станко Црнобрња, „Дигитални хуманисти“, *Политика*, 1. август 2015, 2-3.

понекад и случајно. Осим тога, дигиталне збирке омогућавају враћање онога што је било изгубљено и излагање онога што је било недоступно. Велики број пројеката подржава управо дигитализацију материјала који би у супротном били потпуно недоступни за истраживаче. Овим процесом омогућене су вишеструке погодности: данас се материјали могу читати без одласка у посебну библиотеку или архиву у којој се чувају, јер дигиталне колекције претварају ове материјале у приметне, „откривљиве гомиле“.²

У складу са захтевима корисника и њиховим потребама у 21. веку, Библиотека града Београда, као највећа библиотека на Балкану, са вишемилионским фондом библиотечких јединица, образованим професионалним кадром и развијеном мрежом библиотечких огранака, почела је 2009. године припреме за дигитализацију својих разноврсних фондова. Захваљујући учешћу у пројекту AcessIT и сарадњи са Познањским центром за суперрачунаре и мрежу (PCSS), који је развио софтвер dLibra као технолошку основу већине пољских библиотека, 2011. године започето је скенирање и графичка обрада првих објеката за дигитализацију. Након формирања Одељења за дигиталну библиотеку, 2012. године, први дигитализовани објекти БГБ постали су доступни корисницима.³

Дигитална библиотека доступна је на интернет адреси www.dlibra.bgb.rs и до сада има 624 дигитална објекта. Ради лакшег сналажења и бржег проналажења грађе у програму је формирано више колекција.

У Колекцији *Часописи* налазе се 494 дигитална објекта, подељена на потколекције: *Београдске општинске новине*, *Звезда* (три збирке), *Нова искра* и *Илустровано време*.

Колекција монографских публикација садржи 42 дигитална објекта и има 9 потколекција: *Београд кроз библиографије*, *Београд на Балкану*, *Београдски јубилеји*, *Београд у сећањима*, *Стари Београд*, *Светски рат: 1914–1918*, *Библиотеке 20. века*, *Стари Земун* и *Драгоцености Библиотеке града Београда*; и

У Колекцији *Годишњи извештаји Библиотеке града Београда* налази се 88 дигиталних објеката. Чине их извештаји Библиотеке града Београда и поједина пратећа документа, која су већим делом до сада била непозната широј истраживачкој јавности. Грађа ове колекције пружа значајне информације и податке о оснивању, раду и развоју ове институције од идеје 1928. године, преко свечаног отварања 1931, ратних година,

² Роберт Дантон, „Библиотека без зидова“, Центар за дигиталне хуманистичке науке, датум објављивања 26. октобар 2010, <http://www.humanistika.org/?p=457>, (преузето 31. августа 2015).

³ Златко Ахмић, Предраг Ђукић, „Има ли облака над Србијом: дигитална Библиотека града Београда“, у *Дигиталне колекције у библиотекама Србије*, уред. Светлана Јанчић, (Београд: Заједница матичних библиотека Србије и Нови Сад: Градска библиотека, 2014), 43-51.

формирања рејонских, општинских библиотека, реорганизације и интеграције свих библиотека на градском нивоу, до савремене европске јавне библиотеке 21. века.

Подаци ове колекције, такође се могу поделити у две потколекције: дигитализована грађа – о оснивању и првим годинама рада Библиотеке града Београда, у периоду од 1928. до 1945. године и рад БГБ и рејонских, касније општинских библиотека од 1945. године до данас.

Прва потколекција *Годишњих извештаја Библиотеке града Београда* доноси по први пут целовити петогодишњи извештај који је израдила прва управница Библиотеке и Музеја општине града Београда Марија Илић-Агапова за период од 1929. до 1934. године, а који се налазио у Архиви Одељења старе и ретке књиге и књиге о Београду Библиотеке града Београда. Поједини делови овог извештаја објављивани су у Београдским општинским новинама, али поред познатих чињеница, објављене су све појединости о набавци и попуњавању фондова библиотеке, формирању одељења, које су биле пресудне за оснивање завичајног фонда – Фонда књига о Београду, дечјих одељења, али и Архива града Београда, као и земунског Архива, који су накнадно одељени од Општинске библиотеке.

Осим тога, први пут се у целости објављују и извештаји Марије Илић-Агапове о страдању Библиотеке града Београда и њених фондова током бомбардовања Београда 6. априла 1941. године, жилавој борби, запослених и ње саме, да се током рата, под немачком окупацијом, настави несметан рад Библиотеке, због чега су након ослобођења били осуђени као сарадници непријатеља и пензионисани. Такође, у целости су дигитализовани и извештаји са подацима о оштећеним, уништеним или однетим деловима фондова Библиотеке и уметничким сликама Музеја општине града Београда, о чему је укратко писао и Љубомир Дурковић-Јакшић у својој монографији *Библиотека града Београда од 1928. до 1945. године*.

Пратећи податке из доступне дигитализоване грађе о раду Библиотеке града Београда до 1945. године, стиче се слика о раду једине јавне библиотеке и једне од најзначајнијих културних институција главног града, чији су фондови и рад били залога да се у годинама након Другог светског рата формира већи број рејонских библиотека, са дечјим одељењима, као што је и било планирано. Осим тога, образовање библиотекарског кадра, одмах по ослобођењу, такође се одвијало по узору на предратну библиотекарску праксу коју је увела Марија Илић-Агапова, угледајући се на савремено библиотекарство америчко-енглеског типа.

Мора се нагласити да су у припреми материјала за дигитализацију највећи део посла преузеле колеге из Фонда старе и ретке књиге – Завичајног одељења Библиотеке града

Београда, чијом су марљивошћу и преданошћу документа прегледана, класификована и одређена за скенирање. Прегледајући и истражујући поменуте материјале колеге су у овом фонду пронашле и значајне стручне, библиотекарске публикације, које је Марија Илић-Агапова користила приликом формирања Библиотеке и Музеја града Београда, како би библиотеку учинила савременом и потпуно ускладила њен рад са европским библиотекама тога доба. Тако у колекцији dLibra, међу дигитализованим публикацијама налазимо и монографију Џејмса Дагласа Стјуарта (James Douglas Stewart) *Open Access Libraries: their planning, equipment and organisation*, штампану у Лондону 1915. године, из које је Марија Илић-Агапова црпала идеје за новоформирану библиотеку о колекцијама које је неопходно формирати, одељењима, каталозима, смештају, просторијама, покретним и рејонским библиотекама, о чему је касније и говорила и писала у својим текстовима и годишњим извештајима о раду Библиотеке.

Други део ове колекције односи се на рад Библиотеке града Београда након Другог светског рата и формирање првих рејонских (масовних) библиотека у Београду, о чему је у стручним гласилима и публикацијама било врло мало написа. Истраживачи овог периода највећим делом су се, описујући историју оснивања и развоја послератних јавних библиотека у Београду, ослањали на чланке и текстове који су излазили у дневним новинама *20. октобар* и *Глас*, и на један објављен текст Босе Петровић у *Годишњаку музеја града Београда*. Сада се први пут објављује непознати рукописни чланак Јулке Петровић, пронађен у Архиви Одељења старе и ретке књиге и књиге о Београду, *Историјат масовних библиотека у Београду од 1944–1954. године*, који доноси значајне податке о оснивању, развоју и раду првих послератних јавних библиотека у Београду.

Објављена је и грађа о општинским библиотекама града Београда, које се формирају од 1952. године, прерастањем рејонских библиотека у општинске. Њих је стручним саветима водио Библиотечки савет, који је након неколико година преименован у Одељење за популарне библиотеке, а касније у Матично одељење Библиотеке града Београда.

Подаци о смештају, огранцима народних библиотека, броју публикација, фондовима, библиотечком кадру који се могу пронаћи у дигиталној колекцији dLibra приказују и доказују да је након Другог светског рата, у свеопштем полету, формиран огроман број библиотека, са најчешће врло оскудним фондовима, које су задовољавале потребе за књигом и читањем, још увек недовољно писменог становништва. Библиотеке су, осим основних претпоставки чувања и давања књига на коришћење, биле и институције које су својим радом активно учествовале у народном просвећивању са циљем описмењавања свег неписменог становништва старијег од 14 година и, поред школе, представљале су најзначајније просветне институције.

Годишњи извештаји Библиотеке града Београда и општинских библиотека раздвојени су до шездесетих година 20. века, док се од 1965. године воде сумарни извештаји о свим библиотекама на нивоу града Београда, иако је интеграција извршена знатно касније (1989). Овако сумарно израђени подаци доступни онлајн, који су до сада били практично недоступни, омогућавају упоредне анализе и статистичке прегледе свих библиотека на територији града последњих педесет година.

Грађа у дигиталној колекцији даје могућност сагледавања феномена читања са различитих аспеката. Подаци о броју библиотека, променљивом годишњем броју огранака, стању фондова, броју прочитаних књига, насловима који су најчешће позајмљивани и културно-просветним активностима, разграновању свих ових активности, њиховом усклађивању са потребама корисника и савременим трендовима у европским и светским библиотекама, представљају значајну основу за даља историјска, социолошка и културолошка истраживања.

Проблеми са којима се сусретала Библиотека града Београда и општинске библиотеке од оснивања, преко развоја, проширивања активности, до данас – грађа то недвосмислено доказује – јесу недостатак простора, средстава за набавку библиотечке грађе и запошљавање библиотекарског кадра, али и поред свега, осим основних претпоставки за рад библиотеке, сазнаје се да је културно-просветно-педагошка активност свих библиотека била разноврсна, и без обзира на недостатак кадра и простора врло честа, јер је почивала на ентузијазму појединца или мање групе библиотекара. Оно што је извесно је, свакако, да ни држава ни локалне самоуправе никада нису имале довољно слуха за културу и институције културе и да је ентузијазам у свим временима био једна од основних полуга развоја библиотекарства.

Поред објављене две монографије о историјском развоју Библиотеке града Београда, Љубомира Дурковића-Јакшића¹ за период од 1928. до 1945. године и Љубице Ћоровић² поводом 80-годишњице од оснивања, дигитализовани извештаји Библиотеке града Београда отворили су простор за даља истраживања, будући да су поједина акта и извештаји први пут доступни широј читалачкој публици и истраживачима. Ако узмемо у обзир постулат Џесија Шира, америчког библиотекара и историчара библиотекарства, да историја библиотека представља историју развоја држава и локалних заједница, ова документа значајно ће допринети будућим истраживачима историје библиотека, али и истраживачима културних, социолошких феномена читања и демократизације књиге у складу са демократским стремљењима сваког друштва да се књига омогући свуда и свима,

¹ Љубомир Дурковић-Јакшић, Библиотека града Београда (Београд: Библиотека града Београда, 1995).

² Љубица Ћоровић, Илустрована историја Библиотеке града Београда (Београд: Библиотека града Београда, 2011).

без обзира на расу, пол, верску и националну припадност, степен образовања, што је уједно у складу са међународним библиотечким препорукама и стандардима.

У ери интернета и дигиталном 21. веку, са савременим дигиталним колекцијама, дигиталном хуманистиком и приступ знању креће ка заједничкој својини човечанства, те се данас чини неприхватљивом теза Роберта Дантона да је знање „заједничка својина човечанства, али је приступ знању и даље извор неједнакости“.³

ЛИТЕРАТУРА

1. Ахмић, Златко, и Предраг Ђукић, “Има ли облака над Србијом: дигитална Библиотека града Београда”. у *Дигиталне колекције у библиотекама Србије*, уред. Светлана Јанчић, 43-51. Београд: Заједница матичних библиотека Србије и Нови Сад: Градска библиотека, 2014.
2. Дантон, Роберт. „Библиотека без зидова“. Центар за дигиталне хуманистичке науке. Датум објављивања 26. октобар 2010. <http://www.humanistika.org/?p=457>. (Преузето 31. августа 2015).
3. dLibra Digital Library. Приступ сајту 31. августа 2015. <http://dlibra.bgb.rs/dlibra>.
4. Црнобрња, Станко „Дигитални хуманисти“. *Политика*, 01. август 2015, 2-3.

---

³ Роберт Дантон, „Библиотека без зидова“, Центар за дигиталне хуманистичке науке, датум објављивања 26. октобар 2010, <http://www.humanistika.org/?p=457>.

Branka Dragosavac

branka.dragosavac@bgb.rs

Vesna I. Arsić

vesnarsic@gmail.com

Belgrade City Library

DIGITAL DLIBRA COLLECTION

ABSTRACT

This paper presents the importance of digital collections dLibra Belgrade City Library, with special emphasis on digital copies of all annual reports of the Belgrade City Library, for historical, cultural and sociological researches in development and operation of public libraries in Belgrade as a reflection of the history of society, and local communities.

Keywords: Belgrade City Library, dLibra collections, Belgrade City Library annual reports, Belgrade public libraries.

ПРИКАЗИ

Бернадица Иванковић
Градска библиотека Суботица
bernadica@gmail.com

КЊИГА ДО ДЕЦЕ – КЊИГА ЗА ДЕЦУ

(Челиковић, Катарина, ур. *Дани Балинта Вујкова – дани хрватске књиге и ријечи: зборник радова са знанствених скупова 2013. и 2014.* Суботица: Хрватска читаоница, 2015)

ЗБОРНИК КОНТИНУИТЕТА

Дани Балинта Вујкова – дани хрватске књиге и речи је највећа књижевна манифестација Хрвата у Војводини. Овај тродневни интердисциплинарни скуп у Суботици већ тринаест година организује Хрватска читаоница а Градска библиотека Суботица је суорганизатор од 2006. године. Манифестација се састоји од неколико програма¹ међу којима је посебно значајан међународни стручни скуп који сваке године окупља истраживаче, књижевнике, лингвисте, педагоге и друге стручњаке из Србије, Мађарске, Аустрије и Хрватске како би афирмисали, валоризовали и популаризовали заоставштину Балинта Вујкова, најистакнутијег сакупљача народних приповетки међу Хрватима као и шире представили и тематизовали савремено књижевно стваралаштво Хрвата у Војводини. Као плод ових скупова штампају се зборници радова.

Зборник радова са научних скупова 2013–2014. четврти је по реду зборник и како и сам поднаслов каже садржи радове презентоване на XII и XIII Данима Балинта Вујкова који су одржани у октобру 2013. и 2014. године.

Четврти зборник радова је визуелно, стилски и садржајно наставак претходна три и штампан је у оквиру едиције *Студије* као пета књига. Уредница је иста као и до сада, професорица Катарина Челиковић, иначе идејна зачетница и председница Организационог одбора Дана Балинта Вујкова. Као и претходна три, зборник започиње мислима Балинта

---

¹Дани Балинта Вујкова, дани хрватске књиге и речи је тродневна интердисциплинарна манифестација која се састоји од међународног стручног скупа, програма за децу под називом „Народна књижевност у школи“, књижевне мултимедијалне вечери и доделе књижевних награда. Сваке се године штампа књига из опуса Балинта Вујкова која долази у руке ученицима те зборник радова са скупа.

Вујкова. Овога пута цитат говори о великом значају народних приповетки које оне имају у народу с опаском да оне морају одисати несаломивим животним оптимизмом коју доноси сам приповедач, чиме се истиче и његова улога: „...Приповједач нужно осјећа да је израз своје околине, да му је повјерено сажимање, бистрење и заобљавање свега оног од чега ће се све очи надом и задовољством зажарити.”²

Зборник почиње текстом уреднице професорице Катарине Челиковић која у предговору укратко представља Зборник али и Дане Балинта Вујкова. Истиче које су теме обрађене 2013. односно 2014. године али и закључке који су том приликом донешени. Штампане зборника означава стварни завршетак стручног скупа и даје заокружену целину, стога уредница изражава велико задовољство што је зборник задржао континуитет и што сада излази двогодишње па се не мора више тако дуго чекати да радови који су на Данима изложени буду доступни струци на коришћење.

Зборник је подељен на два дела, односно на два стручна скупа. Други део зборника је посвећен библиотекарима за децу и младе те ћу више пажње посветити њему.

ХИИ ДАНИ БАЛИНТА ВУЈКОВА

Први део зборника сачињавају радови представљени на ХИИ Данима Балинта Вујкова који су одржани у читаници Градске библиотеке Суботица 18. и 19. октобра 2013. године. Главне теме стручног скупа су биле: Књижевност, језик и културна прошлост бачких Хрвата (100. јубилеји рођења Алексе Кокића, Јозе Пашића и Антуна Карагића); Балинт Вујков и усмена књижевност; и Књижевност Хрвата у угарском Подунављу до 1918. године. Скупу је присуствовало нешто више од двадесет предавача из Мађарске, Хрватске, Аустрије и Србије а објављено је шеснаест радова, што је задовољавајући број ако се зна да је због потребе додатне посвећености при писању рада увек мањи број објављених од изложених радова.

Највећи број радова је посвећен *Години хрватских великана у Војводини*³ односно стотој годишњици рођења песника Алексе Кокића као и самом Балинту Вујкову. Представљена је и књишка продукција војвођанских Хрвата између двају последњих Дана Балинта Вујкова коју је написао Давор Башић Палковић.

² Катарина Челиковић, ур., *Дани Балинта Вујкова – дани хрватске књиге и ријечи : Зборник радова 2013–2014.* (Суботица: Хрватска читаоница, 2015), 5.

³ У циљу изградње културе сећања Завод за културу војвођанских Хрвата у Суботици је осмислио вишегодишњи пројекат *Година хрватских великана у Војводини* којим се жели током године кроз разне програме (изложбе, предавања, штампање књига, трибине, књижевне вечери и друго) подсетити на значајна имена која су заслужна у изградњи културне прошлости Хрвата у Војводини.

ХИИ ДАНИ БАЛИНТА ВУЈКОВА

Након одлуке донете на ХИИ Данима Балинта Вујкова да се убудуће стручно-научни скуп организује бијенално са Научним заводом Хрвата у Мађарској и одржава наизменично у Суботици и Печују договорено је да се у сарадњи са Градском библиотеком Суботица на ХИИ Данима Балинта Вујкова организује међународно саветовање на тему „Књига до деце – књига за децу”. Други део Зборника посвећен је радовима насталим на овом скупу који је одржан у Суботици 24. и 25. октобра 2014. године. Саветовању је присуствовало тридесетак библиотекара, писаца за децу, илустратора и издавача из Мађарске, Хрватске и Србије који су изложили 23 примера добре праксе. Свега два рада нису објављена у зборнику што је велики одазив предавача с писаним радовима за објаву у зборнику.

Према речима уреднице зборника, проф. Катарине Челиковић учесници саветовања су „покушали одговорити на комплексне изазове прилагођавања сувременим трендовима живота у којима се читалачке навике смањују, а последице (не)читања остављају поразне трагове на многе младе генерације.”⁴

Сваки рад објављен у овом Зборнику велики је допринос струци и побољшању квалитету услуга у раду с децом и младима, првенствено на промовисању читања и развијања читалачких навика. Стога је ово велика помоћ библиотекарицама и заслужује да се у овом приказу аутори и теме које су обрадили појединачно представе.

У првом тексту насловљеном *Путујућа библиотека – програм за породично читање* ауторка Даниела Скоковић је представила нови програм за подстицање породичног читања који је Народна библиотека Пожега почела примењивати 2013. године. С обзиром да је нужно радити на функционалној писмености код најмлађих корисника, вођени многобројним искуствима из окружења као и истраживањима која су им била доступна, осмислили су програм за подстицање свакодневног читања у породичном окружењу како би пре свега заволели читање и уживали у овој активности али и били што боље информисани и стицали нова знања. Програмом су обухватили све ученике трећих разреда, њихове учитеље и родитеље а резултати које су постигли су били више него задовољавајући.

У тексту „*Читај ми!*” – прва хрватска национална кампања за потицање читања наглас дјеци од рођења Кристина Чуновић, координаторка ове кампање представила је кроз чињенице и бројке све важне информације о кампањи која има за циљ промовисање ране писмености и културе читања у хрватским обитељима. Покренута је 2013. године када је била Европска година читања наглас. Веома је успешна јер је базирана на великом броју

⁴ Катарина Челиковић, ур., *Дани Балинта Вујкова – дани хрватске књиге и ријечи : Зборник радова 2013–2014.* (Суботица: Хрватска читаоница, 2015), 8.

партнера који су укључени у овај пројекат па је нагласила значај и потребу да се осим библиотека у овакве програме требају укључивати и други субјекти како би се остварили жељени циљеви.

Драгана Гајић из Библиотеке шабачке из Шапца је у раду *Рођени за читање* представила сродни програм који се у њиховој библиотеци спроводи од 2009. године. Овим текстом истакла је зашто је важно да се бебе, узраста до три године окупљају у библиотеци где ће им се читати и причати, односно омогућити рани контакт с књигом. Истовремено указала је на значај неколико смерница које је донела ИФЛА⁵ као и искуства из других држава које ову актвност практикују већ дужи низ година.

Дечје одељење Градске библиотеке Суботица од 2010. године реализује интерактивно-едукативни програм за децу која су корисници услуга предшколских установа у Суботици и околним селима. Маријана Теноди и Хелена Омеровић су детаље овог програма описале у раду *Едукативни програми за предшколце Дечјег одељења Градске библиотеке* у којем су објаснили који је значај раног сусрета деце с библиотеком као и резултате које су до сада постигли.

Осмех, библиотека лица рад је вишег библиотекара Милоја Радовића из Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” из Краљева у којем он показује искуство своје библиотеке у раду са децом. Он сматра како савремена библиотека нема важнијег задатка и да је стварање читалачких навика код деце, формирање младе читалачке публике и неговање дечјег креативног стваралаштва велики професионални изазов за сваког библиотекара. У тексту је представио неколико програма краљевачке библиотеке као *Краљево бира знање, Кључеви знања, Библиотечка рециклажа, Дописна радионица и Осмех, библиотека лица*.

У низу добрих примера праксе рада с децом у библиотекама следи рад Елизабете Георгиев из Народне библиотеке „Детко Петров” из Димитровграда који је насловила *Како библиотека постаје срећотека*. Познато је да је Димитровград мултиетнички град јер у њему живе и припадници бугарске националне мањине, стога је ауторка представила на који начин њена библиотека ради са децом која су вишејезична, организујући им песничке радионице у којима им је омогућено да читају, пишу, цртају, рецитију и глуме. Тако су настали бројни зборници дечјих радова али и библиотечко-забавне телевизијске емисије.

---

⁵ IFLA (International Federation of Library Associations) је невладина и независна Међународна федерација библиотечких удружења и институција. У циљу унапређења рада са децом и младима издала је *Смернице за библиотечке услуге намењене деци, Смернице за младе и Смернице за библиотечке услуге намењене бебама и деци узраста до 3 године живота*.

Потицање читања младих у Књижницама града Загреб рад је који је написала Алка Стропник. Њеним текстом окренута је пажња на тинејџере који су често заборављена категорија не само у библиотеци већ и у другим сферама живота. Представила је на који начин Књижнице града Загреб брину о овој специфичној групи која се налази између деце и одраслих и какве су њихове потребе упознавајући нас са различитим програмима за подстицање читања младих од 13 до 19 година који се спроводе у традиционалним и виртуелним просторима Књижница града Загреб.

У Зборнику су приказана и *Искусва у раду на Одјелу за рад с дјецом и младима Градске и свеучилишне књижнице Осиек* која су представили Дубравка Пађен Фаркаш и Срђан Лукачевић. Текст нуди одговоре и на питања која је улога библиотеке у популарисању књиге и читања, зашто је важно још у предшколском периоду код деце развијати читалачке навике као и зашто их је потребно подстицати да често бораве у библиотеци.

Дечје одељење Библиотеке града Београда је 2012. године започело реализацију радионица за децу која се базирају на приповедању прича применом сторителлинг технике. Каква је то техника, где се и од када користи и каква су искуства на Дечјем одељењу Библиотеке града Београда написала је у свом раду Виолета Ђорђевић који је насловила *Примена сторителлинг технике у раду са децом при дечјим одељењима јавних библиотека*.

Библијина рингераја: У свету бајки рад је Кристине Арсеновић и Александре Ердевички из Библиотеке Шабачке. Овај програм осмишљен је 2011. године а намењен је свој деци која воле бајке. Једном годишње у дворишту библиотеке оживе бројни јунаци познатих бајки градећи велики круг другарства, песме и маште.

Ана Барат Хајнал из Градске библиотеке „Турзо Лајош” из Сенте у тексту *Турски каранфил и кап крви – Библиотерапија у библиотеци* упознала нас је са све модернијом техником књижевне терапије у свету познатом као библиотерапија. На примеру новеле Иштвана Немета, мађарског књижевника из Војводине практично је представила могућности библиотерапије као и резултате које је постигла у својој библиотеци.

Подухват, пројекат, радионице и књиге за децу и младе – Стварна игра је стварна игра и забава и књига у кругу радионица наслов је рада Маје Бугарски из Градске библиотеке Новог Сада. Своје богато искуство у раду с децом ауторка је уткала у пројекат *Стварна игра* који је резултирао радионицама *Мајче Змајче*, књигама *Корисни водичи кроз радионице 1,2 и 3* али и добром забавом и дружењем за децу, полазнике овог пројекта реализованог у периоду од 2011. до 2014. године.

Наредни рад насловљен *Фестивал хумора за децу* написала је Милица Матијевић из Библиотеке „Димитрије Туцовић” из Лазаревца. Чланак се бави књижевним фестивалима које јавне библиотеке у Србији организују с циљем промовисања књиге и читања са посебним освртом на Фестивал хумора за децу, који лазаревачка библиотека успешно организује од 1989. године.

Добри примери праксе рада с децом на хрватском језику у Градској библиотеци Суботица представљени су у раду Бернадице Иванковић који носи наслов *Популаризација књиге за децу на хрватском језику у Градској библиотеци Суботица*. У тексту је описано неколико програма које хрватско одељење реализују самостално или у сарадњи са другим институцијама као што су Национални квиз за подстицање читања, Дани Балинта Вујкова – програм Народна књижевност у школи, Етно камп и Квиз за подстицање читања „Читам и скитам”.

Како у савременом дигиталном добу издавачи могу освојити мале читаоце објаснила је Илдико Естераг из Издавачке куће Мора из Будимпеште у раду *Генерација X, Y, Z или како поново освојити читаоце?* Рад је поткрепљен и бројним статистичким подацима читалачких навика.

Језичке последице (не)читања међу тинејџерима (према друштвеним мрежама, у колоквијалном говору...) тема је рада Ивоне Војнић Хајдук из Градске библиотеке Суботица. У њему можете дознати како млади данас комуницирају, односно пишу, шта и да ли читају уопште и како књиге могу помоћи да се предупреди овај проблем.

Последњих неколико чланака посвећени су издавачкој делатности, односно књигама намењеним деци и младима односно њиховим библиотекарима. Удружење *Културис* из Београда је издало књигу *Планета читалац* у којој је на српском и енглеском језику представљено осам примера добре праксе из библиотека из Велике Британије, Србије, Шкотске, Данске, Шпаније, Немачке и Француске. Овај својеврсни приручник за библиотекарe описан је у чланку насловљеном *Планета читалац: Да ли библиотекама недостаје публика?*

О књизи „*Култура читања – право детета и обавеза библиотекара*” писале су ауторке ове књиге више библиотекарке Милица Матијевић из Лазаревца и Елизабета Георгиев из Димитровграда. Ова тематска студија посвећена библиотекарству за децу попунила је велику празнину насталу тек спорадичним издавањем приручника за рад у дечјим библиотекама.

Наталија Драгоја са Одељења за децу и младе при Књижницама града Загреба је у раду *Књижничари бирају: Примјери добре дјечје књиге* објаснила на који начин библиотекар

у Хрватској из постојеће продукције бирају књиге за децу, чиме се руководе и где их све објављују. Текст је обогаћен и конкретним примером, односно списком књига разврстаним по различитим узрастима који задовољавају утврђене критеријуме добре књиге.

Проблемска сликовница рад је осјечких аутора Дубравке Пађен Фаркаш, Дражена Јерабека и Срђана Лукачевића. Значај сликовнице у животу детета је велики и она је најчешће прва књига коју дете узима у руке. У чланку је објашњено како сликовница треба да изгледа, шта је проблемска сликовница и које су њене функције уз конкретне примере.

Последњи чланак са међународног саветовања „Књига до деце – књига за децу” је текст уреднице зборника Катарине Челиковић и носи наслов *Популаризација народне књижевности кроз Дане Балинта Вујкова – дане хрватске књиге и ријечи у Суботици (2002–2013)* у којем су између осталог представљене програмске активности на овом пољу. У протеклих дванаест година у оквиру ове манифестације објављен је и велики број књига и мултимедијалне грађе за децу чији је списак дат у раду.

И у овом делу Зборника, већ традиционално, представљена је књишка продукција војвођанских Хрвата између двају последњих Дана Балинта Вујкова коју је написао Звонко Сарић.

НЕДОСТАЦИ И ЗНАЧАЈ ЗБОРНИКА

Недостаци Зборника радова са стручних скупова 2013. и 2014. године су, што за разлику од претходна три, нису објављени у целости закључци који су донешени на овим скуповима већ су само у назнакама објављени у предговору. Велики пропуст је што није урађен ниједан регистар због лакшег претраживања у зборнику а није објављена ни рецензија зборника. Но и поред ових недостатака, Зборник је више него користан за све који се баве овим темама. Садржи одличне радове на неколико тема. За дечје и библиотекаре за младе има велики број примера добре праксе из Хрватске, Мађарске и Србије који могу пружити идеју али и искуство рада с децом и младима на промовисању књиге и читања. У данашње време када књига има озбиљну конкуренцију у савременим медијима сваки савет и проверено искуство је од великог значаја за стручну јавност.

Штампање Зборника као и одржавање Дана Балинта Вујкова су подржале све релевантне институције на локалном, покрајинском, републичком и међудржавном нивоу⁶, што

---

⁶ Штампање зборника *Дани Балинта Вујкова – дани хрватске књиге и ријечи : Зборник радова 2013–2014.* су финансијски подржали: Град Суботица, Министарство културе Републике Србије, Национални савет хрватске националне мањине, Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине – националне заједнице, Покрајински секретаријат за културу и јавно информисање, Министарство спољних и европских послова Републике Хрватске као и Завод за културу војвођанских Хрвата.

такође доказује континуирани квалитет и препознати значај ове публикације. Радо препоручујем библиотекарима за децу и младе овај зборник који садржи обиље добрих примера из праксе.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Учесници Међународног саветовања „Књига до деце – књига за децу” одржаном 24. и 25. октобра 2014. у Суботици су се на крају скупа сагласили око неколико ставки које је уредница Зборника и Дана Балинта Вујкова, Катарина Челиковић у скраћеној форми истакла у свом предговору. Овај цитат послужите као добар закључак овог приказа Зборника уз напомену да је потребно још више оваквих скупова који ће тематизовати рад с децом и младима у јавним библиотекама као и зборника који ће садржавати радове представљене на оваквим саветовањима. Разменом идеја и искустава значајно можемо унапредити и осавременити свој рад а није занемарљива ни чињеница успостављања контаката и сарадње као битног продукта који настаје након оваквих међународних скупова.

У завршетку поговора уредница зборника Катарина Челиковић каже: „Међу закључцима савјетовања је потреба успостављања сурадње књижница и наставника те проналажења нових метода у раду с најмлађим почевши од рада у обитељи, вртићу и школи. Истакнута је и потреба националне промоције важности навике читања, напосе повезивања и мобилизације струке, те стварање партнера на свим разинама: с накладницима, институцијама, школским књижницама. У радовима у овом зборнику налазе се бројни примјери добре праксе у раду с најмлађима у књижници, што ће, вјерујем, бити на корист свима који се баве потицањем читатељских навика.”⁷

---

⁷ Катарина Челиковић, ур., *Дани Балинта Вујкова – дани хрватске књиге и ријечи : Зборник радова 2013–2014.* (Суботица: Хрватска читаоница, 2015), 8.

ДОКУМЕНТИ

IFLA ИЗЈАВА О ПРИВАТНОСТИ У БИБЛИОТЕЧКОМ ОКРУЖЕЊУ

IFLA STATEMENT ON PRIVACY IN THE LIBRARY ENVIRONMENT

УВОД

Брз напредак технологије резултирао је повећаним ризиком по приватност за библиотеке и информационе сервисе, њихове кориснике и друштво. Комерцијални Интернет сервиси, укључујући и оне који служе за пренос библиотечких и информационих услуга, прикупљају опсежне податке о корисницима и њиховим навикама. Они такође могу да продају податке о њиховим корисницима трећим лицима, који потом делују на податке који се преносе, контролишу их односно надзиру или ускраћују услуге. Коришћењем технологије за идентификацију и локацију, владе и трећа лица могу да анализирају комуникацију и активности корисника библиотеке у сврху надгледања или контролу приступа одређеним просторима, уређајима и услугама.

Претерано прикупљање података и њихово коришћење прети појединачној приватности корисника и има друге социјалне и правне последице. Када су корисници Интернета свесни прикупљања великог обима података и надзора, они могу да прибегну аутоцензури због страха од нежељених последица.

Претерано прикупљање података тада може имати негативан утицај на друштво, сужавајући право појединца на слободу говора и слободу изражавања, као резултат ове претње. Ограничавање слободе говора и изражавања може довести у питање демократију и грађанско ангажовање.

ПРИВАТНОСТ КАО ПРАВО

Слободан приступ информацијама и слобода изражавања, како је изражено у члану 19. *Универзалне декларације о људским правима*, представљају основне принципе библиотечко-информационе делатности. Приватност је саставни део обезбеђивања тих права.

Приватност се дефинише као људско право садржано у члану 12. *Универзалне декларације о људским правима* где се наводи: "Нико не сме бити изложен произвољном мешању у приватни живот, породицу, стан или преписку, нити нападима на његову част и углед." Приватност је од суштинског значаја за приступ и коришћење информација без страха од последица. Електронски надзор, пресретање комуникација и масовно прикупљање

дигиталних личних података негативно утичу на слободу изражавања и на слободан приступ информацијама. Као знак признавања Генерална скупштина Уједињених нација је у 2013. и 2014. усвојила резолуције о "Праву на приватност у дигиталном добу", позивајући све земље да "поштују и штите право на приватност, укључујући и контекст дигиталних комуникација".

ПРИВАТНОСТ У БИБЛИОТЕКАМА

Неке библиотеке и информациони сервиси традиционално поштују приватност и поверљивост својих корисника. Ови принципи наведени су у IFLA Интернет манифесту : "библиотеке и информациони сервиси ... одговорни су да ... поштују приватност својих корисника, као и да извори и услуге које они користе остану поверљиви." IFLA Етички кодекс препознаје као основне принципе: поштовање приватности, заштиту података о личности и поверљивост у односима између корисника и библиотека односно информационих сервиса.

Приватност корисника у библиотекама постављена је пред велики изазов. Комерцијални сервиси и провајдери које библиотеке и информациони сервиси користе могу прикупљати податке о активностима, комуникацији и преносу података односно могу захтевати да библиотеке прикупљају податке као услов за обезбеђивање њиховог садржаја или услуга. CLOUD библиотечки системи могу преносити и чувати податке о корисницима и ван библиотеке и информационих сервиса.

Када библиотеке и информациони сервиси нуде услуге за преузимање помоћу мобилних уређаја, они могу притом прикупити и податке о идентитету и локацији корисника, пратити коришћење библиотеке или информационих сервиса, а затим делити податке даље трећим лицима.

Библиотеке и информациони сервиси имају могућност да донесу сопствене одлуке о локалном систему и управљању подацима. Библиотеке и информациони сервиси могу одлучити да ли ће прикупљати личне податке о корисницима и размотрити принципе безбедности података, управљања њима, складиштења, дељења и чувања. Оне могу да преговарају са комерцијалним сервисима како би се обезбедила заштита приватности корисника, да одбију услуге које прекомерно прикупљају податке или да ограниче коришћење технологија које би могле да угрозе приватност корисника.

Ипак могућности библиотечких и информационих сервиса да утичу, регулишу или стекну поуздана сазнања о пракси прикупљања података комерцијалних произвођача и државних институција – могу бити ограничена.

ПРЕПОРУКЕ

- Библиотеке и информациони сервиси треба да поштују и унапређују приватност у свакодневном раду у начелу.
- Библиотеке и информациони сервиси треба да подрже залагање на националном, регионалном и међународном нивоу (на пример заговарање организација за људска права или организација за заштиту дигиталних права) да би заштитили приватност појединаца и њихова дигитална права и да би охрабрили библиотечке стручњаке да размишљају о овим питањима.
- Библиотеке и информациони сервиси треба да одбаце електронски надзор и било коју врсту нелегитимног праћења или прикупљања личних података корисника или информација, понашања које би компромитовало њихову приватност и утицала на њихова права да траже, примају и деле информације. Они би требало да донесу мере за ограничавање прикупљања личних података о својим корисницима као и услугама које они користе.
- Док приступ владе корисничким подацима и њихов надзор не може у потпуности бити избегнут, библиотеке и информациони сервиси треба да обезбеде да такво коришћење информација или комуникација корисника буде засновано на легитимним принципима, те у складу са легитимним циљевима (нпр описаних у "међународним принципима у погледу поштовања људских права у односу на право државних органа да врше надзор и приступ електронским комуникацијама грађана)
- Када библиотеке и информациони сервиси пружају приступ ресурсима, услугама или технологији која може да компромитује приватност корисника, библиотеке треба да подстакну кориснике да буду свесни импликација те да их усмеравају ка заштити података и заштити приватности.
- Библиотеке и информациони сервиси треба да оспособе своје кориснике да направе избор, предузму легитимне акције и да одмеравају ризике и користи када комуницирају и користе услуге на Интернету.
- Заштита података и заштита приватности треба да постану део обуке о медијској и информационој писмености корисника библиотека и информационих сервиса. Ово би требало да обухвати обуку за коришћење алата којима би заштитили своју приватност.
- Едукација библиотекара и информационих стручњака треба да садржи основне принципе за заштиту података и приватности као и праксу у мрежном окружењу.

Усвојен од стране Управног одбора IFLA -е 14. августа 2015.

превеле с енглеског Весна Црногорац и Даниела Скоковић

IFLA ИЗЈАВА О ДРУШТВЕНИМ МЕДИЈИМА, ДЕЦИ И МЛАДИМА У БИБЛИОТЕЦИ – БЕЗБЕДНОСТ, ПРИВАТНОСТ И ПОНАШАЊЕ У ОНЛАЈН ОКРУЖЕЊУ

IFLA STATEMENT SOCIAL MEDIA CHILDREN AND YOUNG ADULTS @ THE LIBRARY – SAFETY, PRIVACY AND ONLINE BEHAVIOR

Објавио Стални комитет IFLA Секције за библиотеке за децу и младе, октобар 2015.

УВОД

Сајтови друштвених мрежа као што су Фејсбук, Инстаграм и Твитер веома су популарни међу децом, укључујући и оне најмлађе. Ови сајтови омогућавају деци да буду изузетно креативни у онлајн окружењу, да буду у контакту са пријатељима, да искажу своје мишљење користећи велики избор различитих медија и апликација као што су видео формати, фотографије, музика и ћаскање.

Ове препоруке засноване су на платформи „Insafe“ – Европске мреже центара за подизање свести о безбедном и одговорном коришћењу интернета и мобилних уређаја за младе.

Порука о безбедности, приватности и начину понашања за децу и младе

Интернет је одлично место за учење, истраживање, учествовање, комуникацију и забаву. Међутим, баш као и у реалном свету, постоје како ризици тако и велика корист. Обратите пажњу на доле наведене савете који могу помоћи вама и вашој породици да будете безбедни у онлајн окружењу.

1. Како изгледају твоји дигитални трагови?

Размисли пре него што нешто објавиш! Све што поставиш онлајн ту ће и остати и постати твој "дигитални траг" који сви могу видети. Запамти да нешто што си данас објавио може читати неко и у будућности, можда за пет или десет година. Да ли ће те то приказати у добром светлу?

2. i h8 u (I hate you) – Мрзим те

Према другима се понашај онако како би желео да се они понашају према теби. Ако си жртва сајбер насиља, реци то одраслој особи од поверења, некоме ко ће моћи да ти помогне. Немој да патиш сам, ако примиш неприкладну поруку или слику забележи је!

3. Ко су твоји саговорници?

Буди одговоран корисник интернета – увек имај на уму да су људи које познајеш само у онлајн окружењу још увек странци за тебе. Важно је да твоји онлајн пријатељи то и остану – немој одлазити да се упознаш са њима уживо без претходног договора са родитељима или одраслима у које имаш поверења.

4. Како да решиш проблем?

Ако нешто крене у погрешном правцу или се осетиш нелагодно и узнемирено док си у онлајн окружењу, распитај се која су твоја права. Повери се родитељима или запосленима у библиотеци или другим особама од поверења. Провери да ли на сајту који користиш постоји опција за пријаву злостављања или контактирај подршку за помоћ. Обрати се запосленима у библиотеци и затражи помоћ.

Порука за родитеље

Запослени у вашој библиотеци могу одиграти важну улогу у вези са вашим образовањем по питању друштвених медија које користе ваша деца.

Запослени у библиотеци могу вас информисати о разликама међу многобројним друштвеним мрежама, а могу вам указати и на важност вашег упознавања о томе како се ваша деца понашају и комуницирају када су у онлајн окружењу.

Запослени у вашој библиотеци могу бити ваши саветници, информисати вас о трендовима друштвених медија и начину комуникације са вашим дететом, о друштвеним мрежама и сигурном ћаскању. На пример:

Савети за родитеље

Разговарајте са вашом децом. Питајте их да вам покажу шта раде када су у онлајн окружењу. Дијалог је кључ превенције, као што је то и у реалном свету.

Будите у току са најновијим вестима из области онлајн безбедности тако што ћете се регистровати за вести са сајта “Insafe”.

Важно је да схватите економске последице које могу бити резултат давања поверљивих података или бројева ваших кредитних картица и лозинки или одговора на различите рекламе.

Већина ризика на интернету повезана је са начином понашања, а не са технологијом. Ваше животно искуство најбољи је водич који деца могу имати како у реалном тако и у виртуелном окружењу.

Порука за библиотекаре и друге стручњаке који раде са децом

Од велике је важности да сви корисници, посебно деца, буду у могућности да упознају предности, али и да правилно схвате одговорност приликом коришћења бесплатног интернета и друштвених медија који су на располагању у библиотеци. Информације о начину коришћења интернета морају бити лако разумљиве и приказане на различите начине на пример текстом, сликом, вербалним порукама, итд. и то на различитим језицима.

Значајан задатак библиотека огледа се и у њиховој помоћи у подизању свести деце и младих о њиховом начину понашања на мрежама и мобилним уређајима. Важно је да децу обучимо на које начине да схвате и реагују када се суоче са одређеним ситуацијама када су онлајн.

Свет дигиталних медија за данашњу децу и младе је природан део њихове стварности, а ми као запослени у библиотекама требало би ову чињеницу да имамо на уму. Запослени у библиотеци мора да поседује знања и вештине како би олакшао деци коришћење дигиталних медија и помогао им да предвиде одређене ситуације које могу проистећи приликом коришћења онлајн медија.

Пружите деци информације, могућности и подршку за претраживање мрежа и мобилних уређаја и тиме ћете им помоћи да не буду изложени негативним и штетним искуствима док су у онлајн окружењу.

Улоге библиотеке:

- Омогућите приступ интернету и друштвеним медијима
- Подучавајте децу о безбедности, приватности и онлајн понашању
- Обезбедите информације, упутства и водиче за родитеље
- Помозите деци и родитељима да превазиђу проблематичне ситуације
- Пружите јасне информације о законској регулативи у вези са овом темом

Запослени у библиотеци имају значајну улогу у образовању родитеља о начину на који деца користе друштвене медије.

Запослени у библиотеци могу да подстакну родитеље и децу да заједно приступе истраживању друштвених мрежа.

Заједно са родитељима, запослени у библиотеци могу да се понашају као саветници и да информишу родитеље о актуелним трендовима друштвених медија, као и о начину комуникације са децом о друштвеним мрежама и безбедном ћаскању.

Као једном од запослених у библиотеци важно је да се упознате са услугама друштвених мрежа. За већину сајтова прописано је да их могу користити деца узраста од 13 или 14 година, мада постоје и они интерактивни сајтови посебно дизајнирани за млађи узраст деце. Јасно разумевање ових сајтова омогући ће вам да будете сигурни да деца која користе услуге библиотеке бирају одговарајуће садржаје и користе их на безбедан и конструктиван начин.

Често постављана питања:

Питање: Како библиотекари могу унапредити своје вештине о друштвеним медијима?

Одговор: Учите једни од других као и од других стручњака и младих.

Питање: Где могу да пријавим незаконити садржај?

Одговор: Незаконите садржаје можете пријавити фондацији „Internet Watch Foundation“ која има линије за подршку у неколико земаља.

Питање: Са ким могу да разговарам ако сам забрунут због нечега што се дешава онлајн?

Одговор: Разговарај са родитељима или одраслима у које имаш поверења или позови број за подршку.

Питање: Где могу да пронађем више информација о томе како да сачувам безбедност моје породице када смо онлајн?

Одговор: Већина држава има организације посвећене безбедности на интернету.

Превеле са енглеског: Даниела Скоковић и Весна Црногорац

НОВИ ЕТИЧКИ КОДЕКС БИБЛИОТЕКАРА СРБИЈЕ

Међу бројним изазовима пред којима се библиотекари данашњице готово свакодневно налазе – етичке дилеме спадају у најважније и њима се мора посветити свако одговорно професионално удружење библиотекара. Етички кодекс библиотекара, као скуп етичких норми којима се регулише понашање припадника ове професије, требало би да својим етичким принципима олакша начин отклањања поменутих дилема.

Библиотекарско друштво Србије са традицијом дугом 68 година континуирано представља важан ослонац, подстицај и уточиште својим члановима, како у унапређењу делатности, тако у заштити и промоцији саме професије. У Друштву су данас видљиви напори једног дела припадника струке да се донесе нови етички Кодекс који би био прилагођен савременом друштвеном контексту, ослањајући се истовремено на препоруке у овом домену које је 2012. године донела IFLA кроз нови оквир етичких принципа (Code of Ethics for Librarians and other Information Workers).

Професионална етика не може бити унапред регулисана, те одлике универзалности и флексибилности ових докумената нису довољне без сензибилитета библиотекара за нове “изазове времена” као оквира за исправно и успешно обављање посла и професионално поступање са корисницима. Етички кодекс библиотекара као морални оријентир истовремено поставља скуп вредности којима се тежи (компетенције, промишљеност, честитост, праведност, поверљивост...).

Важан задатак библиотекара Србије усвајањем и поштовањем новог Кодекса јесте њихово одговорно одређење према новим дигиталним правима, слободном приступу информацијама, отвореном приступу знању, заштити интелектуалних слобода, поштовању приватности, поверљивости, транспарентности, те заштити личних података, ауторских права до залагања за лични интегритет библиотекара и интегритет институција у којима раде.

Управни одбор БДС је 2013. године именовao трочлану Радну групу за израду Нацрта етичког кодекса библиотекара Србије у саставу: Весна Ињац Малбаша, Милица Стевановић и Весна Црногорац. Радна група је припремила поменути Нацрт, спровела јавну расправу, после које је текст Нацрта поднела Управном одбору (фебруар 2014. године) са препоруком да га Скупштина Друштва усвоји.

Кодекс, међутим, још увек није усвојен. Зато је редакција часописа „Библиотекар“ одлучила да подсети библиотечку јавност на текст овог документа, у жељи да пружи свој скромни допринос наставку промишљања о овом важном акту Друштва и да скрене пажњу на важност његовог усвајања.

Весна Црногорац

члан Радне групе за израду Нацрта етичког кодекса библиотекара Србије

НАЦРТ ЕТИЧКОГ КОДЕКСА БИБЛИОТЕКАРА СРБИЈЕ ФЕБРУАР 2014.

- Свесни значаја библиотека као институција, библиотекарства као професије и библиотечко–информационе делатности уопште – за образовање, науку и културу, за размену информација и идеја, за очување и допринос развоју демократије,
- Свесни да је библиотечко-информациона делатност у својој суштини етичка активност која подразумева високо вредносни приступ професионалном раду са информацијама,
- Свесни значаја ширења знања, идеја и информација,
- Свесни да су право на слободу мишљења, изражавања и приступ информацијама основна људска права,
- Свесни да информационе услуге, као потпора друштвеном, културном и економском напретку, представљају саму срж библиотекарства,
- Свесни друштвене одговорности библиотекара,

У духу начела професионалне етике библиотекари Србије окупљени у Библиотекарском друштву Србије доносе:

ЕТИЧКИ КОДЕКС БИБЛИОТЕКАРА СРБИЈЕ

ПРИСТУП ИНФОРМАЦИЈАМА

Основни задатак **библиотекара** је да свим грађанима без разлике обезбеде приступ информацијама у циљу личног развоја, образовања, културног уздицања, слободних активности, економске делатности и обавештеног учествовања у унапређењу демократије.

Библиотекари одбијају сваки облик цензуре, подстичу бесплатне корисничке услуге, промовишу збирке и услуге за потенцијалне кориснике и теже највишим стандардима о универзалној доступности у приступу физичким и виртуелним услугама.

Библиотекари су отворени за нова знања и потребе корисника и непрестано се стручно усавршавају.

ОДГОВОРНОСТ ПРЕМА ПОЈЕДИНЦУ И ДРУШТВУ

Како би подржали инклузију и искоренили дискриминацију, **библиотекари** спречавају ускраћивање права на информацију и осигуравају пружање једнаких услуга свима без обзира на доб, држављанство, политичко уверење, физичке или менталне способности, родни идентитет, наслеђе, образовање, приходе, статус емигранта или азиланта, брачни статус, порекло, расу, језик, верску или сексуалну опредељеност.

Да би побољшали приступ информацијама за све грађане без разлике, **библиотекари** пружају подршку својим корисницима у тражењу информација, помажу у развијању читалачких способности и информацијском описмењивању и подстичу на етичко коришћење информација.

ПРИВАТНОСТ, ТАЈНОСТ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ

Библиотекари поштују приватност и заштиту личних података који се нужно размењују између појединаца и установа.

Библиотекари подржавају највећу могућу транспарентност информација на свим нивоима у друштву.

Однос између библиотеке и корисника је однос поверења, и **библиотекари** ће предузети одговарајуће мере како би осигурали тајност датих личних података корисника.

Библиотекари учествују у транспарентности информација и подржавају улогу „узбуњивача“, како би рад владиних тела, администрације и приватних предузећа био отворен за надзор јавности, а корупција, прекршаји и криминал обелодањени.

ОТВОРЕН ПРИСТУП И ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА

У интересу је **библиотекара** да осигурају корисницима библиотеке најбољи могући приступ информацијама и идејама у било којем формату или на било ком медијуму. Ово

подразумева подршку принципима отвореног приступа информацијама, отвореног кода и отворених лиценци.

Библиотекари имају професионалну обавезу да се боре за изузимање и ограничење ауторских права за библиотеке.

Библиотекари признају права интелектуалне својине аутора и других стваралаца и настојаће да осигурају да та права буду поштована.

НЕУТРАЛНОСТ, ЛИЧНИ ИНТЕГРИТЕТ И ПРОФЕСИОНАЛНЕ ВЕШТИНЕ

Библиотекари су потпуно посвећени неутралности и непристрасности у вези са збиркама, приступом информацијама и услугама.

Библиотекари праве разлику између својих личних убеђења и професионалних обавеза. Они не дају предност приватним интересима или личним убеђењима на штету неутралности.

Библиотекари имају право на слободу говора на радном месту под условом да не крше принцип неутралности према корисницима.

Библиотекари се боре против корупције која директно утиче на библиотекарство, као што су порекло и набавка библиотечке грађе, постављање на одређена радна места, политичко именовање руководиоца библиотека и администрирање библиотечким уговорима и финансијама.

Библиотекари теже изврности у својој професији одржавањем и унапређивањем знања и вештина и настоје да промовишу своју струку на свим новима друштва.

ОДНОС ИЗМЕЂУ КОЛЕГА И ОДНОС ИЗМЕЂУ ПОСЛОДАВЦА И ЗАПОСЛЕНИХ

Библиотекари се односе једни према другима честито и са поштовањем.

Библиотекари се супротстављају свакој могућој дискриминацији при запошљавању која би била везана за доб, држављанство, политичко уверење, физичке или менталне способности, родни идентитет, брачни статус, порекло, расу, верску или сексуалну опредељеност.

Библиотекари размењују професионална искуства са колегама, подржавају и воде младе стручњаке који тек улазе у посао и помажу им да се укључе у професионалну заједницу и да развијају своје вештине.

Библиотекари доприносе раду својих стручних удружења и учествују у истраживањима и објављивању резултата рада своје струке.

Библиотекари настоје да стекну, сачувају и унапреде углед и статус своје професије заснован на стручном и етичком понашању.

7. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Сваки **библиотекар**, члан Библиотекарског друштва Србије који поштује начела овог Кодекса, имаће пуну подршку Библиотекарског друштва Србије уколико због тога буде у неприлици.

За заштиту Кодекса и његову примену надлежна је Комисија за слободан приступ информацијама и интелектуалне слободе Библиотекарског друштва Србије.

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА

Часопис «Библиотекар» покренут је 1948. године, само годину дана по оснивању Библиотекарског друштва Србије (БДС). У периоду од 1948. до 1997. године изашло је укупно 210 бројева, после чега је настала вишегодишња пауза. Излажење «Библиотекара» обновљено је 2006. године захваљујући финансијској подршци Министарства културе Републике Србије.

Матични научни одбор за језик и књижевност Министарства за науку и технолошки развој је часопису «Библиотекар» доделио **категорију М53 (научни часопис) 2010. године**.

Ово Упутство усклађено је са «Актом о уређивању научних часописа» Министарства за науку и технолошки развој од 9. јула 2009. године и њиме се уређује начин обликовања и достављања научних и стручних прилога редакцији «Библиотекара».

За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Сматра се да су аутори своја ауторска права на текстове и друге прилоге, од тренутка када су их послали редакцији, пренели на издавача часописа «Библиотекар», то јест на Библиотекарско друштво Србије. БДС ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова.

Редакција «Библиотекара» ће аутора обавестити уколико је текст прихваћен у року од највише два месеца од пријема рада, али задржава дискреционо право да радове процени и да их не објави уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима. Аутор чији је рад прихваћен не може да објави овај рад у некој другој електронској или штампаној публикацији без сагласности одговорног уредника «Библиотекара». Заправо, он те прилоге може да објави тек три месеца од датума публикавања у «Библиотекару», уз обавезу да наведе одакле је рад прештампан.

Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје идеје. Не врши цензуру, идеолошку или било какву другу, али се ограђује од ставова својих сарадника.

Молимо сараднике да своје прилоге прилагоде тематској и формалној структури часописа, као и да на послатим прилозима назначе за коју су рубрику писани. Часопис «Библиотекар» има следеће рубрике: Истраживања, Огледи, Хроника, Документи, Прикази.

Молимо сараднике да у циљу уједначавања формалне структуре прилога поштују **следећа правила**:

- Радови би требало да садрже од 10.000 до 30.000 карактера (са размацима), то јесте да не буду дужи од једног ауторског табака.
- Текстови би требало да буду писани на српском (ћирилицом) или енглеском језику, величина фонта за наслове је 16, за поднаслове 14, за основни текст 12, за сажетке и кључне речи 11, за напомене (фусноте) 10, а врсте фонтова су следеће: Times New Roman – Serbian – Cyrilic, односно Times New Roman – English. Пропед је single.
- Текстови треба да се шаљу у doc формату програма Microsoft Word или неког другог едитора текста отвореног кода. Документ треба именовати на следећи начин: име и презиме аутора, наслов прилога, датум.
- У горњем левом углу прве стране наводе се: пуно презиме и име (свих) аутора, пун (званичан) назив и седиште установе аутора (афилијација) и електронска адреса аутора. Пожељно је навести и годину рођења аутора због увида у његов научно-стручни рад у централној нормативној бази података Народне библиотеке Србије. Веома је пожељно да се наведу и средња слова аутора. Функција и звање аутора се не наводе.
- Наслов треба да што верније опише садржај чланка. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову придода поднаслов. Наслов се даје на српском и енглеском језику.
- Сажетак (апстракт) је кратак информативан приказ садржаја чланка који читаоцу омогућава да брзо и тачно оцени његову релевантност. У интересу је аутора да сажетци садрже термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака.
- Испод наслова на српском језику наводе се сажетак (100 – 250 речи) и кључне речи (2 – 8) на српском језику.
- На крају прилога наводи се листа Референци (Литература, Библиографија). Референце се наводе азбучним или абecedним редоследом и не превode се на језик рада.
- Испод листе Референци следи: презиме и име (свих) аутора, назив и седиште установе аутора (афилијација) на енглеском језику, електронска адреса аутора, наслов рада на енглеском језику, сажетак и кључне речи на енглеском језику, евентуалне друге напомене о ауторским правима, преводиоцима и слично.

- Када се први пут наводи страно име у тексту, у загради треба да се стави име исписано у оригиналу; када се следећи пут помиње исто име, у наставку текста треба да буде доследно и истоветно транскрибовано без помињања у оригиналу.
- Код навођења страних израза, термина и скраћеница, превод израза и термина, као и развијен облик скраћеница треба да се ставе у одговарајуће напомене (фусноте).
- Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин. Пожељно је да наслови свих приказа, а по могућству и текстуални садржај буду дати двојезично, на српском и енглеском језику.
- Напомене (фусноте) се дају при дну стране на којој се налази коментарисани део текста, најобимније не би требало да прелазе 100 речи и нумеришу се арапским бројевима у континуитету у целом тексту. Извори се наводе језиком коришћене публикације. Напомене треба да се користе мање за коментаре, а више за навођење литературе.
- **Стил цитирања и навођења напомена (фуснота) и израде листе референци (литературе, библиографије) на крају рада је Чикаго стил - Chicago Style (Humanities).** Доступно на адреси: http://bds.rs/wordpress/?page_id=8

БИБЛИОТЕКАР

часопис за теорију и праксу библиотекарства
Год. LVII св. 1–2 (2015)

Главни и одговорни уредник
проф. др Жељко Вучковић

Класификација текстова по УДК
Народна библиотека Србије

Лектура
Милица Стевановић

Прелом
Весна Црногорац
Милица Стевановић

Издавач:
Библиотекарско друштво Србије
Београд, Скерлићева 1
Web: www.bds.rs
Email: sekretar@bds.rs

Електронско издање

Београд, 14. децембар 2015.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02(497.11)

БИБЛИОТЕКАР : часопис за теорију и праксу
библиотекарства / главни и одговорни уредник
Жељко Вучковић. - Год. 1, бр. 1 (1948/1949)-
год. 47, бр. 1/2 (1997) ; год. 48, бр. 1/4 (2006)-
. - Београд (Скерлићева 1) : Библиотекарско друштво
Србије, 1948/1949-1997; 2006- . - 24 cm

Шестомесечно. - ISSN 0006-1816 = Библиотекар (Београд)
COBISS.SR-ID 427270

